

VJEŽBE BRATSTVA COMUNIONE E LIBERAZIONE

ŠTO ODOLJEVA ŠOKU VREMENA?

RIMINI 2019

ŠTO ODOLJEVA ŠOKU VREMENA?

Vježbe Bratstva

Comunione e Liberazione (Zajedništvo i Oslobođenje)

RIMINI 2019

»Prigodom godišnjih vježaba Duhovnih vježaba Bratstva Comunione e Liberazione koje se održavaju u Riminiju gdje su okupljeni članovi Bratstva, sa značajnom temom: „Što odolijeva šoku vremena?“, njegova Svetost papa Franjo upućuje svima topli pozdrav. Izražava želju da spomen na Kristovu žrtvu i Njegovo utjelovljenje u povijesti budu konkretna pomoć koju nam Bog Otac pruža kako bismo mogli nadvladati svaku opasnost i svaki mediokritet sadašnjega vremena. Papa Franjo vas poziva da pozorno oslušujete znakove vremena te da u brojnim primjerima svetosti prepoznate priliku za izgradnju Njegova prebivališta u svijetu. Svim srcem zaziva nebesku zaštitu Blažene djevice Marije, te vama i svim sudionicima udjeljuje svoj apostolski blagoslov, obuhvaćajući njime sve prisutne, njihove obitelji i cijeli pokret«.

Kardinal Pietro Parolin, Tajnik Njegove Svetosti

12 travnja 2019

Petak 12 travnja, več

Na ulasku i izlasku:

*Ludwig van Beethoven, Sinfonia br.7 u A duru, op. 92,
Herbert von Karajan – Berliner Philharmoniker
„Spirto Gentil“ br. 3, Deutsche Grammophon*

UVOD

Julián Carrón

Možda nikada kao ovaj put nismo došli ovdje toliko svjesni da nismo u stanju omogućiti da traje ono lijepo što nam se u životu događa. Možda nikada kao danas nismo bili svjesni koliko nam je potreban netko tko odolijeva vremenu odgovarajući na našu beskrajnu potrebu da stvari traju.

Molimo zato Duha Svetoga, jedinoga koji je u stanju odoljeti i odgovoriti na želju za puninom koja je u samoj našoj naravi.

Dođi Duše presveti

Započet ću porukom koju nam je uputio sveti Otac: »Prigodom godišnjih vježaba Duhovnih vježaba Bratstva Comunione e Liberazione koje se održavaju u Riminiju gdje su okupljeni članovi Bratstva, sa značajnom temom: „Što odolijeva šoku vremena?“, njegova Svetost papa Franjo upućuje svima topli pozdrav. Izražava želju da spomen na Kristovu žrtvu i Njegovo utjelovljenje u povijesti budu konkretna pomoć koju nam Bog Otac pruža kako bismo mogli nadvladati svaku opasnost i svaki mediokritet sadašnjeg vremena. Papa Franjo vas poziva da pažljivo oslušujete znakove vremena te da u brojnim primjerima svetosti prepoznate priliku za izgradnju Njegova prebivališta u svijetu. Svim srcem zaziva nebesku zaštitu Blažene djevice Marije, te vama i svim sudionicima udjeljuje svoj apostolski blagoslov, obuhvaćajući njime sve prisutne, njihove obitelji i cijeli pokret.

Kardinal Pietro Paolin, sekretar Države Njegove svetosti«.

1. Pitanje koje ne možemo izbrisati

Začudilo me zanimanje koje je izazvalo pitanje koje je predloženo kao naslov ovih vježaba: »Što odolijeva šoku vremena?« To je vidljivo iz broja pitanja: dvije

tisuće. Uistinu sam vam zahvalan na vašoj pomoći za naš zajednički put. To isto se dogodilo i sa studentima koji su na isto pitanje jednako jako reagirali. Ali za nas odrasle pitanje je još važnije, jer mi iza sebe imamo duži život, dulju životnu povijest, stoga i više elemenata da odgovorimo. Zato smo odlučili to pitanje staviti u središte Vježaba Bratstva, jer i mi moramo izvršiti istu provjeru.

Za mnoge od vas to je pitanje bilo poput iznenađenja koje je nadasve izazvalo zahvalnost. »Obuzela me beskrajna zahvalnost«, piše jedna osoba. Druga opet: »Dopusti mi da ti zahvalim za to pitanje koje si htio podijeliti sa svakim od nas. Ono je obnovilo svijest da je svatko od nas dio karizme koja ja zahvatila naš život, koja nas je dovela ovdje da bismo ozbiljno uzeli tvoje pitanje«. Druga opet: S neizrecivom zahvalnošću očekujem Vježbe. Moje srce, premda često sito svega, očekuje. Što očekuje? Da Ga ponovno čuje govoriti, jer ništa ne ispunja moje srce, ništa toliko ne izaziva moj razum, ništa toliko ne veliča moju ljudskost! Kakva milost mi je bila data!«

Zanimanje koje je pitanje potaklo u mnogima od vas znak je da ono nije bilo shvaćeno kao nešto apstraktno, već povezano sa životom, dirnulo je otvorenu ranu u nama, potaklo je presudno pitanje života od kojega je nemoguće pobjeći. Zanimanje koje ste posvjedočili pokazuje kako je velika naša potreba za nečim što traje. To iznenađuje tim više jer živimo u društvu koje nema ničega čvrstoga ni postojanog, te bismo stoga trebali biti naviknuti na činjenicu da ništa ne traje. Doista, ako gledamo situaciju, stil života koji nas sve obilježava, mlade i odrasle, konstatiramo nepostojanost, promjenjivost, neprekidnu igru suprotnih dojmova. Često smo žrtve vrtloga osjećaja u kojem se sve uvijek vrlo brzo gradi i ruši; posljedica toga je da lako postajemo žrtve razočaranja. Čini se da ništa ne traje, vremenom se sve troši i gubi smisao; ono što se jučer dogodilo gubi svoju moć, svoju privlačnost.

Već je Gaber to rekao u svojoj pjesmi *Illogica allegria*: »Lo se del mondo e anche del resto / lo so che tutto va in rovina (Znam o svijetu kao o svemu / znam da sve propada)«. ¹ To isto odjekuje u riječima Vasca Rossi : »Niente dura, niente dura / e questo lo sai (Ništa ne traje, ništa ne traje / i to znaš)«. ²

Ali ako ništa ne traje, zašto se ne zadovoljimo, zašto naprotiv nastojimo ukrotiti i uspavati potrebu tražeći pomoć u nekom lijeku, kao što čini protagonist zadnjeg Houellebeckova romana? On piše: »Serotonin je mala bijela ovalna

¹ »L'illogica allegria«, riječi A. Luporini, glazba G. Gaber, 1981-1982, ©Izdavanje CURCL

² »Dannate nuvole«, riječi i glazba V. Rossi, 2014, © EMI.

raspolovljiva tableta: ne stvara niti mijenja, objašnjava. Ono što je bilo konačno postaje prolazno; ono što je bilo neizbježno postaje sporedno. Pruža novo tumačenje života – manje bogato, više vještačko, prožeto izvjesnom krutošću. Ne daje nikakav oblik sreće ni istinskog olakšanja, njegovo je djelovanje drukčijeg tipa: mijenjajući život u niz formalnosti omogućuje da ga zaobiđemo. Zato pomaže ljudima živjeti, barem ne umrijeti – neko vrijeme. Smrt se, svejedno, na kraju nametne, molekularni oklop napukne, proces raspadanja nastavlja svoj tijek«. ³

Pitanje koje odjekuje u ovim vježbama ne može se izbrisati, vraća se jer je apsolutno neizbježno. »Ta drama [života] [...] – premda je možemo razmatrati kao igru, i koju svi skeptici i sretni nezalci shvaćaju olako –jedina je stvarna drama. Ne možemo je izbjeći a da istodobno ne okrenemo leđa životu. Ukratko, drama je ozbiljna; naš život nije farsa zbog jednostavnog razloga da je jedinstven, i ne možemo promijeniti vlastitu ulogu; možemo je samo odbiti«. ⁴

2. Ozbiljno shvatiti pitanje prvi je znak prijateljstva

Prvi gest prijateljstva prema sebi i među nama je da ne cenzuriramo to pitanje, da ga shvatimo ozbiljno. Prvi gest prijateljstva bolesnika prema sebi je da ozbiljno shvati svoju bolest. Jednostavno je. Ako ti je prijatelj bolestan, prvi gest prijateljstva je poziv da se brine za sebe. Naprotiv, nehaj prema sebi dokaz je pomanjkanja privrženosti sebi.

Zato nas na prvoj stranici djela *U potrazi za ljudskim licem* don Giussani upozorava: »Najveća zapreka našem ljudskom putu je „nehaj“ prema svojem ja«. Prvi korak ljudskog puta je stoga »suprotan tom 2nehaju“«, to jest »zanimanje za vlastito ja«, za vlastitu osobu. To zanimanje može izgledati očito, ali »nipošto nije tako«: dovoljno je naime promatrati naše uobičajeno vladanje da uočimo »kakve se pukotine praznine i izgubljenost pamćenja otvaraju u svakodnevnom tkivu naše svijesti«. ⁵

Prvi uvjet na koji nas don Giussani podsjeća je dakle privrženost sebi, kao prvi gest prijateljstva prema samome sebi. Ako ta privrženost ljudskome – ne privrženost ljudskome kao nekom estetskom objektu kojega razmatramo i s njim postupano poetski, već ljudskog osjećaja kao privrženosti ispunjene

³ M. Houellebecq, *Serotonin*, La nave di Teseo, Milano 2019, str. 331.

⁴ D. De Rougemont, *La persona e l'amore* (Osoba i ljubav), Morcelliana, Brescia 2018, str. 57.

⁵ L. Giussani, *U potrazi za ljudskim licem*, Teovizija, Zagreb 1999, str. 9.

poštovanjem i samilosti i milosrđa prema samome sebi, osjećaja sličnog onoj privrženosti tvoje majke, osobito kad si bio mali (ali i sada kad si izrastao) – ako malo toga ne postoji u nama, prema nama samima, kao da nedostaje teren na kojem možemo graditi«. ⁶

Dakle, »prvi uvjet da se [...] pokret kao događaj [...] obistini [...] upravo je taj osjećaj vlastite ljudskosti: „privrženost sebi“«. ⁷ »Tu je početak, prvi početak« – piše Ety Hillesum – »shvatiti sebe ozbiljno [...]. Upravo to je rad koji možemo učiniti i za bližnjega: usmjeriti ga sve više prema njemu samome, uhvatiti ga i zaustaviti u njegovu bijegu od sebe, uzeti ga za ruku i pratiti prema njegovom izvoru«. ⁸

Samo onaj tko ne cenzurira pitanje jer je privržen sebi, može ga postaviti drugima. Zato je pravi prijatelj onaj tko nam postavlja pitanje, kao što nam ga je dn Giussani postavio nama: »Što odolijeva šoku vremena?«. ⁹ To pitanje nas prisiljava da budemo ono što uistinu jesmo, i ne dopušta nam da skrenemo u ništavilo. Mnogi od vas su to napisali. Pročitat ću samo neke od vaših pisama: »Hvala ti da si me pitanjem: „Što odolijeva šoku vremena?“ probudio iz moje obamrlosti«. »Pomislio sam da je to pitanje moglo biti postavljeno baš meni a ne „u zraku...“ misleći kao obično da će ionako netko odgovoriti«. »Hvala ti na tom pitanje koje me „progoni“ otkad sam ga pročitala, ne ostavlja me mirnom. Velika ti hvala za način na koji izazivaš našu slobodu, kako nas potičeš da idemo u bit okolnosti koje živimo«. »Prije svega, htjela bih ti reći da je taj izazov prevladavao mojim danima: duboko društvo kad sam ujutro otvarala oči i uveče ih zatvarala«.

To pitanje je neizbježno. Dovoljno je da oslabi odnos s prijateljem ili voljenom osobom da to pitanje iskrasne, premda može biti izraženo s dozom skepticizma: ali ako se to prijateljstvo ili ta ljubav ruši, što uistinu odolijeva vremenu?

Guccinijeva pjesma *Farewell* opisuje tu pojavu. Govori o ljubavnoj priči koja završava: »Onda je bilo lako živjeti svaki sat«, »činilo nam se da smo našli / tajni ključ svijeta«, »ponovno se vidjeti bilo je kao ponovno se roditi. / Ali svaka životna priča je ista iluzija, njezin zaključak / i grijeh da smo za običnu priču vjerovali da je posebna«, »vrijeme nas nagriza i uništava«. ¹⁰

To isto iskustvo svjedoče neka vaša pisma; na primjer ovo: »S godinama sam

⁶ L. Giussani, *Uomini senza patria* (1982-1983) (Ljudi bez domovine), Bur, Milano 2008. Str. 291.

⁷ *Isto*, str. 204

⁸ E. Hillesum, *Svakodnevno dobro, Dnevnik i pisma 1941-1943*.

⁹ Usp. J. Carrón, L. Giussani, *Živ, znali prisutan!*, u *Tracce-Litterae Communionis*, listopad 2018, str. 2.

¹⁰ »Farewell«, riječi iglazba F Guccini, 1993, © EMI-BMG.

postala tvrđa, naučila sam se braniti od onoga što se događa da ne bi morala trpjeti. Istina je da vrijeme izjeda, ono je nemilosrdni sudac koji iznosi na vidjelo ono što se nije sačuvalo, a jako me strah otkriti kako se malo toga sačuvalo; onda razastrem naslage zaborava, prikrijem, pomiješam, odustanem od toga da uživam i u onome što je dobro, da se neutješene patnje ponovno ne pomole i ne otvore ponor koji više ne bih uspjela zatvoriti. Prevlada neka vrsta ravnodušnosti, uspavam se u obredima i navikama, kao što to čine starije osobe, tako neke dijelove svoga života pažljivo držim daleko. Čak i moje iskustvo u pokretu vremenom je postalo „stara tetka“, kojoj sam privržena, slični tužno pokrivaču Linus, anestetiku koji vremenom izazove naviku i više ne djeluje. Ja znam da je upravo to bitni problem – što više nastojim sve držati pod kontrolom, zadržati za sebe, manje spašavam, manje postaje život. Znam da moram naučiti prijetiti baš ono što najviše boli, ono što ne mogu popraviti, u najboljem slučaju mogu sakriti, kao prašinu ispod tepiha«.

»Moja mladost mrkla olujna bješe / Suncima tek gdjekad svijetlim obasjana, / Pustoš vrtu mome gromovi naniješe, / I malo mi osta voća neubrana. / Jesen misli, eto, već dodirnu mene, / Lopate se latit valja koja zape, / Da životu vratim zemlje poplavljenе /gdje rupe duboke k'o grobovi zjape. / Tko zna da l'će novo cvijeće mojih snova / Naći na tlu golom poput pješčanika / Sok okrep tajne za cvjetanja nova? / O boli! O boli! / Vrijeme život grabi, / A Netko nam srce glode, mračna lika, / I krijepi se našom krvlju, koja slabi!«¹¹

Postoji strah da na koncu ne ostane ništa, da je sve varka i prividnost kao što Montale piše: »Možda jednog dana hodajuć u staklenom zraku, / suhom, okrenuv se, vidjet ću da se zbiva čudo: / ništavilo za svojim leđim, prazninu iza sebe / s užasom pijanice«.¹²

Guccini, Baudelaire i Montale ne dopuštaju nam da se vratimo svome životu kao prije, jer nas stavljaju pred potrebe života: sa svojim skepticizmom i nihilizmom prisiljavaju nas da pitanje uzmemo još ozbiljnije. U protivnom živimo kao očajnici. Kao što Houellebeck opisuje: »Lišen želja kao i motiva za živjeti [...] držao sam očajanje na prihvatljivoj razini; moguće je živjeti iako smo očajni, zapravo većina ljudi tako živi, možda se povremeno pita može li sebi dopustiti tračak nade [...] da bi odgovorili negativno. Međutim su uporni i to je dirljivi

¹¹ C. Baudelaire, »Neprijatelj«, *Cvjetovi zla*. Matica Hrvatska, Zagreb 1998, str. 25.

¹² E. Montale, »Možda jednog dana hodajuć u staklenom zraku«, *Sipine kosti*, Školska knjiga, Zagreb 1993, str. 36.

prizor«. ¹³

Ali, prijatelju moj, nije riječ samo o onome tko postavi pitanje, nego također o onome tko ne uzmakne pred njegovom važnošću, izbjegavajući ga i skrećući pažnju; dakle ne samo tko postavlja pitanje već i onaj tko ga uzima ozbiljno. Zato smo došli na Vježbe: jer nam je potrebna pomoć kako bismo živjeli u istini, a da pri tome ne moramo skrenuti pogled na drugu stranu, jer osjećamo strah pred svime, bojimo se ništavila.

»Tko podupire moj trud i moju samoću?«, pita jedna osoba među vama, »tko me prati u teškim izborima? Kako trenutak koji živim može biti spašen? Nakon trideset godina iskustava, obogaćenih darom vjere, s vremenom se svi ciljevi koje sam sebi postavio i još postavljam (neke sam već i postigao) neumoljivo gube na važnosti pred tim pitanjem. Sada, za manje od tog pitanja [ako ne uzmem ozbiljno to pitanje] ne želim pomaknuti ni mali prst. Ni u obitelji, ni na poslu, ni s prijateljima, a još manje s nepoznatim osobama«.

3. Očekivanje

Došli smo ovdje jer želimo jedni druge podržati u toj borbi koja nam je svima zajednička, borbi između toga da ne očekujemo više ništa i nemogućnosti da prestanemo uzimati ozbiljno želju da budemo sretni, želju koja je u samoj našoj naravi, to jest želju za srećom koja traje, koja se ne rasplina u jednom danu ili jednoj sezoni.

Kako peče i kako je raširena drama onih koji misle da ne postoji odgovor na ljudsko pitanje ali ga ne uspijevaju ugušiti. Tolstoj to opisuje: »Čovjek se okreće oko sebe tražeći odgovor na svoje pitanje i ne nalazi ga. Nalazi samo doktrine koje daju odgovor na pitanja koja si on uopće nije postavio; ali u svijetu koji ga okružuje ne postoji odgovor na njegovo pitanje. [...]. I čovjek se osjeća sam u svijetu, sa svojim strašnim pitanjima koje mu razdiru dušu«. ¹⁴ Sam.

Ponekad čak i u prijateljima primjećujemo strah pred tim pitanjima, kao što mi piše ova osoba: »Unatoč svemu što sam doživio, čuo i vidio, u ovom trenutku kad mi postavljajući pitanje gledam na drugu stranu da ne bih podlegao očajanju, jer teret života je prevelik, nadasve strah da stvari nisu vječne, da mi izmiču iz ruku; vrijeme prolazi i ništa ne ostaje. Kad prijateljima postavim ta pitanja osjećam se kao marsovac, netko tko „bježi od smisla života i boji se smrti“; stoga se

¹³ M. Houellebeck, *Serotonin*, op. cit., str. 221.

¹⁴ L. Tolstoj, *O životu*, Feltrinelli, Milano 2018, str. 78.

povučem, ostajem sam sa sobom, čini se da ništa ne odolijeva šoku vremena».

Ali upravo to pitanje koje razdire dušu, navodi Borgesa da neumorno traži ono što na njega može odgovoriti: »Uporno ću ga tražiti do dana / mojih zadnjih koraka na zemlji«¹⁵, trudeći se da do kraja ostane vjeran sebi.

Ponekad se čini ludo čak i postaviti ga. Pa ipak potreba o kojoj govorimo tako je duboko u našoj naravi, da unatoč svakog, naizgled zdravog smisla, pošten čovjek na kraju ne može od njega odustati. Zato se Camus kroz glas svoga Kaligule buni, potvrđuje, uzvikuje istinu te neizbježne potrebe: »Ali ja nisam lud. Štoviše, nisam nikada bio tako bistar. Jednostavno sam osjetio iznenadnu žeđ za nemogućim [...]. Stvarnost kakva jest ne ispunja me spokojem. [...] Ovaj svijet, ovakav kakav je stvoren, nije podnošljiv. Stoga mi je potreban mjesec, ili sreća, ili besmrtnost: nešto što je možda ludo, ali samo da nije od ovoga svijeta«.¹⁶

Poteškoća da nađemo odgovor navodi nas da se pitamo je li ono što tražimo samo san. Španjolski pjesnik Antonio Machado ne samo da ima hrabrosti ozbiljno postaviti pitanje, već pokazuje uvjet da možemo prepoznati znakove odgovora ako se pojave: budno srce koje gleda i koje sluša. Piše: »Je li se moje srce uspavalo? / Košnice mojih snova, / zar više ne radite? Je li presušila mašina mojih misli / jesu li prazne posude, / okrećući se, napunjene samo sjenama / Ne, moje srce ne spava. / Budno je, budno. / Ne spava niti sanja, gleda, / bistrim otvorenih očiju, / daleke znakove; osluškuje / na obali velike tišine«.¹⁷

Kad život uzmemo ozbiljno on nas vodi tamo, na obalu velike tišine, ili Misterija, pred kojim možemo jedino ostati širom otvorenih očiju, otvorenoga bistrog pogleda, čekajući da nam sâm Misterij da neki signal, osluškujući njegov znak. Samo onaj tko je u tom stavu izvorne otvorenosti, može dokučiti kad se pojavi, odgovor na želju srca, prepoznati znakove njegova očitovanja. Postaviti pitanje, dopustiti da se ono oslobodi, čini nas pozornima na najmanji mig odgovora, bilo gdje da se nalazi.

To dobro opisuje pjesma Patrizia Barbaro: »Oko gleda. [...] Ono je jedino koje može primijetiti ljepotu [...] ljepota se vidi jer je živa i stoga stvarna. Recimo bolje, može se dogoditi da je vidimo [...] Problem je imati oči i ne znati vidjeti, ne gledati ono što se događa. [...] Zatvorene oči. Oči koje više ne vide. Koje više nisu radoznale. Koje ne očekuju više ništa. Možda jer ne vjeruju da ljepota postoji. Ali

¹⁵ J.L. Borges, »Cristo in croce«, *I congiurati* (Krist na križu, *Urotnici*), Mondadori, Milano 1986, str. 17.

¹⁶ A. Camus, »Kaligula«, prvi čin, prizor IV, u Id., *Opere*, Bompiani, Milano 1973, str. 664.

¹⁷ A. Machado, »S'è addormentato il mio cuore?« (Je li se uspavalo moje srce ?«, *LX Solitudini* (1899-1907). U Id., *Tutte le poesie e prose scelte*, Mondadori, Milano 1010, str. 107.

u pustinji naših puteva Ona prolazi, razbijajući granice i ispunjavajući naše oči beskrajnom željom«. ¹⁸

4. Nepredviđeno

Ljepota prolazi, iskrsne, ne pitajući nas za dopuštenje, izazivajući svaki skepticizam, svaki nihilizam. Ako je čovjek pozoran, može je primijetiti. Sve što se od nas traži je dakle da budemo pozorni kako bi je mogli iznenaditi kad prođe. »Čovjek ne postaje velik zahvaljujući skrupulima«, piše Camus u svojim *Bilježnicama*. »Veličina dolazi po volji Božjoj, kao lijepi dan«. ¹⁹

Cijeli naš život okreće se oko toga da primijetimo trenutak kad ljepota prolazi pred našim očima. Kako mogu shvatiti da sam je primijetio? To vidim jer se moje oči iznenada otvore, budeći moju želju.

Ali koja je ljepota najpotrebnija? Da nam netko posvjedoči posebnu simpatiju, onu krajnju simpatiju koju se svi nadamo doživjeti. Jer ta posebna simpatija je metoda svakoga buđenja, svakoga otkupljenja, svakoga rađanja ljudskoga, rađanja moga „ja“.

Jedna osoba među vama pripovijeda: »Prije godinu dana smo zaposlili mladu profesoricu za osnovnu školu. Ona je u istoj situaciji kao mnogi mladi, osobito je muči tjeskoba da nikada nije na visini koju okolnosti zahtijevaju. Neki me dan došla vidjeti i rekla mi je da se, otkad je u školi, osjeća samo gore, jer se u njoj otvaraju mnoga pitanja i mnoge rane. Rekao sam joj da se onda nalazi u najboljem trenutku života, jer pitanja i rane otvaraju se pred nečim što nam na jedan ili drugi način, već daje određenu nadu. Rekla mi je da to nije točno, da su te rane vrlo bolne, da je prije barem imala oklop koji je u školi izgubila. Ispričala mi je svoju životnu priču sa svim nevoljama koje je podnijela. Potom je kratko vrijeme otišla u školu Newman, gdje je također radila dva dana. Kažu mi da je zadovoljnija i mirnija. Na povratku mi je rekla: „U školi Newman mi se nešto dogodilo. Ne znam što je to, ali osobe oko mene su to primijetile i to mi kažu. Kažu mi da sam zadovoljnija i mirnija. Kažu mi to prijatelji i obitelj. I ja vidim da mi se nešto dogodilo. Što? Nemoj mi samo reći da je Bog, jer to ne mogu prihvatiti“. Rekao sam joj da se ne brine za Boga, ali da bude iskrena do kraja kad je u pitanju njezino iskustvo. Pitala me: „Zašto se meni to dogodilo? Mnogi od

¹⁸ P. Barbaro, »*Ah uno sguardo* – posvećeno Pasoliniju«, u »Pitanje na koje ne znam odgovoriti«, na brigu F. Pierangeli, *30 giorni*, br. 11, 2000.

¹⁹ A. Camus, *Carnets III 1951-1959* (Bilježnice III), »Prosinac 1951«, Folio 2013.

ovih koji su ovdje ne vjeruju, i nije im se dogodilo ništa. Je li to možda zbog potrebe koju osjećam, zbog moje otvorene rane?“«.

Ljepotu koja prolazi pustinjom naših puteva primijete oni koji doista osjećaju potrebu, koji imaju tu ranu i tu jednostavnost.

Kako je lako prepoznati ljepotu – drugim riječima očevidnost te posebne naklonosti koja budi naše „ja“ – kad se dogodi! Činjenica da smo izabrani vraća nas sebi. Kao što kaže pjesma Pedra Salinasa: »Kad si me izabrao / ljubav me izabrala – / izronio sam iz velike anonimnosti sviju, iz ništavila. [kad se pojavi „ti“, to je kao da nas izvuče iz ništavila] [...] /Ali kad si mi rekao: „ti“ / meni, da, meni među svima – /popeo sam se više od zvijezda / ili koralja [Ti me vodiš u zvijezde] / i moja radost / me zavrtila, stisnuta uz tebe, uz tvoje kucaje srca. / Davao si mi posjedovanje samoga sebe, / darivajući se meni. / Živio sam, živim. Do kad? / Bez tebe bih bio samo jedan među mnogima«²⁰, toliko si presudan da mogu biti ja sam.

Onda je, prijatelji moji, veliko pitanje koje nam se postavlja, slijedeće: postoji li nešto, je li se u našem životu dogodilo nešto što se razlikuje od svega onoga što ne traje i i što gubi svoju moć na nas. Ono što je u životu važno - piše Kierkegaard u svom dnevniku - jest da smo jednom u životu vidjeli, iskusili nešto tako veliko da je sve drugo u usporedbi s time ništa; nešto što nikada ne zaboravimo, premda se sve drugo izbriše iz pamćenja«.²¹

Zato treba gledati sve što nam se dogodilo da vidimo je li nešto pokazalo da je u stanju trajati, odoljeti praznini koja s vremenom nastaje. Je li se ikada dogodilo nešto ili netko u našem životu tko je pokazao da odolijeva šoku vremena? Je li nešto bilo u stanju privući naš život na postojan način? To je veliko pitanje s kojim se svatko od nas mora suočiti, gledajući svoje osobno iskustvo, ako ne želi vidjeti da sve propada.

To »nešto« o čemu govorimo Montale naziva »nepredviđenim«. »Nepredviđeno / je jedina nada«. Ali mnogi nam kažu de je »ludo to reći«²², a ponekad i mi to mislimo.

Međutim nitko ne može spriječiti da se nešto novo pojavi pred našim očima - jer ima na nebu i na zemlji više stvari nego u tvojoj filozofiji - po riječima velikog

²⁰ P. Salinas, *La voce a te dovuta*, Einaudi, Torino 1979, str. 195.

²¹ S. Kierkegaard, *Dnevnik (1834-1849)*, Morcelliana, Brescia 1962, str. 239.

²² E. Montale, »Prima del viaggio« (Prije puta), vv. 22-27, *Tutte le poesie*, op. cit., str. 390.

Shakespeare²³ – nešto što nije moglo postojati tu je«, rekao je Giussani 1968, nešto što »nije moglo postojati, jer nikada na to nismo pomislili, nismo mogli pomisliti [čak ni zamisliti] a ovdje je«. ²⁴

Ako smo došli u Rimini, to je zato jer nam se barem jedan put, barem u jednom trenutku, to »nepredviđeno« dogodilo i toliko privuklo naš život da nas je potaklo da sudjelujemo u ovom gestu. Ako smo došli ovdje to je zato jer smo još otvoreni mogućnosti da sretnemo taj »ti« koji nas je izvukao iz anonimnosti, i zahvaljujući kojem je svatko od nas postao ono što uistinu jest, jedinstven. Mnogi od nas očekuju da se taj susret ponovi.

Barem jedan put, barem u određenom trenutku dogodilo se nešto za čime osjećamo nostalgiju. Jedna osoba među vama to ovako opisuje: »Mislim na pitanje koje nam je bilo poslano: „Što odolijeva šoku vremena?“ Lijepo pitanje! Situacije u obitelji koja se ne mijenjaju nikada, štoviše čini se da vremenom kopaju sve dublju jamu da u njoj propadnu. Odnosi i strukture koje izgledaju čvrste, ali za koje se čini da ne pružaju nikakvu sigurnost, jer nemoguće je garantirati da nekome nećemo toliko naškoditi da će nam se oprostjenje odbiti, ili da prirodnim tijekom stvari čak i najdublja prijateljstva prije ili kasnije povrijede ili razočaraju, ostavljajući nas same. Ne postoji struktura koju vlastito nasilje ili nasilje drugih ne može uništiti, već prema vlastitom idealu revolucije i pravde. Temeljiti se na vlastitoj ljudskoj energiji ili vlastitoj dobroti graniči sa smiješnim. Iskreno, povremeno sam u napasti da gledam svoj život i vidim ga kao golemi grob. Ovo zadnje vrijeme cijele dane se tako osjećam. Jednako smiješno mi se čini reći: „Sjajno, sad idem na Vježbe gdje će mi reći što odolijeva šoku vremena, onda ću se vratiti kući i sve će biti drukčije“. Ali, zašto onda dolazim? Vjerujem da dolazim zbog one jedine stvari koju mogu navesti kao stalnu: zbog konačne neuništive privlačnosti nečega što živi u pokretu i od čega se ne uspijevam odvojiti. Dolazim tražiti jedinu stvar za kojom uistinu osjećam nostalgiju«.

Pitajmo zato, prijatelji moji, da svakoga od nas, u bilo kojoj se situaciji nalazio, ponovno dirne Gospodinov pogled, ta posebna naklonost koja ga je vratila u život, kako bi mogao konkretno vidjeti koliko je njegov život dragocjen, te da nije osuđen vidjeti kako se život gubi u ništavilu.

Pitajmo dakle da nas još jednom prožme ta duboka naklonost koju naše biće

²³ »Ima na nebu i na zemlji više stvari, dragi Horacije, nego što se i sanja u vašoj filozofiji« (W. Shakespeare, Hamlet I čin, V prizor)

²⁴ J. Carrón, L. Giussani, *Živ, znači prisutan*, listopad 2018, op. cit.

očekuje: »Dragocjen si u mojim očima«²⁵, ti, ne netko drugi drukčiji od tebe; ti, sad, takav kakav jesi, ne kad se promijeniš. Sad! Nisi osuđen da nestaneš u ništavilu! Dragocjen si u Njegovim očima.

Sredstvo truda koji se od nas traži ove dane tražimo je tišina. Zato pomognimo jedni drugima pokazujući da smo ozbiljni, nadasve poštujući tišinu. Don Giussani je govorio: »Provedemo praktički samo dan i po zajedno za trenutak veće istine našeg života. Da bismo došli ovdje neki su podnijeli velike, jako velike žrtve; pokušajmo izvući najveću moguću korist, pokušajmo izvući radost iz trenutka bliskosti s Gospodinom koji je potpuniji nego najbolji dani naše godine. Samo naš trud jamči uistinu dobar rezultat [...] Sredstvo tog truda je tišina. [...] Tišina naime nije ništa, praznina, [...], ona je molitva, svijest da smo pred Gospodinom, [...], ona je molba«. Zato se i »knjige koje su nam predložene mogu kupiti u tišini«²⁶, uzajamno se podržavajući. Preporučamo tišinu prvenstveno za vrijeme puta između dvorane i hotela; apsolutna tišina mora vladati u trenutku ulaska u dvoranu, gdje glazba koju ćemo slušati i slike koje ćemo gledati podupiru naše pamćenje; to će nas otvoriti da gledamo, slušamo, čujemo duhom i srcem ono što će nam na neki način Gospodin predložiti«. Jer »ovo što činimo zajedno u tom danu i po samo je jedan aspekt velike geste ljubavi kojom Gospodin – bilo kako da toga postaneš svjestan – usmjerava tvoj život [i moj] prema onoj Sudbini koja je ON«.²⁷

Tišina dakle služi da proničemo to što će nam se reći (kad čovjek ima čir na želucu ne će riješiti problem odmičući ga od sebe; čir ostaje i činjenica da se odbija suočiti s problemom čini život samo težim, nepodnošljivijim).

Imamo mogućnost biti zajedno, sve gledati bez straha, kao carinici koji su išli kod Isusa jer s Njime su mogli biti ono što jesu, nisu trebali biti na visini, bili su zagrljeni onakvi kakvi jesu.

Tišina – barem jednom u godini pustimo da nas prožme do srži! – molitva, pjesma, upute koje će nam se dati, nisu formalne upute, već prijedlozi kako bismo svi mi živjeli taj gest s ozbiljnošću koju život zahtijeva.

Život može biti velik, prijatelji moji, ali potrebno je to željeti.

²⁵ Iz 43,4.

²⁶ L. Giussani, *Convenienza umana della fede* (Ljudska korist vjere), Bur, Milan 2018, str. 211-218.

²⁷ L. Giussani, *Dare la vita per l'opera di un Altro* (Dati život za djelo Drugoga), Vježbe Bratstva CL, Rimini 1992.

Subota 13 travnja, jutro

Na ulasku i izlasku:

Ludwig van Beethoven, Quartetto per archi u C molu, op. 132

Quartetto Italiano

„Spirto Gentil“ br. 49, Deutsche Grammophon

Anđeo Gospodnji

Jutarnja

PRVA MEDITACIJA

Julián Carrón

»Blago čistim srcem, oni će Boga gledati « (Mt 5,8)

Na pitanje »Što odolijeva šoku vremena?«, odgovor ne mogu biti naši osjećaji ni duševna stanja, naše misli ili naši argumenti, koji »više ne uvjere nikoga«. ²⁸ Zato, pogledajmo u lice svoje pitanje! Mi se ne bojimo uzeti ozbiljno najizazovnija pitanja koja se u životu mogu javiti: ne želimo skrenuti pogled, ne želimo se zadovoljiti jeftinom utjehom, želimo biti ljudi i žene koji su u stanju gledati sve.

Neka studentica mi je u susretu odgovornih iskreno postavila pitanje koje pomaže shvatiti problem: »Zadnji vikend smo proveli sa studentima prve godine, koji je za mene bio vrlo lijep, a dogodio se u trenutku koji je za mene bio posebno naporan. Primijetila sam da sam na kraju vikenda drukčija. Ali, na povratku kući bilo je dovoljno dvadeset minuta, dogodilo se nešto nevažno, da me vrati u moju nervozu, kao da ono što me promijenilo, ono lijepo što se dogodilo ona dva dana, nije odoljelo. Stoga je moje pitanje: što se tamo dogodilo i što potom odolijeva u svakidašnjici?«

Možemo reći, da bismo razjasnili na jednostavan način, da je situacija u kojoj se često nalazimo ova: dođemo iz iskustva A (u ovom slučaju posebno naporan trenutak) i dogodi se B (ona djevojka provede zajedničke trenutke sa studentima i dogodi se nešto što je pomakne, postane drukčija), ali nakon kratkog vremena kao da se ništa nije dogodilo, kao da B nije ni postojalo, vratimo se na A i opet se

²⁸ Usp. H.U. von Balthasar, *La percezione della forma. Gloria. Una estetica teologica* (Osjećaj forme. Slava. Teološka estetika), vol.I. Jaca Book, Milano 1975. Str. 11.

nađemo na početnoj točki. Čini se da se ono što se dogodilo raspline, nema snagu da traje, da se opre prolaženju vremena, da nas nastavi mijenjati.

Možda je opis ove studentice donekle naivan, ali u biti je isto ono što nam je don Giussani rekao na Danu početka godine: dogodi se nešto radikalno novo – nepredviđeno, nepredvidljivo –, susret s kojim se ništa na može usporediti, ljepota koja nas mijenja, ali potom nam se čini da je taj događaj ograničen na određeni trenutak, kao morski val koji se nakon što je dotakao obalu povuče i sve se vrati kao prije: u napasti smo svesti to što nam se dogodilo na naše prethodno iskustvo i prethodnu mudrost.²⁹

To je naša drama. Ali onda se trebamo s njom suočiti, kao što je spontano učinila ta djevojka. Što podrazumijeva to prividno nestajanje, povlačenje novosti koja nam se dogodila? Zašto ta sumnja i to kolebanje?

1. Nešto »od čega nema povratka«

Da bismo se suočili s pitanjem »Što odolijeva šoku vremena?« prvo je potrebno promatrati vlastito iskustvo.

Fraza Kierkegaarda koju smo jučer citirali – nudi nam kriterij da primijetimo odgovor. »Važno u životu je da smo jedan put vidjeli, čuli nešto tako veliko, tako veličanstveno da je sve drugo ništa u usporedbi s time, tako da kad bi sve drugo zaboravili, to više nikada ne bismo zaboravili.«³⁰

Je li se našem životu dogodilo nešto što više nismo zaboravili, nešto tako veliko, tako krasno, da se pokazalo u stanju prkositi vremenu, našim duševnim stanjima, okolnostima, pratiti nas i najdramatičnijim trenucima života? Kao što piše osoba u pismu koje smo sinoć pročitali: »Zašto nastavljam dolaziti? Dolazim zbog konačne, neuništive privlačnosti nečega što živi u pokretu i od čega se ne uspijevam odvojiti. Dolazim tražiti ono jedino za čime uistinu osjećam nostalgiju«.

To trajnost, ta otpornost - neuništiva privlačnost zbog koje je naš prijatelj došao ovdje - »znak« je koji nam pomaže shvatiti što se dogodilo.

»Vječita bijeda prijeti onome tko svakodnevno živi, ako ne nađe ljubav koja traje svaki dan«,³¹ kaže Ugo di San Vittore.

a) Susret

²⁹ Usp. L. Giussani, J. Carrón, Živ je, znači prisutan! op. cit.,

³⁰ S. Kierkegaard, *Dnevnik (1834-1849)*, op.cit., str. 239.

³¹ Ugo di San Vittore, *De arra anime. L'inizio del dono*, Glossa, Milano 2000, str. 13.

Prvi znak odgovora na naše pitanje, slijedeći kriterij ponuđen od Kierkegaarda, je u samoj činjeici da smo ovdje. Doista, ako smo ovdje – kao navedeni prijatelj – to je zato jer smo sreli osobe s kojima smo doživjeli iskustvo jedinstvene naklonosti, potpuno bezrazložne naklonosti, i s kojima smo iskusili puninu, oduševljenje koje nas je ponovno podiglo, omogućujući nam da budemo ono što uistinu jesmo, oslobodilo nas je straha i ispunilo nadom i radošću. Dogodio se susret u kojem smo barem predosjetili nešto novo, drukčije, nešto što je na vidjelo iznijelo ono što doista jesmo.

To je iskustvo koje smo doživjeli. Ljubav kojom mi se Bog obratio preko određenih lica »čini iz mene ono što doista jesam [...], čini iz mene jedinstvenu osobu«,³² govorio je von Balthasar. Mogao bi biti sto puta slabiji, nedosljedniji, smeteniji nego što jesi, ali postoji netko tko ti je iskazao posebnu, apsolutno bezrazložnu naklonost: »Ti si dragocjen u mojim očima«.

Očito je, to je očevidnost koja nema usporedbe: ovdje smo jer, da uzmemo riječi Dana početka godine, sve je nas dosegla – svakoga u njegovoj posebnoj okolnosti – prisutnost bogata prijedlogom, bogata životnim smislom, a istodobno ljubavi prema nama, izborom, posebnom naklonošću.³³ To nas je otvorilo i privuklo više od svega. Vidjeli smo drukčije odnose među ljudima, ljudskiji način uzajamnog ophođenja, »zajednički život«, »život«, koji je u sebi imao nešto novo, obećanje koje nas je ispunilo zadivljenošću, privuklo nas je, približili smo se, probudilo je našu radoznalost.

Početak svega bio je »susret s objektivnom činjenicom čija je egzistencijalna stvarnost zajednica koju možemo vidjeti i sresti kao svaku potpuno ljudsku stvarnost; ljudski glas autoriteta sa svojim sudovima i uputama predstavlja kriterij i oblik te zajednice. Ne postoji kršćansko iskustvo, ma kako unutarne ono bilo, koje barem na kraju ne uključi susret sa zajednicom i odnos s autoritetom.«³⁴

Moglo se raditi o susretu sa živom kršćanskom zajednicom ili s jednom osobom koja je našim očima svjedočila primjetnu različitost života³⁵, ali dogodio se susret koji nas je privukao i – kao što kaže Kierkegaard – ne možemo

³² H.U. von Balthasar, »Significato dell'Antica Alleanza«, u H.U. von balthasar – L.Giussani. *L'impegno del cristiano nel mondo* (Značenje Staroga saveza. Zalaganje kršćanina u svijetu), Jaca Book, Milano 2017, str. 38.

³³ »Nisu povjerovali jer je Krist govorio te stvari, nisu povjerovali jer je Krist činio čuda, jer je Krist citirao proroke, nisu povjerovali je je krist uskrisivao mrtve. [...] Povjerovali su zbog one prisutnosti. Ne golobrade ili tupe prisutnosti, ne prisutnosti bez lica: prisutnosti točno određenog lica [...].Prisutnosti bogate prijedlogom, stoga prisutnosti bogate smislom. (L. Giussani. J. Carrón, *Živ je, stoga prisutan*).

³⁴ L. Giussani, *Il rischio educativo* (Odgojni rizik), Rizzoli, Milano 2005, str. 130.

³⁵ Usp. L. Giussani - S. Alberto - j Prades, *Generare tracce nella storia del mondo* (Utirati tragove u povijesti svijeta), Rizzoli, Milano 1998, str. 24-26.

zaboraviti, ne možemo izbrisati (ne možemo ga istrgnuti sve da hoćemo).

Piše mi neka studentica: »Po naravi sam uvijek voljela samoću, mir moja četiri zida, studij sam doživljavala kao bijeg od svijeta. Čovjek može misliti koliko hoće da je život odvratan, jer je komotan i ne vidi razloga da se potruži, ali to može samo dok ne doživi milost da pred sobom vidi osobe koje žive znajući zašto, koje su zadovoljne, i vide smisla u svemu [u tome je razlika; jednom kad si vidio, sve postaje drukčije]. Za mene je upoznati pokret značilo upravo to: bio je to susret s osobama blistave ljudskosti koja te, jednom kad je upoznaš, ne ostavlja više na miru, muči te, u stanju je da te ispuni bijesom prema tvom životu«. Susret je dakle u život donio privrženost sebi koju sama nije bila u stanju osjećati. Jednom kad je upoznala tu drukčiju ljudskost, neizbježno je da osjeti bijes prema vlastitom životu. Potom dodaje: »Zato me strah kad mi netko od ovih mojih prijatelja piše i traži me, jer znam da bi samo jedan sat s njima doveo u pitanje svaki moj stav, rodio bi u meni onaj osjećaj koji je lako prepoznatljiv kad gledaš nešto neizmjereno veliko i prekrasno i osjećaš da bi to moglo biti i tvoje! Impresivno je! Otpor – često je ponavljao don Giussani – je otpor ljepoti.³⁶ Pismo nastavlja: »Sigurno je da se moj strah nije promijenio. Puno toga sam zaboravila, ali ne one oči, onaj pogled, jer u njemu je već bilo sadržano sve ono dobro koje mi je bilo ponuđeno sljedećih godina i koje me uporno nastavlja tražiti, nanovo me vraćati s vjernošću koja nadilazi svaku logiku i koja je jedina i posljednja zapreka napasti da pustim da život ide svojim tijekom«.

Susret s fenomenom drukčije ljudskosti: tako je sve započelo. Kao Ivan i Andrija i mi smo se našli pred izuzetnom prisutnošću, bogatom prijedlogom, bogatom smislom za život.³⁷

b) Značenje susreta

Ali nije dovoljno da se susret dogodi. Potrebno je da shvatimo njegovo značenje. U protivnom se, kao što se često događa, vratimo na prijašnju mudrost, naš uobičajeni način gledanja, na mentalitet svijeta. Onda izlazi na vidjelo ono bitno: kad se vratimo na točku A nakon što smo vidjeli B, misleći da je sve nestalo, to je zato jer nismo shvatili važnost onoga što se dogodilo. Da doista steknemo

³⁶ Usp. L. Giussani, *Affezione e dimora* (Ljubav i stan), Bur, Milano 2001, str. 66-67.

³⁷ »Prvo poglavlje evanđelja svetoga Ivana izvještava o krajnje jednostavnom ali snažnom načinu na koji se kršćanstvo pojavilo u povijesti; jedan ljudski događaj, susret sa stvarnošću izuzetne prisutnosti« (L. Giussani - S. Alberto - J. Prades, *Rađati tragove u povijesti svijeta*, op. it., str.

nešto što smo iskusili, potrebno je shvatiti značenje toga.

To vrijedi za sve: »Ono što obilježava iskustvo jest *razumijevanje* stvari, otkrivanje njihova *smisla*. Iskustvo dakle podrazumijeva razumijevanje smisla stvari«. ³⁸ Nikad stvarno ne potvrdimo, ne proniknemo stvarnost, ako ne shvatimo njezin smisao.

Evo što piše jedna osoba među vama: »Posljednjih mjeseci dogodila se velika promjena koja je potpuno preokrenula moj život i uzrokovala mi neopisivo veliku patnju. Najviše me zbunilo da je uzrok te boli bio jedna od najljepših stvari koje su mi se ikada dogodile; ukratko, veliki paradoks. Kao posljedica, ne uspijevajući vidjeti smisao u onome što se dogodilo, slijedećih mjeseci u meni je postupno, skoro i nesvjesno, ojačao osjećaj potpunog nihilizma, apatije i odsutnosti smisla. Jednog dana me je moja velika prijateljica pozvala na školu zajednice. Pohađala sam je nekoliko mjeseci, bez posebnoga razloga, ali nastavljala sam. Shvatila sam da škola zajednice govori apsolutnu istinu o mom životu, osim toga mi je ukazivala put prema stvarima koje kao da su bile pripremljene za mene, koje bi me učinile sretnijom. Kao da su mi se otvorile oči. Prvi put sam shvatila da sam slijedila ono što mi se činilo ugodno, privlačno i puno obećanja, ali što se zapravo pokazalo kao nešto ograničeno u sebi. Ali ja sam to slijedila jer sam bila uspavana mondenim mentalitetom, stoga nisam sebi postavljala previše pitanja. Zadnjih mjeseci sam počela željeti stvari koje naprotiv mogu odoljeti i nevoljama života, koje nisu bez smisla, istinska lica. Hvala Bogu, srela sam pokret. Pred tom novom sviješću osjetila sam da sam prvi put ispunjena, sretna, ali ta sreća traje, nije ograničena na popodne škole zajednice. Očito Netko bolje od mene zna što moje srce želi i sve je isplanirao kako bih ja mogla živjeti na visini mojih pitanja«.

Moramo postati svjesni toga što se dogodilo, naravi toga, jer ako ne shvatimo do kraja što je to drukčije, razlog te razlike, postupamo kao da je to samo jedna od stvari koje se u životu događaju, koje puno obećavaju, ali potom nas razočaraju jer završe, kao da je kršćanstvo jedan od brojnih bogova panteona sveopćeg mentaliteta, jedan od mnogih pokušaja osuđenih na propast.

Nije očito shvatiti važnost onoga što smo doživjeli. To vidimo iz činjenice da doživljeni događaj ne određuje svijest sebe ni naše djelovanje: naša svijest se ne mijenja, moje „ja“ ne raste, susret ne postaje presudan za naš odnos sa stvarnošću. Zato nastavljamo polaziti od A umjesto od B. Kao kad učenik slučajno riješi matematički problem, ne razumijevajući zašto ga je riješio: slijedeći put

³⁸ L. Giussani, *Il rischio educativo*, op.cit., str. 127.

neće prići problemu s većim znanjem i opet je na početnoj točki. Činjenica da je slučajno riješio problem, ne razumijevajući ga, ne služi mu ničemu. Isto je u životu, mogu nam se dogoditi izuzetne stvari iz kojih ne naučimo ništa. Ako neki događaj – ma kako bio izuzetan – ne shvatimo u njegovu značenju i ako on ne uspije odrediti našu svijest sebe, ne služi ničemu. Pomislite na devet gubavaca koje je Isus ozdravio i na pismoznance pred slijepcem kojega je On ozdravio.

Naprotiv, sve je drukčije kad čovjek shvati važnost onoga što uđe u njegov život!

Dat ću vam primjer koji nam može pomoći da bolje shvatimo. Riječ je o zgodi koja se dogodila don Giussaniju. Slušajući Donizzetijevu operu *Favorita*, u prvom razredu klasične gimnazije, dogodilo mu se nešto što on nikada nije zaboravio, i kad o tome priča puno godina kasnije vidljivo je da je to u njemu ostavilo traga. »Kad je sjajni tenor počeo pjevati „Spirto gentil, ne' sogni miei...” „Anđele dragi, u mojim snovima“, ja sam od prve note predosjetio, s dubokom čežnjom, da je ono što nazivamo „Bog“ – drugim riječima nizbježna sudbina zbog koje se čovjek rađa – svrha zahtjeva za srećom, da je on sreća kojoj srce neodoljivo teži“.³⁹ U tome trenutku, slušajući one note i one riječi, Giussani je predosjetio nešto što nije iščezlo sutradan ujutro; on je imao tako jasan, tako jedinstven, tako očit osjećaj toga »nečega«, da od toga trenutka nije više mogao živjeti a da ne bude određen tim trenutkom i tim otkrićem.

Postoje trenuci, susreti, događaji koji su drukčiji od svih drugih; ti događaji i trenuci života imaju snagu s kojom se ništa ne može usporediti. Razlog nije da su senzacionalni, već je snaga koju imaju da probude cijelu našu osobu, ono presudno što unose u naš život.

To na privlačan i realističan način opisuje don Giussani: »Ono što nas je dovelo ovdje možda je bio kratak, neznatan trenutak predosjećaja obećanja za život, bez jasne svijesti sebe, bez osobitog kritičkog smisla. Ali u vašem životu postoji dan kad se dogodio susret u kojem je bilo sve značenje, sva vrijednost, sve što je poželjno, sve što je pravedno, lijepo i ljupko«.⁴⁰

Ti jedinstveni trenuci nam otkriju nešto što traje, nešto što ima neosporivi glas istine. Govoreći o susretu don Giussani primjećuje: »Ponekad se pojavi kao „bljesak u magli“, ali čak i ova prolazna pojava ostavi u nama sigurnost da smo

³⁹ L. Giussani, »Quel che cerchi c'è« (Ono što tražiš postoji), u *Spirto genti. Un invito all'ascolto della grande musica guidati da L. Giussani*, na brigu i S. Chierici i S. Giampaolo, Bur, Milan 2011, str. 11.

⁴⁰ L. Giussani, *Qui e ora* (Sad i ovdje) (1984-1985) Bur, Milano 2009, str. 426.

našli, kako bismo rekli igrom riječi „nešto u čemu ima nešto“«. ⁴¹

Da vidimo to »nešto« što je u nečemu što sretnemo (tu osobu, tu zajednicu, »objektivni događaj«) nije potrebna posebna inteligencija kao što ponekad mislimo, potrebno je samo podržati veličanje »spoznajne sposobnosti svijesti« koju sam događaj potiče, prilagođavajući »oštrinu ljudskog pogleda izuzetnoj stvarnosti koja ga privlači«. ⁴² To možemo razumjeti gledajući mnoga naša iskustva: susreti s nekim osobama otvaraju naš pogled, omogućujući nam da stvarnost vidimo oštrije, dublje.

Ali u čemu se sastoji, koja je bit tog „podržavanja“? Ono se podudara s čistoćom srca.

Pomislimo na Bezimenoga kako nam ga Manzoni predstavlja. On je usmjerio svoj život na određeni način, donio je svoj izbor, zauzeo je stav prema kršćanstvu, često je viđao osobe koje idu u crkvu, ali to ga ni najmanje nije diralo. Ali u jednom osobitom trenutku njegova života kad se žalac grižnje savjesti počeo osjećati, kad je iz sobe svoga dvorca čuo mnoštvo koje je svečano išlo u susret kardinalu Federigu Borromeo, nešto se u njemu pomaklo, pustio je da ga privuče njihova radost i pridružio im se. Kad se našao pred kardinalom, kad je osjetio njegov pogled koji ga je pronicao u dubinu, kad ga je kardinal zagrlio, njegovo se srce predalo. On je prihvatio snagu tog pogleda i toplinu te neočekivane nježnosti. »Bezimeni - kaže Manzoni - oslobađajući se tog zagrljaja, ponovno je pokrio oči rukom i istodobno podižući lice nebu uzviknuo: „Bog je uistinu velik! Bog je uistinu dobar! Ja sebe sad poznajem“«. ⁴³ Pogled kardinala kao pogled Isusa na Zakeja, oslobađa ga njegove oholosti, daje mu istinsku svijest sebe i otvara u njemu siromaštvo duha. Na kraju njihova dijaloga kardinal se obratio Bezimenome: »Nemojte misliti [...] da ću se ja zadovoljiti samo današnjom posjetom«. I pita ga: »Vratit ćete se, zar ne, u društvo ovog poštenog crkvenog čovjeka?« »Hoću li se vratiti?«, pita se bezimeni, iznenađen. Onda izbije sva njegova nova svijest sebe, svo siromaštvo duha: »Sve da me odbijete, ja bih kao prosjak uporno ostao na vašim vratima. Osjećam potrebu da vam govorim, da vas slušam [osjećam potrebu] da vas gledam! Potrebni ste mi!«. ⁴⁴ Vidi se što mu se dogodilo iz želje koja se u njemu rodila da ga ponovno pođe vidjeti.

Zapitajmo se: tko je naš kardinal, kardinal svakoga od nas, zahvaljujući kome

⁴¹ L. Giussani *Tragovi kršćanskog iskustva*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar 1,993, str. 79.

⁴² L. Giussani, *Il rischio educativo*, op. cit., str. 130-131.

⁴³ A. Manzoni, *Zaručnici*, Zagreb 2003. 344-346.

⁴⁴ Isto...

svatko od nas postaje ono što uistinu jest, koji ga otvara, bez kojega ne može živjeti? Isus naime nije apstraktan, nije samo ime: Isus je živ, prisutan je, dostiže nas kroz prolaznost tijela, kroz stvarni, određeni pogled i zagrljaj. »Živ je, stoga prisutan«, uzviknuli smo na Dan početka godine. Samo netko prisutan može nas učiniti siromašnima. Ne treba nam organizacija, ne treba nam strategija, treba nam netko tko nas vrati nama samima. Potreban je netko pred nama tko nas čini siromašnima, omogućujući nam da vidimo ono što nam je pred nosom a što ne vidimo.

Trebamo postati svjesni bitne povezanosti spoznaje i siromaštva duha. »Zato možemo shvatiti da su crkveni oci smatrali kao bitnu formulu sveopće religiozne spoznaje jednu riječ besjede na gori: „Blago čistima srcem, oni će Boga gledati“ (Mt 5,8). Ovdje je pitanje „gledati“. Mogućnost da „vidimo“ Boga, to jest, općenito, da ga osjetimo, ovisi – kaže Ratzinger – o purifikaciji srca kojom se smatra globalni proces u kojem čovjek postaje otvoren za druge, ne ostaje zatvoren u sebe, već nauči čisti, bezrazložni dar sebe i stoga postaje „čovjek koji vidi“.«⁴⁵

Don Giussani je to rekao i svjedočio pred cijelom Crkvom na Trgu svetoga Petra: »Jednostavnost srca mi je pomogla da osjetim i prepoznam Krista kao nekog posebnog, iznimnog, s onom neposrednom sigurnošću koja se rađa zahvaljujući neuništivoj i neospornoj očevidnosti čimbenika i trenutaka stvarnosti, koji, ušavši u obzor osobe pogađaju naše srce«.⁴⁶

Ta jednostavnost srca zahvaljujući kojoj se čovjek otvori jedinstvenoj stvarnosti pred njim, je ono što omogućuje vidjeti neuništivu očevidnost. »Možemo reći da cijeli život kršćanina ima jedan jedini cilj: postati jednostavan«.⁴⁷ Samo spremnost da dopustimo da nas događaj susreta potpuno otvori, omogućuje nam na primjeren način vidjeti njegovo značenje.⁴⁸

⁴⁵ J. Ratzinger, *Elementi di teologia fondamentale. Saggi sulla fede e sul ministero*, Morcelliana, Brescia 2005, str. 90. »Prionuti uz Boga nije ništa drugo doli nego vidjeti Boga, a ta rijetka sreća data je samo onima čistoga srca. David je imao „čisto srce“, on koji je govorio Bogu: „Tebi čezne duša moja“ ili „moja sreća u Božjoj blizini“« (sveti Bernard, *Propovijed o Pjesmi nad pjesmama*, prvi dio, Città nuova, Roma 2006, str. 95-97).

⁴⁶ Svjedočanstvo don Giussanija za vrijeme susreta svetoga Oca Ivana Pavla II s crkvenim pokretima i novim zajednicama«, u L. Giussani – S. Alberto – J. Prades, *Utirati tragove u povijesti svijeta*, op. cit., str.

⁴⁷ I. Silone, *L'Avventura d'un povero cristiano* (Avantura ubogog kršćanina), Arnoldo Mondadori Editore Milano 1968, str. 126-

⁴⁸ »Dio onora la sua creatura ragionevole predisponendola ad accogliere il dono che egli le fa di sè stesso. Questa facoltà di accoglienza, anch'essadonata è l'essenzastessadellaragione« (Bog časti svoje razumno stvorenje, prpiremajuci ga da primi dar njegove osobe- Ta sposobnost primanja također je dar, sama je bit razuma) (F. Varillon, *L'umiltà di Dio*, Qiqajon, Magnano (Bi) 1999, str. 45.

c) *Svijest podudarnosti*

Zašto smo prionuli, zašto smo postali privrženi tom susretu koji nas je konačno danas doveo ovdje? Zašto ga više nismo zaboravili? Zbog jedinstvenog iskustva podudarnosti s dubokim potrebama našega srca koju je omogućila prisutnost koju smo sreli.

Tako je bilo i za Ivana i Andriju s Isusom: našli su se pred iznimnom prisutnošću, prisutnošću koja je konačno odgovarala srcu. S njim se ostvarivala podudarnost sa srcem koju nisu mogli zamisliti, kakvu nikad nisu iskusili. Zato ga je bilo lako prepoznati u njegovoj jedinstvenoj i neusporedivoj vrijednosti, »božanskoj«. ⁴⁹ »Onaj tko ga je sreo nije se više mogao odvojiti od njega (što je upravo znak da su doživjeli iskustvo da im odgovara). Susret je otkriće slične, iznimne prisutnosti iste naravi«. ⁵⁰ Iznimne, drugim riječima božanske. I za nas se, nakon dvije tisuće godina, događa nešto slično, božansko prolazi kroz prolazno lice (»nešto u čemu ima nešto«). To »nešto« što se prenosi nečim prolaznim, je ono što odolijeva, što traje, jer je božansko. Zato, ako ne shvatimo istinsku narav prisutnosti koju smo sreli, završit ćemo tako da je zamijenimo za bilo koju drugu.

To je korak koji moramo pažljivo razmotriti.

Riječ je o tome da postanemo svjesni sadržaja i porijekla te različitosti koju smo sreli i zbog koje smo sad ovdje. Možda bismo se u drugim trenucima mogli izvući i da ne stignemo do te točke, bez potrebe da prepoznamo narav te neosporne očevdnosti koja je ušla u naš život, ali u kaosu današnjeg svijeta u kojem se sumnja u sve, ne bismo dugo ostali kršćani bez očevdnosti koja se prepoznaje u svom trajnom značenju. 1968 don Giussani je govorio: »Sad ga više ne možemo prihvatiti pasivno, današnje vrijeme nam to više ne dopušta«. ⁵¹

Ja sam oduševljen da živim u ovom povijesnom trenutku, sa svim poteškoćama koje on podrazumijeva. To kažem za sebe, ne želim sebe poštediti te poteškoće, jer nije mi dovoljno živjeti u iluziji i misliti da je sve u redu, zatvarajući se u zoni gdje sve ugodno, doći ovdje svake godine s prijateljima da budemo malo u miru; to ne bi koristilo za živjeti.

Srećom sva nas ta pomutnja izaziva, počevši od skepticizma koji nas okružuje do nihilizma zbog kojega se čini da ništa ne traje! Tako, polazeći od svog iskustva možemo razumjeti po čemu je kršćanstvo drukčije, kao što možda prethodne generacije nisu mogle. To je kao kad čovjek vidi da nijedan odnos ne odolijeva

⁴⁹ L. Giussani – S. Alberto – J. Prades, *Rađati tragove u povijesti svijeta*, op. cit., st.

⁵⁰ *Isto*

⁵¹ L. Giussani, *Živ je, znači prisutan*, op. cit.

vremenu i iznenada se nađe pred odnosom koji, naprotiv traje, pred nekim tko ga doista voli, i onda pomisli: »Ova osoba je drukčija!« U tom je trenutku vrlo lako prepoznati različitost.

Upravo jer nismo svjesni toga »nečega« - koje ima jedinstveni glas istine - vratimo se na A nakon što smo vidjeli B; razlog nije naša slabost već pomanjkanje priznanja. Ovdje naša slabost ne ulazi. Nije problem etičke dosljednosti, problem je razuma, jednostavnosti srca: »Stvari moraju postati jasnije u tebi«, ⁵² napisala je Etty Hillesum u svom *Dnevniku*.

2. Izazov da Ga prepoznamo

Ne samo da nas danas, preko konkretnih i određenih susreta dostiže isti događaj kao prije dvije tisuće godina, već mi sudjelujemo u istom iskustvu, pozvani smo prijeći isti put, živjeti isto priznanje. U jednoj od svojih novela, pod nazivom Student, Anton Čehov na sugestivan način opisuje vezu između početnog događaja i sadašnjeg događaja, između Iskustva Petra - i prvih učenika - i našeg iskustva

Na povratku iz lova, jedne hladne i tamne večeri, mladi student Ivan našao je gostoprimstvo u kući dvije udovice, majke i kćeri koje su se grijale pored vatre. Pridružio im se i počeo je govoriti o Isusovoj mucu, o posljednjoj večeri, tjeskobi koju je Isus osjetio na Maslinskoj gori, o Judinoj izdaji, Petrovoj zataji, o trenutku kad je pijetao zapjevao i kad je Petar »došao k sebi, izašao u dvorište i gorko zaplakao«. Primijetio je da je u tom trenutku jedna od žena, majka, Vaasilissa, počela jecati, a njezinu kćer je obuzeo veliki bol. Čehov piše:

»Student je udovicama zaželio laku noć i nastavio je svoj put [...]. Mislio je na Vassilissu: ako je zaplakala to je stoga jer je ono što se dogodilo one strašne noći bilo na neki način povezano s njom [...] ako je Vassolissa plakala a njezina kćer je ostala zbunjena, onda je očito ono što je ispričao, što se dogodilo prije devetnaest stoljeća imalo veze sa sadašnjicom, s te dvije žene, i nesumnjivo s tim osamljenim selom, s njim samim, sa svim osobama (s cijelim čovječanstvom). Ako je starica zaplakala, to nije zato jer je on svojim pripovijedanjem taknuo osjetljivu žicu u njoj, već zato jer je osjećala da joj je Petar blizak, i jer se cijelim svojim bićem zanimala za ono što se dogodilo u Petrovoj duši. Radost je odjednom obuzela njegovu dušu i zaustavio se trenutak da povрати dah. Prošlost je, pomislio je, povezana sa sadašnjošću neprekidnim lancem događaja koji

⁵² E. Hillesum, *Dnevnik i pisma 1941-1943*, »Srijeda popodne, 13 kolovoza 1941«, op.cit.

proizlaze jedan iz drugoga. Činilo mu se da je u tom trenutku primijetio samo dva kraja lanca. Čim je dotaknuo jedan kraj, drugi je odmah zatitrao. Dok je na splavi prelazio rijeku [...], mislio je da su istina i ljepota koji su upravljali životom ljudi na Maslinskoj gori, u dvorištu velikog svećenika, nastavljali bez prekida do danas, i očito su uvijek predstavljali temelj čovjekova života, i života na zemlji općenito. Osjećaj mladosti, zdravlja, snage – test imao je samo dvadeset dvije godine – neizrecivo slatko očekivanje sreće, nepoznate, tajanstvene sreće, pomalo ga je obuzimao, i život mu se činio oduševljavajući, divan i pun smisla«. ⁵³

Iznenadujuća je povezanost koju Čehov naslućuje: » Ako je starica zaplakala, [to je bilo] zato jer je Petar bio pored nje i jer se cijelim svojim bićem zanimala za ono što se dogodilo u Petrovoj duši«.

Mi smo ovdje zbog istog iskustva koje su doživjeli prvi koji su sreli Isusa. I mi smi, kao i oni, izazvani da prepoznamo narav tog susreta, prisutnosti koja je ušla u naš život. Ni prvi koji su sreli Isusa nisu bili pošteđeni tog izazova, naprotiv. Njihov put nam ukazuje na put koji trebamo slijediti, mi danas. Vratimo se stoga na trenutak kad je izazov bio tako velik da ih je prisilio priznati koliko je taj čovjek pred njima drukčiji.

Jedan put – na dan kad je umnožio kruhove i ribe a mnoštvo ga je htjelo proglasiti kraljem – Isus je pred svima rekao stvari koje su izazvale sablazan i koje ni sami učenici nisu bili u stanju razumjeti: »Vlada potpuna tišina koju Isus prvi prekine: „Hoćete li i vi otići?“ U tom trenutku Petar u svojoj neobuzdanosti uzvikne, sažimajući svojim riječima sve njihovo uvjerenje: „Gospodine, ni mi ne razumijemo ono što govoriš, ali ako odemo od tebe, kome da idemo? Jedini ti imaš riječi koje objašnjavaju život i daju mu smisao“. [...] Taj stav je duboko razuman«, jer, nastavlja Giussani, »sudjelujući i Isusovu životu, u iznimnosti njegova bića i njegovih djela, ta mala skupina nije mogla ne vjerovati njegovim riječima. Morali bi zanijekati očitost uvjerljiviju od vlastitih očiju: „Ako ne mogu vjerovati ovom čovjeku, ne mogu vjerovati ni u što“. Dijeleći njegov život neprekidno se ponavljao ovaj dojam iznimnosti tako da je postalo krajnje razumno pouzdati se u njega«. ⁵⁴ Sud poput suda čovjeka koji nakon puno godina zajedničkog života s majkom, ako je s njom imao normalan odnos, kaže: »Što god da se dogodi, mogu biti bijesan, tužan, mogu promijeniti raspoloženje, cijeli svijet se može srušiti, ali ne mogu zanijekati da me moja majka voli«. Zajednički život

⁵³ Čehov, »Student«, Pripovijesti...

⁵⁴ L. Giussani, *Izazov kršćanstva*, Verbum 2004, str. 80-81.

vodi sudu koji može prkositi svakom raspoloženju.

»Sud zahtijeva da pratimo iskustvo cijelo vrijeme njegova „trajanja“.«⁵⁵ To vrijeme nam je potrebno da postanemo sigurni. To je drama života. Isus s nama postupa kao s odraslim ljudima: »Hoćete li i vi otići?« Umjesto toga nama bi bilo draže da nas on oslobodi poteškoća, da odluči za nas.

»Da bi odgovorio na pitanje prijatelja i neprijatelja: „Ali, tko si ti?“ [što je to „nešto“ u tebi što ne uspijevamo definirati?], Isus je čekao da vrijeme učini učenike sigurne u njihovu privrženost [da se poveća sigurnost razuma zbog koje su mu postajali privrženi], a neprijatelje utvrdi u njihovu neprijateljstvu. Isus je razjasnio vlastitu tajnu kad su ljudi konačno odlučili da ga prihvate ili odbiju«.⁵⁶

Isus ne želi da ga prepoznaju pod svaku cijenu, ne želi se nametnuti: čeka da naša sloboda popusti i svjesno pristane uz Njega. Dobro zna da bez slobode priznanje Njegove prisutnosti neće nikada biti stvarno naše. Zato nije nestrpljiv, ne želi ubrzati vrijeme, ostavlja prostora našoj slobodi i čeka da čin priznanja utre put u nama.

Budući da je razum potvrda stvarnosti u svim njezinim čimbenicima, ne možemo izbjeći pitanje porijekla razlike koja nam se nametnula. Ako plodovi koje vidimo, ako su čovječstvo i intenzitet života takvi da označuju prekid sa svime što nas okružuje, onda smo suočeni s alternativom: ili se ti plodovi mogu potpuno objasniti osobitim sposobnostima osoba koje ih svjedoče, ili, budući je riječ o osobama poput nas, krhkima poput nas, koje griješe kao i mi, one ukazuju, otkrivaju nešto što nadilazi njihove sposobnosti, nešto drugo što djeluje u njima (»Po plodu se stablo poznaje«⁵⁷).

Što je to »nešto drugo« moj razum ne može reći ni definirati, ali – kaže don Giussani – »moram priznati da je prisutno. [...]. Tu unutra postoji jedan drugi čimbenik, čimbenik koji odlučuje o ovoj zajednici, odlučuje o nekim rezultatima ove zajednice, o nekim odjecima zajednice, koji su tako iznenađujući da, ukoliko ne priznam postojanje nečega drugog ne bih mogao obrazložiti iskustvo [koje ja živim]; razum je naime potvrda stvarnosti, uključujući sve njezine čimbenike«.⁵⁸

Nedavno me iznenadio Mikel Azermundi, prijatelj koji nas je sreo prije dvije godine. Sociolog, profesor u Baskiji, začuđen svim onim što vidi on je bio tako pošten prema šoku izazvanom onim što je vidio da je proveo dvije godine

⁵⁵ *Isto*, str. 81.

⁵⁶ *Isto*, str. 82-83.

⁵⁷ Usp. L. Giussani, *Verbum Split* 2007, 279.

⁵⁸ L. Giussani, *Si può vivere così ?* (Može li se tako živjeti ?), Rizzoli, Milano 2007, str. 272.

posjećujući sve naše španjolske zajednice, praznike, karitativna djela, škole, jer je želio razumjeti. To je kao da nam Azurmendi ponovno daje ono što sami više ne vidimo. Kad je stigao na Encuentro Madrid, gledajući međusobni način postupanja, zajedništvo među nama, »neke odjeke te zajednice«, izjavio je: »Ovdje se nešto događa«. Ne može gledati sve to i ne priznati da u tom zajedništvu, načinu međusobnog postupanja, gledanja na druge, zanimanja za sve, postoji nešto drugo što ga navodi da izjavi (polazeći od onoga što mu je bilo rečeno prije puno vremena; on je naime kao mlad bio u sjemeništu): »To je On. Samo božansko može biti porijeklo svega ovoga«.

Promjena čovjeka koje je Mikel, kao i svatko od nas, sreo je najveće čudo: »Čudo se može definirati kao događaj, nešto što možemo iskusiti i čime Bog prisiljava čovjeka da obrati pozornost na njega i na vrijednosti koje mu želi priopćiti; Bog tako upozorava čovjeka na svoju stvarnost. Čudo je, dakle, sredstvo kojim Bog na osjetan, vidljiv način nameće svoju prisutnost«. ⁵⁹ Nije riječ o nečemu što smo mi izmislili i što trenutak kasnije nestane.

Upravo pred čudom – čudom drukčije, potpunije ljudskosti – na vidjelo izlazi naš stav, pokreće se borba između otvorenosti i zatvorenosti, između jednostavnog i zatvorenog duha. U toj borbi koje nas Misterij ne pošteduje, sloboda očituje svoju presudnu ulogu na putu spoznaje, u otkrivanju stvarnosti i njezina smisla. (»Ako čovjek mora biti slobodan u dostizanju sudbine i njezina ispunjenja, onda sloboda mora „igrati“ važnu ulogu i u njezinu otkrivanju [...]. Sloboda dakle nije samo važna kao dosljednost života na našem putu k Bogu, nego je važna i za otkrivanje Boga«). ⁶⁰ U toj borbi često nazivamo »kritičkim stavom« ono što je zapravo stav predrasude (»što je čovjek već potajno odlučio« ⁶¹), bešćutnost koja nas sprječava vidjeti.

Nagrada za one koji se pošteno upuste u tu borbu je priznanje Kristove prisutnosti, bliskost s Njime.

Problem je, prijatelji, da se ne zaustavimo na pragu tog priznanja već da dođemo do točke gdje prepoznamo »konačni izvor« toga što vidimo, što smo sreli i što nas je ujedinilo.

»Rizik je da živimo tako veliku milost kao što je ova kuća [kao ova zajednica] uzimajući zdravo za gotovo zadnji korak („Da, da, sigurno!“) prihvaćajući zadnji korak, priznajući zadnji korak koji je za Krista, ali zapravo ne živeći ga [...] Možete

⁵⁹ L. Giussani, *Čemu Crkva*, op. cit., str. 293.

⁶⁰ L. Giussani, *Religiozni smisao*, op. cit., str. 203.

⁶¹ *Isto*, str. 205.

biti ljubazne jedne s drugima, pozorne, zadovoljne da možete živjeti u takvom okružju [...]. Možete živjeti sve ono pozitivno što je u toj zajednici, pa ipak se zaustaviti na pragu istinskog razloga, istinskog čimbenika koji vas je ujedinio [...]. Možete živjeti sve to ne razjašnjavajući sebi konačni izvor: to je kao da dođete na prag: „a, da, to je Krist, za Krista je“.« Ali reći: „Zajedno smo jer postoji Krist“, gane li vas, priznajte li to, osjećate li zahvalnost?«⁶²

Krist toliko voli našu slobodu da nam čak dopušta da se udaljimo od Njega, čekajući da slobodno otkrijemo da je On drukčiji. Von Balthasar ovako opisuje Božji stav prema nama: »Tamo gdje čovjek odluči ostaviti samoga sebe, napustiti svoju skučenost [...] tamo raste moje kraljevstvo. Ali budući da ljudi to nerado čine [...] ja moram s njima prelaziti široke i duge puteve, cijeli život, dok ne dopuste da ih istina uvjeri«. ⁶³

»Bog strpljivo čeka da ja konačno pristanem da ga volim. Bog čeka kao prosjak koji, uspravan, nepokretan, u tišini, stoji pred nekim tko će mu možda dati komad kruha. Vrijeme je to očekivanje Boga koji prosjači našu ljubav. Zvijezde, brda, more, sve što nam govori o vremenu, prenosi nam Božju molbu. Poniznost u očekivanju čini nas sličnima Bogu«, ⁶⁴ kaže Simone Weil.

Pomislimo na Gospu kad je anđeo ostavio: to je kao da je Gospodin izašao sa scene da ostavi prostora njezinoj slobodi.

Pomislimo na izgubljenog sina prispodobe iz evanđelja. Otac nije ravnodušan prema sinu. Naprotiv, upravo jer ga voli i dobro zna da je on stvorenje kojem je dao život, dobro zna da sin može otkriti zadovoljstvo da je sin jedino kroz slobodu.

Njemački katolički filozof Ferdinand Ulrich piše, razmatrajući prispodobu o izgubljenom sinu: »Otac svog sina ne drži vezanog uz sebe [...]. On je drugome omogućio slobodu jer drugi je drugi, učinio ga je odgovornim budućeg rizika da postane on sâm u ljubavi, polazeći od ponora vlastite *slobode*«. ⁶⁵

Kako otac pokazuje svoju ljubav prema sinu? Jednostavno, pušta da sin ode«. Otac pušta sina da ode poštujući njegovu slobodu, jer se oslanja na sigurnost da se sin ne udaljava od njega bez svijesti da je njegov sin. Ulrich nastavlja: »Otac se, da tako rečemo, spokojno povlači od vlastite osobe, i to čini, ne protiv sebe,

⁶² L. Giussani, *Affezione e dimora*, op. cit., str. 361-362. »Gledamo čuda kao slijepci, i ne videći da je i neznatno izbijanje cvijeta stvoreno od tisuća galaksija« (C. Bobin, *La vita grande*, Anima mundi, Otranto 2018, str. 41).

⁶³ H.U.von Balthasar, *Il cuore del mondo* (Srce svijeta), Jaca Book, Milano 2006. Str. 119.

⁶⁴ S. Weil, *La connaissance surnaturelle* (Natprirodna spoznaja), Gallimard, Pariz 1950, str. 91.

⁶⁵ F. Ulrich *Gabe und Vergebung. Ein Beitrag zur biblischen Ontologie* (Dono e Perdono. Doprinos biblijskoj ontologiji. Dar i praštanje), Johannes, Freiburg 2006, str. 455.

već za sina. Njegovo očinsko povlačenje, njegova tišina, je milosrđe njegova praćenja. Taj sin o kojemu nam parabola govori, je milosrđe utjelovljenoga oca: daleko bez oca. Tu prispodobu razumijemo jedino ako Ga slušamo u duhu milosrđa i praštanja! Otac ostaje, „odmara se“ na svom imanju i pušta sina da ode. U toj činjenici da ostaje, u tom prividnom ne-djelovanju on se očituje kao sloboda koja „samim svojim postojanjem“ svjedoči i prisutna je.⁶⁶

Upravo u tom prostoru slobode u kojem ga otac ostavlja, izgubljeni sin prepoznaje da je otac drukčiji, prepoznaje onaj glas istine koji ga potakne da se vrati kući. »Nouwen primjećuje: »Postoji strahovita praznina u tom duhovnom očinstvu. Nikakva vlast, nikakav uspjeh, nikakva popularnost, nikakvo lako zadovoljstvo. Ali ta ista strahovita praznina također je mjesto istinske slobode. To je mjesto „gdje se više ništa ne može izgubiti“, gdje ljubav ne zahtijeva ništa i gdje se nalazi istinska duhovna snaga«. ⁶⁷

Svojim stavom otac otkriva istinsku narav oca. Pristup istini moguć je jedino u slobodi, rekao je II Vatikanski Koncil.⁶⁸

Trebamo postati svjesni važnosti onoga što je ušlo u naš život, jer u protivnom smo osuđeni živjeti u strahu da će sve završiti u ništavilu. Ako Krist ne uđe u nabore našeg „ja“, onom očevitošću koju je svatko od nas osjetio (jer smo ovdje), živjet ćemo u strahu kao svi, jer »ako Krist nije prisutnost sada – sada!, ja ne mogu voljeti sebe sad, ne mogu voljeti tebe sad. Ako Krist nije uskrsnuo, izgubljen sam iako imam sve njegove riječi, sva njegova evanđelja. S tekstovima evanđelja bih, u krajnjoj liniji, mogao počinuti samoubojstvo (Giussani se usuđuje to reći), ali ne s Kristovom prisutnošću [jer nije riječ samo o događaju iz prošlosti], s prisutnošću Krista koju prepoznajem, ne!⁶⁹

Zašto se isplati biti ovdje, ove dane? Što dobivamo time? Svijest da nam se dogodilo nešto što može pobijediti tjeskobu i strah da će sve završiti u ništavilu. Ono što pobjeđuje strah nije razmišljanje: »Sad ću pokušati uložiti veći napor«, ono što pobjeđuje je svijest onoga što se dogodilo, nečega što nisi proizveo ni ti, ni ja: »Ljubio sam te vječnom ljubavlju, smilovao sam se nad tvojim ništavilom«. ⁷⁰ Samo tvoja prisutnost je temelj našega „ja“.

⁶⁶ *Isto*, str. 452. 457-458; naš prijevod. »Pustio si me odem i kad sam htio i kad nisam htio, ali nisi me potjerao od sebe« (Guillaume de Saint-Thierry, *Oraisons méditatives*, oraison IX, 10, Cerf, Pariz 1985, str. 214)

⁶⁷ H.J.M. Nouwen, *L'abbraccio benedicente* (Zagrljaj koji blagoslivlja), Queriniana, Brescia 2018, str. 197.

⁶⁸ Izjava o religioznoj slobodi, *Dignitatis Humanae*, 1.2.

⁶⁹ L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., str. 158.

⁷⁰ Usp. *Jer* 31,3.

3. Potreba da provjerimo

»Tko ovdje dođe zbog intuicije ili nejasnog osjećaja neke vrijednosti, i potom ga se ne potiče, a on sam se ne trudi provjeriti, prije ili kasnije će otići«. ⁷¹ To don Giussanijevo upozorenje studentima vrijedi za sve nas, bez iznimke. »Ako je Krist uistinu odgovor na život, to se na neki način mora „vidjeti“. [...] Zato je govorio mladima: „Moramo promatrati sve aktivnosti svog života, da bismo uspjeli vidjeti, konkretno iskusiti, shvatiti kakav odgovor predstavlja Kristova prisutnost potrebama našeg ljudskog iskustva koje se očituju u tim aktivnostima“«. ⁷²

Za vrijeme predstavljanja don Giussanija na kongresu Lugana u Ambrozijanskoj biblioteci, otac Manzi, dekan teologije Venegona, primijetio je: »Mogli bismo reći da je don Giussani, dok je napredovao, osobno nasljeđujući Krista na „Božjem putu“ – kako su Djela apostolska definirala kršćanstvo – on je, s jedne strane, provjeravao čini li ga iskustvo Petra, Andrije i drugih apostola ljudskim, a s druge je pozivao mlade, bilo gdje da ih je sretao, u vlaku ili u školskim klupama gimnazije Berchet, da prelaze taj put s njime. Don Giussani je otkrio kriterije autentičnosti njihovog „pokreta“ slijedeći Krista kroz iskustvo vjere koje svjedoče Evanđelja i cijela biblija. Tako je došao do zaključka da, ako je njegovo iskustvo s tim suputnicima toliko korisno za njihovu ljudskost kao što je bilo za Petra, Andriju i druge apostole, to znači da uskrslu Krist nastavlja biti prisutan u povijesti na djelotvoran način, kako bi spasio čovječanstvo i u našem vremenu«. ⁷³

Crkva ne želi da ljudi uz nju pristanu nekritično. Moram provjeriti omogućava li mi to što sam sreo da se suočim sa svakom tamom, svakom sumnjom, svakim strahom, svakom nesigurnošću. Kao što smo morali naučiti u školi zajednice, Crkva se ne ruga s nama, ne vara nas. ⁷⁴

To je izazov. Shvaćate li sad da udruženje nije dovoljno, nije dovoljna ovčara, nije dovoljno tražiti ugodna mjesta da vjerujemo da živimo kao kršćani. Tako se nećemo izvući. Oni koji vam to predlažu ne vole vas. Isus nije učenike zatvorio u ovčaru, već im je predao metodu kojom mogu izazvati svijet, provjeravajući

⁷¹ L. Giussani, *Certi di alcune grandi cose (1979-1981) (Sigurni u neke velike stvari)*, Bur, Milan 2007, str. 158.

⁷² L. Giussani, *Un'avvenimento di vita, cioè una storia* (Događaj života, to jest povijest), C. Martino, EDIT-II Sabato, Roma 1993, str. 341.

⁷³ F. Manzi, »Punto di vista di un biblista sugli Atti del Convegno della FTL: „Giussani: il pensiero sorgivo“, *Rivista teologica di Lugano*, (Gledište jednog egzegete, Spisi kongresa; Izvorna Giussanijeva misao) anno XXIV, 1/2019, str. 200.

⁷⁴ L. Giussani, *Čemu Crkva, op. cit.*, str. 273.

Njegovo obećanje: »Ako ostaneš povezan sa mnom vidjet ćeš da živiš neusporedivo bolje nego na bilo koji drugi način«. ⁷⁵

Jedna osoba mi piše: »Što odolijeva šoku vremena? Često sam mislila da je to pitanje rezultat latentne depresije, cinizma koji napreduje, ili u svakom slučaju pomanjkanja vjere. Međutim, zadnje vrijeme sam postala svjesna da nije tako. Nije pitanje depresije, jer moje pitanje se vremenom promijenilo, postalo je neodvojivo od mog odnosa i svakodnevnog dijaloga s Njime, tako da sam se nekoliko puta iznenadila govoreći sebi: „Kako Ti Kriste odolijevaš šoku vremena? Kako odolijevaš u mom braku, u odnosu s prijateljima, s djecom koja rastu, u izazovima svakodnevnog života, u strahovima koji me muče, u stvarima koje su mi se nekad sviđale a sad me ostavljaju ravnodušnom? Kako?“ Ti me uvijek navodiš da nađem „druge, neočekivane stvari“ (to je stalna crta njegova očitovanja) uspoređeno s onim što bih ja očekivala, i što me preporađa. U mom je životu postojao dugi period u kojem je Krist bio neka vrsta ukrasnog predmeta kojem sam se mogla obratiti u slučaju potrebe, a sve ostalo sam mogla kontrolirati sama. Ali sad sam, i bez posebnih poteškoća, postala potpuno svjesna da ono „bez mene ne možete ništa“ uopće nije pretjerano. U svakom slučaju, nakon što sam čula don Giussanija, koji nam je zaželio „postojanost puta“, moj muž i ja smo, nakon mnogo oklijevanja, odlučili da nastavimo put sudjelujući u gestu karitative. To je bio jedan od najljepših trenutaka našeg braka, jer u toj ponovnoj zajedničkoj odluci da nastavimo, među nama je ponovno bio On; na tajanstveni način, pristajući uz odgojni prijedlog zajednice koji naizgled nije imao veze s našim brakom, ponovno smo se našli zajedno, ujedinjeni na putu, kao što se već dugo vremena nije događalo. Kakav neočekivani poklon! Gest karitative bio je kao tsunami u mom životu, jer je odmah na vidjelo iznio sav moj skućeni stav prema životu«.

Upravo to preobilje života će vam omogućiti da provjerite istinu poruke koju vam Crkva donosi, činjenicu da se ona predlaže kao produljenje Krista u povijesti. U iskustvu punine koju je nemoguće doživjeti drugdje čovjek provjerava istinu onoga što Crkva za sebe kaže: »Ja sam Tijelo Kristovo, lice Njegove prisutnosti sad i ovdje«. Tako ćeš moći reći, prijanjajući na sve razumniji način uz ono što

⁷⁵ »Crkva s Isusom ponavlja da može biti priznata kao vjerodostojna jer odgovara temeljnim zahtjevima čovjeka u njihovom izvornom obliku. Upravo to misli Isus riječju [...] „stotruko“ na ovoj zemlji [ne onostrano]. To je kao da ti Crkva govori [...]: „sa mnom ćeš iskusiti puninu života kakvu nigdje ne možeš naći“. Upravo se na oštirci ovog obećanja Crkva sama stavlja na kušnju nudeći se svim ljudima kao produljenje Isusa Krista« (L. Giussani, *Čemu Crkva*, op. cit., str.274).

Crkva za sebe kaže: »Krist je ovdje«.

Da se dosegne ta sigurnost potrebno je da čovjek prihvati živjeti unutar mjesta preko kojega ga dosiže život Crkve, jer Crkva »je život i mora pružiti život«. To je razlog zbog kojega smo odlučili doći ovdje za vikend, da bismo uronili u taj život. Naime, nastavlja don Giussani, »čovjek se ne može upustiti u tako važnu provjeru bez zalaganja cijelim životom«. Zato, »ako Crkva ne smije varati, ne smije ni čovjek [svatko od nas]«. ⁷⁶

Vrijeme je presudno za tu provjeru, da bi pred našim očima izašlo na vidjelo što je to različito u kršćanstvu i što doista odolijeva šoku vremena, okolnostima, izazovima i razočaranjima. Nemojmo se bojati: ako smo poštteni sa zahtjevima srca, shvatimo da ih ne možemo umanjiti ni manipulirati, te da oni imaju moć da razotkriju svakog idola kojega smo mi izgradili! Vrijeme i usporedba sa srcem su dovoljni da vidimo što je istina, jer jedino ono što je istinito traje u vremenu. Istina, kao što svi znamo, ima jedinstveni glas i traje u vremenu. Zašto traje? Jer, kao što smo na početku rekli, odgovara zahtjevima srca. Sve što idoli obećavaju ne traje, jer ne odgovara srcu, »usta imaju a ne govore«, govorili su izraelski proroci. ⁷⁷ Idoli nisu ništa, nemaju temelja; nakon jednog trenutka *pffff*, iščeznu.

Za siguran put imamo na raspolaganju sredstva koja ne možemo svesti na sebe i svoju manipulaciju. To je borba koju svatko od nas treba voditi sa samim sobom.

Kao zaključak, dokaz provjere prijedloga koji nam pokret neprestano upućuje i koji omogućuje da se ne vratimo na A, nakon što smo doživjeli iskustvo B.

»Na vrlo konkretan način živim iskustvo konačnog sazrijevanja vjere. U pokretu sam trideset četiri godine, ali u ovo zadnje vrijeme mi je data milost da vidim promjenu svijesti koju imam o vjeri. Shvatila sam nesrazmjer koji postoji između onoga što sam primila i moje ljudskosti. Dugo sam živjela s gnostičkim umišljanjem da razumijem, i trudila sam se – na pelagijanski način – primijeniti ono što sam vjerovala da sam razumjela. Danas mi se čini da je sve novo. Otkrivam da je moj stav potpuno drukčiji od onoga koji sam imala kad sam upoznala pokret. Svaka me stvar gane. Riječi koje sam bezbroj puta pročitala i koje su mi izazivale intelektualno zadovoljstvo, ali nimalo nisu mijenjale moj stav, sad me ostavljaju razoružanu. Shvatila sam da sam Giussanija slijedila apstraktno, ne riskirajući konkretno razum i srce. Počinjem shvaćati što znači privrženi razum, privrženost njegovoj osobi, i stoga njegovim riječima. Giussani

⁷⁶ L. Giussani, *Čemu Crkva*, op. cit., str. 276.

⁷⁷ Ps 115,5.

je prestao biti netko izvan moje ljudskost, postao je netko tko je sudi iznutra. Počelo mi se otkrivati stvarno značenje onoga što sam naučila skoro napamet o poglavljima 1,2,3,5,10 *Religioznog smisla*. Oduševljena sam jer postajem kao dijete, otkrivam da imam još puno toga naučiti, ne da nakupim znanje, već da „intenzivno živim stvarnost“.

Što više u našem odnosu sa svim okolnostima osobno provjeravamo da je Krist u stanju promijeniti naš život («Tko me slijedi imat će stotruko ovdje») i preporučiti ga, to razumnije postaje naše priznanje Njegove prisutnosti, naše „da“ Njemu i konkretnom obliku koji je On izabrao da nas osvoji: pokretu.

Provjera je dakle veliki put osobne vjere, sazrijevanja sigurnosti Kristove prisutnosti u našem životu.

Subota 13 travnja, popodne

Na ulasku i izlasku:

Wolfgang Amedeus Mozart, koncert za klavir i orkestar in Dmolu, br. 20, K 466

Klara Haskil, klavir

Igor Markevitch – Orchestre des Concerts Lamoureux

Trio iz Praga

„Spirto Gentil“ br. 32, Philips

DRUGA MEDITACIJA

Julián Carrón

»Ovo je pobjeda koja pobijedi svijet: vjera naša« (1 Iv 5,4)

Prvi korak koji smo jutros učinili bio je »da ustanovimo« da »među ljudima postoji drukčiji odnos, pristojnije i iskrenije ozračje, novost života koju mnogi od nas primjećuju oko nas i koju su nam stranice djela Čemu Crkva pomogle shvatiti. To je jedna od stvari koje me najviše taknu dok putujem po svijetu kako bih sreo zajednice pokreta. U najizgubljenijim mjestima ima jednostavnih osoba – diskretnih koje skoro nitko ne pozna – koje živeći prekrasno iskustvo osjećaju neizrecivu zahvalnost; u najrazličitijim situacijama puno dramatičnijim nego li mi možemo zamisliti, mnogi počinju živjeti iskustvo novosti; život dobiva snagu i puninu, oni se na različit način suočavaju s okolnostima uključujući i poteškoće.

To je moguće bilo gdje i za bilo koga. To me svaki put ostavi bez daha. Slušajte što priča Aliona iz Karagande:

Srela sam pokret 1997 kad je u školu došao orac Edoardo, da nam za vrijeme časa povijesti govori o Italiji. Rodilo se prijateljstvo, dolazio je kod nas na večeru, jako nas je dirnuo i nakon nekoliko vremena nas je pozvao na ferije. Mi nikada nismo vidjeli ništa slično, to nas je osvojilo. Počeli smo pohađati školu zajednice, sreli smo nove prijatelje, nastavili smo sudjelovati na ferijama. Potom sam se se upisala na univerzitet, i nakon dvije godine privukao me (zgrabio me) studentski život i napustila sam zajednicu, jer [obratite pozornost na ovaj dio] mi se činilo da sam u svom životu već dobila vjeru, i stoga mogu ići sama u crkvu. Činilo mi se da mi zajednica više ne pomaže. Udala sam se, rodila sam dvije curice. Kad se rodila mlađa, starijoj su našli jednu rijetku bolest. To je za mene očito bila velika kušnja. Počela sam ponovno tražiti smisao, osjećala sam da odnos s mojim

mužem, s kćerima nije ono što je bio, činilo mi se je život postao slijepa ulica, uvijek mi je nešto nedostajalo. Nakon sedam godina moja mlađe kćer je krenula u školu. Ispred škole sam srela bivšu profesoricu koja je srela pokret zajedno sa mnom. Razgovarajući s njom pitala sam je: „Postoji li još škola zajednice i sve ostalo?“, možda nadajući se nečemu. Odgovorila mi je: „Sigurno! Još smo tu“. Potom me je pogledala i upitala kako sam. Kad sam joj ispričala o mojoj starijoj kćeri rekla mje: „Takvo dijete treba puno ljubavi. Dođite na praznike s nama“. Na tim praznicima sam vidjela osobe koje sam upoznala prije puno godina, vidjela sam kako žive, njihove oči su bile ispunjene radošću, obitelji su bile zadovoljne svojim životom. Shvaćala sam da sam zatvorena, da je moj život trka [utemeljena], na sebi, bez smisla. Ponovno sam osjetila da me obuzima oduševljenje. Od tada je prošlo pet godina i još osjećam da je to jedino mjesto gdje uistinu živim, gdje sam ja ja, gdje mogu voljeti svoju kćer kao što sam uvijek željela, gdje mogu voljeti svoga muža onakvog kakav jest. Ništa drugo ne može odgovoriti na moja pitanja, samo Krist. Škola zajednice i čin karitative vraćaju me sebi«.

Što je omogućilo taj drukčiji način života? Ono što ga je omogućilo – odgovorit ću ukazujući na čimbenik koji je neposredno najočitiji – je osobno sudjelovanje u prijedlogu pokreta, to jest Crkve onakve kakva nas je uvjerljivo dosegla, bila je vjernost tom prijedlogu. Onaj tko je prihvatio da život koji nam Crkva preko pokreta predlaže, uđe u njegov život, iskusio je novost koju možemo ustanoviti i koja se širi, i čije brojne znakove vidimo. U životu ništa nije automatski, još manje u kršćanstvu. Zato je moguću da u istoj zajednici postoje neki koji prijedlog shvate ozbiljno i ostaju mu vjerni, i drugi koji ostaju ravnodušni.

Ali to obnavlja pitanje koje je naslov ovih vježaba: što odolijeva šoku vremena? Što je punina života i novost koju smo iskusili očitija, to je akutnije pitanje: kako ta promjena može trajati?

1. Problem trajanja

Kako taj pogled koji osjećamo na sebi i koji nas ispunja radošću, postaje naš? Kako ta ljepota postaje moja? I kako to što doživljavam uronjen u kršćansku zajednicu može dosegnuti sve, ali baš sve aspekte života?

Imamo sreću: don Giussani se prije mnogo godina suočio s istim pitanjem (»Što traje?«) u određenom trenutku studentskog iskustva, i stoga nas on, korak po korak može pratiti, kako bismo odgovorili na hitnu potrebu koju smo osjetili

ove dane. Postoji samo jedan put – kaže don Giussani – samo jedan: budući da je vjernost prijedlogu dovela do te promjene, potrebno je biti vjeran, »nastaviti biti vjeran!«⁷⁸

Ali tu počinje naša poteškoća, jer u nama se javlja (iskrsava) moralizam koji obilježava mentalitet u kojem smo uronjeni. Postoji, naime način shvaćanja te vjernosti koje je isto kao većine ljudi oko nas, za koje je – upozorava don Giussani – »ta vjernost potpuno prepuštena vašoj etičkoj sposobnosti«. U napasti smo da vjernost tumačimo na moralistički i voluntaristički način. Skloni smo sve čitati u okviru „sposobnosti“, kao da kažemo: iznenadili smo izvjesnu novost života, doživjeli smo neočekivanu promjenu, sad se moramo potruditi da to traje, da nastavi i da je ostvarimo svugdje. Pomislite, – nastavlja Giussani – na prijeteću dosadu ponavljanja koja proizlazi iz činjenice da stalno moramo ponavljati: „Potrebno je da se odnosi među nama promijene, potrebno je da ove praznike postupamo jedni s drugima s poštovanjem, potrebno je da se volimo kao braća, potrebno je da budemo iskreni prijatelji, potrebno je poštovati red...“ Potrebno je!« Prema tome, pitanje »kako nastaviti« shvaća se kao »fenomen napora naše volje«⁷⁹, kao da je dovoljno neprestano upozoravati kako bismo spriječili duši da poklekne, da sačuva moral grupe na određenoj razini, kao da mi, svojim nagovorima i opomenama, možemo potaknuti ono što želimo.

»Ali, Giussani nastavlja, ne vjerujem da sam zloslutna ptica ili pesimist, kad predviđajući da će, s vremenom, ponavljanje izazvati opadanje vaše pažnje, gubljenje oduševljenja, jer samo novost izaziva oduševljenje«. ⁸⁰ A novost je istina, božansko koje se očituje, privlačeći i pokrećući našu osobu.

Trajanje promjene ne može proizaći iz naše volje, jer svi od početka znamo da naš trud nije u stanju trajati. »Najzad, naša volja, naš trud, naša etika neizbježno ostaju vrlo krhki«. ⁸¹ Nadasve u društvu koje govori upravo suprotno od onoga što mi predlažemo i nastojimo živjeti.

To ne možemo sebi sakriti. »Ta naša unutarnja slabost koja je u samoj našoj naravi, razlog je da postajemo kao listovi prepušteni vjetru, drugim riječimo postajemo lake žrtve vlasti, svjetovne, društvene ili građanske. Pokušajte samo zamisliti da se stalno suprotstavljate mentalitetu koji nas okružuje, mentalitetu koji određuje put i oblik univerzitetske karijere ili profesije, mentalitetu vaše

⁷⁸ L. Giussani, *Qui e ora (Sad i ovdje) (1984-1985)*, op. cit., str. 55.

⁷⁹ *Isto*.

⁸⁰ *Isto*, str. 56.

⁸¹ *Isto*.

kuće o onome što treba učiniti, sveopćem mentalitetu! Suprotstavljati se tome! Ne samo svjetovnoj već i crkvenoj vlasti; kad bi naše iskustvo bilo bojkotirano, sputavano, pobijano od same Crkve, snaga našeg prijanjanja, naša kreativnost bi oslabila, sve bi postajalo sve skućenije, i lako je predvidjeti da bismo bili nesposobni da se efikasno suprotstavimo. Ali određeno iskustvo postaje povijest kad ga nijedna vlast ne može zaustaviti«. ⁸² To je za nas danas još očitije nego što je bilo prije nekoliko decenija.

Poziv na vjernost nije dakle »poziv neposredno određen nadom snagom vaše volje, ne počiva na vašoj etici«. ⁸³

Ali, ako ne počiva na snazi naše volje, na čemu se temelji vjernost? Da odgovorimo na to pitanje moramo se prije svega zapitati: kako je kršćanstvo postalo povijest? Odgovor na to pitanje sadrži naime svu novost, njegov iznimni karakter, kojeg moramo postati svjesniji i koji je temelj vjernosti.

2. »Preuzetnost Krista da je suvremen u povijesti«

Što je omogućilo da početak koji su učenici doživjeli nastavi u povijesti? Je li kršćanstvo nastavilo u povijesti, je li postalo povijest zahvaljujući snazi volje prvih? Jesu li oni bili tako jaki da su mogli zajamčiti trajnost početka? I oni su bili pritisnuti o zid propašću svega, čak i Onoga koji je u njima probudio toliko oduševljenje. Doista, nakon njegove smrti učenici su se vratili kući govoreći: »Nadali smo se da je konačno došao onaj koji je mogao ispuniti obećanje koje nam je dato kad smo ga sreli, ono obećanje koje je odgovaralo na iščekivanje srca: ali sad je sve svršeno«. ⁸⁴ A kad su neke žene otrčale apostolima da im navijeste da je uskrsnuo, neki su pomislili: »São loucas«, kao što pjesma govori, ⁸⁵ lude su, i doista dvojica učenika Emausa vraćaju se kući razočarani.

Ali, ako nije bio njihov trud (postati svjestan toga već je oslobođenje), njihov pokušaj organizacije, što je omogućilo nastavljanje početnog fenomena? Kako objasniti njegovo trajanje?

To je pitanje živo u povjesničarima i svima onima koji se približe izvješćima Evanđelja. Čitajući tekstove Evanđelja koji nisu ništa prešutjeli o smetenosti apostola, nalazimo se pred sljedećim paradoksom: svi njegovi su ga napustili i pobjegli, ali nakon nekoliko dana nalazimo ih ponovno ujedinjene, oduševljene,

⁸² *Isto*, str. 56-57.

⁸³ *Isto*, str. 58.

⁸⁴ *Usp. Lk*, 13-35.

⁸⁵ *Barco negro*, glazba: Caco Velho i Piratini, tekst: D. Mourão-Ferreira.

spremlne na sve: to je činjenica koju povjesničari nikako ne mogu objasniti. Ali, ta promjena mora imati neko objašnjenje! Tako se utječu istoj riječi koju smo koristili ove dane: moralo se dogoditi »nešto«, da izgubljene, razočarane osobe koje su se vratile kućama skeptične, jer se obećanje nije ispunilo, ponovno nalazimo zajedno, oduševljene, spremne na sve, pune energije

Čak i Strauss, racionalistički povjesničar, koji nije čee povijesnost Evandjelja, da bi objasnio radikalnu promjenu učenika, prisiljen je priznati da se dogodilo »nešto«; laž koju bi učenici izmislili ne bi mogla na zadovoljavajući način objasniti što im se dogodilo u tako kratkom vremenu. »Laž koju bi apostoli izmislili ne bi bila mogla nadahnuti hrabrost da tako postojano, usred velikih opasnosti, navještaju Isusovo uskrsnuće. S razlogom još i danas apologeti kršćanstva inzistiraju na tome da se, golema revolucija koja se dogodila u duhu apostola, od najdubljeg obeshrabrenja (malodušnosti), od gubitka svake nade u trenutku Isusove smrti, do vjere i oduševljenja kojim su navještali Mesiju za Pedeseticu, ne bi mogla objasniti da se u međuvremenu [to jest nekoliko tjedana nakon njegova razapinjanja na križ] nije dogodilo nešto izvanredno, vrlo utješno, osobito nešto što ih je uvjerilo u uskrsnuće rassetoga Isusa«. ⁸⁶

Kršćanstvo je postalo povijest, povijest koja je došla do mene, do tebe zbog onoga što se dogodilo nekoliko dana nakon razapinjanja na križ. Što je omogućilo da postane povijest? Činjenica da se božansko očitovalo s još većom snagom: jedini razlog koji je omogućio taj preokret i nastavljanje u vremenu bio je da su ga vidjeli živoga. »"Krist je uskrsnuo" znači da je Krist gospodar vremena, On je gospodin vremena, pobjeđuje vrijeme«. ⁸⁷

Krist je prisutan sad! To je ono što je u kršćanstvu iznimno, ono po čemu je Krist drukčija prisutnost od bilo kojeg drugog lika panteona religija. »Iznimno je u činjenici da Krist ima pretenziju da je suvremen u povijesti«. ⁸⁸ Suvremenost koju nijedna vlast ovoga svijeta nije mogla spriječiti, tako da je došla i do nas. Ona nikada neće biti zaustavljena, nikada, nikakvom vlasti.

Onda je vjernost vjernost uskrsnom Kristu. Ono što omogućuje trajanje, što odolijeva šoku vremena, nismo mi sa svojim sposobnostima, već je ta novost - Njegova prisutnost, Njegova prisutnost koja se događa sad, Prisutnost sada - koja je ušla u naš život, koju smo vidjeli kako se stalno ponovno pojavljuje, koju ne

⁸⁶ D.F. Strauss, *La vita di Gesù o Esame critico della sua storia* (Isusov život ili Kritički osvrt na njegovu povijest), La Vita Felice, Milano 2014, str. 1395-1396.

⁸⁷ L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., str. 63.

⁸⁸ *Isto*, str. 64.

možemo istrgnuti iz nas; ne mogu je istrgnuti iz mene, iz moje povijesti; mogao bih i otići ali čak i onda bih je odnio sa sobom. To »nešto« što su povjesničari kao Strauss priznavali (čak i ne prihvaćajući, a još manje pristajući uz njega) nije ništa drugo doli događaj uskrslog Krista. Vjernost o kojoj govorimo vjernost je tome što se dogodilo.

»Iskustvo punine koju su upoznali prvi učenici moglo bi se odbaciti daleko, osjećajući ga, s melankolijom i nostalgijom, sličnim drugim iskustvima, na drugim područjima, u drugim trenucima povijesti. Ali iznimno [...] kao što kaže Eliot u djelu Četiri kvarteta, točka sjecišta onoga što nema vremena s vremenom nalazi se tamo gdje izazvana promjena traje, traje, tamo gdje postaje trajna ("trajna" znači druga stvarnost, drugi oblik stvarnosti, jer trajanje je temelj stvarnosti, druga stvarnost), drugim riječima tamo gdje postaje povijest. Ono što je iznimno jest da promjena traje, da postaje povijest«.⁸⁹

Trajanje promjene - početak koji postaje povijest - sigurno podrazumijeva moju vjernost, ali ona je data, izazvana nečim što nisam ja, to jest Prisutnošću koja dominira poviješću, koja je pobijedila vrijeme i prostor, koja je ovdje sada. »On je ovdje. / Ovdje je kao prvi dan«.⁹⁰ Događa se sad. Postoji »nešto što prethodi« mojoj vjernosti, što traži i podržava moju vjernost: On koji se događa sad.

»Prije godinu dana sam se nalazila u trenutku velike kušnje, osjećala sam se loše, ali nastojala sam ostati povezana s nekolicinom prijatelja koji se nisu raspršili, koji se nisu bojali. Jedan dan kad mi je bilo jako loše, potražila sam jednog od njih. Rekao mi je: "Naše prijateljstvo je sveto jer otvara pitanja na koja jedino Drugi može odgovoriti". Nekoliko tjedana nakon toga, za vrijeme večere s prijateljicom, dok sam plakala, ona me pogledala i iznenada upitala: "Ti, tko si ti?" Onda sam pomislila: Ono što mi daje odgovor nisu riječi, kršćanska tumačenja, već Njegova prisutnost. Ništa manje! Odgovor je On koji mi je u susretu zauvijek ranio srce Svojom ljepotom. U naborima moga života koji je povijest u Povijesti, vidim da je jedino što odolijeva vjernost Boga koji me ne prestaje čekati, željeti, tražiti. On je već tu!«. Krist nam dolazi u susret preko prijatelja, koji se ne rasplinu, koji se ne boje.

Koja je onda smrtna opasnost koja nam je često prijetila ovih zadnjih godina? Odbaciti Krista - događaj Njegove prisutnosti, susret s Njime - u prošlost i živjeti

⁸⁹ Isto, str. 60.

⁹⁰ Ch. Péguy, *Le mystère de la charité de Jeanne d'Arc, Œuvres poétiques complètes*, (Misterij ljubavi Ivane Orleanske. Kompletna djela) Gallimard NRF, Pariz 1975, str. 412-

od uspomena, nostalgije za početkom. (Milanski nadbiskup nam je to nedavno rekao, u propovijedi prigodom godišnjice smrti don Giussanija),⁹¹ nastojeći sami (preuzetno) razviti plodove susreta. To je kantovska napast. Krist tako postaje »ne prisutnost«, prisutnost prošlosti, netko tko nam prethodi, od koga crpimo nadahnuće za svoje zalaganje i svoje planove. To nije samo stav protestantizma; pozornost, to može biti i naš stav pred onim presudnim susretom s pokretom koji je usmjerio život svih nas koji smo ovdje prisutni.

»Postoji opasnost«, kaže Giussani, »sreli smo je: koliki su samo podlegli!« Kakva opasnost? »Kao što je čovječanstvo uvijek zamišljalo početak čovječanstva, zemaljski raj, kao zlatno doba, tako su mnogi osjetili početak pokreta ili početak njihova sudjelovanja u pokretu kao neku vrstu zlatnog doba, neku vrstu čudesne privlačnosti, koja međutim s vremenom gubi snagu svoje privlačnosti: [...] Protestantizam je taj pogled na Kristovu osobu uzdigao na sustav. To je bio ključni trenutak. Zašto se to dogodilo? Dogodilo se jer čovjek svih vremena može u uspomeni na taj trenutak, naći razlog nade za budućnost, za nakon smrti, za svoju sudbinu, dok proživljava svoj život tako pun razočaranja u svakom smislu, nadasve razočaranja zbog sebe, moralnog razočaranja!«.⁹²

Papa Franjo je to nedavno napisao u Apostolskoj pobudnici *Christus vivit*: Rizik je da Isusa Krista uzmemo samo kao lijepi primjer prošlosti, kao uspomenu, kao nekoga tko nas je spasio prije dvije tisuće godina. To nam ne bi služilo ničemu, ostavilo bi nas jednake (nepromijenjene), ne bi nas spasilo«.⁹³

»Zato sam – nastavlja Giussani – inzistirao ističući da je iznimno u tome da promjena traje, da postane trajna, da postane povijest, da taj događaj postane povijest, da bude stalan i da je dvije tisuće godina nakon njega, onaj prvi volantone [to jest navještaj da je Bog postao čovjek, da je postao ljudska prisutnost u povijesti] još istinit, u smislu da ga možemo iskusiti, da se obnavlja, da je uvijek ponovno nov i da će tako biti i nakon dvjesto tisuća godina ako svijet još bude postojao. Božansko je pobjeda nad vremenom, ne vremenom u eskatološkom smislu (kao što govori protestantizam: Božja pobjeda na koncu vremena, Božja pobjeda na koncu tvog života, Bog koji te sudi nakon smrti), već pobjeda Boga u vremenu, nad vremenom, unutar vremena«.⁹⁴

⁹¹ Usp. M. Delpini, »Prebivati u Kristu«, Propovijed za godišnjicu smrti don Giussanija i Papinskog priznanja Bratstva, 11 veljače 2019, chiesadimilano.it.

⁹² L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., str. 60-61.

⁹³ Papa Franjo, postsinodska Apostolska pobudnica mladima i cijelom Božjem narodu, *Christus vivit*, 124.

⁹⁴ L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., str. 61.

Pravi izazov je u tome da znamo može li to što je započelo trajati, može li postati naše, to jest je li uskrsli Krist u stanju potaknuti novo stvorenje, svjedoka u kojem se vidi da odnos s Njegovom prisutnošću nije odgođen za kasnije, nakon smrti, već je sad, jer možemo dotaknuti Njegovu prisutnost sad.

Onda, trajanje novosti nije zajamčeno »ustrajnošću naše dosljednosti«, snagom volje, »nepokolebljivim nastavljanjem podsjećanja«, ⁹⁵ inteligencijom naših napora. Ne! Iznimno, ono zbog čega promjena postaje povijest, postaje trajna, nastavlja [...] data je nečim objektivnim što već postoji. Jasno je: trajanje moje, tvoje promjene, ili je dato nečim što je u tebi, ili je dato nečim objektivnim što već postoji; ili ovisi o tvojoj volji ili o nečemu objektivnom što već postoji – što već postoji! Što dominira stvarnošću koja se mijenja. To je poruka onog plakata: Krist je uskrsnuo, Bog je u ruke tog čovjeka predao povijest!« ⁹⁶

Možemo to isto ponoviti riječima pape Franja: »Onaj koji nas obasipa svojom milošću, koji nas osobađa, koji nas mijenja, koji iscjeljuje naše rane i tješi nas je netko živ. To je uskrsli Krist«. ⁹⁷

Tolstoj piše: Prošlo je puno vremena otkad je Krist umro: njegova zemaljska egzistencija bila je kratka, i mi nemamo jasnu ideju o njegovoj zemaljskoj osobnosti, ali snaga Njegova života ljubavi i razuma, njegov odnos sa svijetom [...] utječu još i danas na milione ljudi koji prihvaćaju Njegov odnos sa svijetom i svoj život prilagođavaju njegovom. Što znači tako postupati? Što je to što, nekad povezano s Kristovim zemaljskim životom, proizvodi nastavljanje i širenje toga istog života? Mi kažemo da to nije Kristov život već da su tonjegove posljedice. Izgovarajući te riječi koje nemaju nikakvog smisla, mislimo da smo rekli nešto jasnije i preciznije od onoga tko je uvjeren da je ta snaga sâm živi Krist. ⁹⁸

Reći da je Krist uskrsnuo znači da je Krist prisutan, da je ovdje, kao prvi dan: »U svijetu postoji stvarnost, stvarnost koja je dotakla naše tijelo i naše kosti u krštenju, postoji stvarnost koju je kroz našu zajednicu moguće vidjeti i čuti [...], postoji stvarnost koja prodire u vrijeme, stvarajući narod kojemu nema konca, u kojem su pozvani sudjelovati svi ljudi, postoji stvarnost koja je Bog koji je čovjekom postao. Onaj koji je sve stvorio poistovjetio se s prolaznim tijelom,

⁹⁵ Isto, str. 99.

⁹⁶ Isto, str. 62-63. »To mi je dovoljno ako je Isus živ. Ako on živi i ja živim jer moja duša visi na njegovoj; štoviše on je moj život, sve što mi je potrebno. Doista, što mi nedostaje ako je Isus živ? Čak i kad bi mi sve nedostajalo, za mene ne bi imalo nikakvu važnost, samo ako je on živ«. (Guerrico d'Igny, »Prva propovijed o Isusovu uskrsnuću«, Škola cistercita, *Pensieri d'amore*, Piemme, Casale Monferrato (AI) 2000, str. 257)

⁹⁷ Papa Franjo, postsinodska Apostolska pobudnica mladima i cijelom Božjem narodu *Christus vivit*.

⁹⁸ L. Tolstoj, *O životu*, op. cit., str. 198.

omogućio nam je da ga čujemo i dotaknemo u prolaznom tijelu. Ono za što je čovjek stvoren je taj Čovjek među nama».⁹⁹

1984, obnavljajući uspomene početka naše povijesti Giussani je rekao: »Početna privlačnost pokreta upravo je u tome. Od prvoga dana kad smo progovorili naviještali smo Kristovu pobjedu nad svijetom, Kristovu pobjedu nad poviješću: „Isus Krist je središte kozmosa i povijesti“«.¹⁰⁰

Krist je suvremen u povijesti - moguće ga je čuti dotaknuti u zajednici koja je Crkva, kroz prolaznost tijela - stoga je potrebno živjeti sada: za tebe, za mene, za nas, potrebno je »živjeti sad tamo gdje se ponovno događa. Nikakva vlast, bilo koje naravi, građanska ili crkvena, neće nikada moći spriječiti tu suvremenost, nikada!« Don Giussani dodaje napomenu koja vrijedi i za nas danas, koji smo često u napasti da brojimo koliko nas je, zbog naše egzistencijalne nesigurnosti: »Ne zna se hoće li ih, na koncu svijeta, biti dvanaest, kao što je pretpostavljao i zamišljao Solovjev, ili dvanaest milijardi, nije važno. Ono što je važno jest da ta suvremenost Krista u povijesti neće nikada biti prekinuta, nikada [...]. Potrebno je onda da vjernost bude iskustvo onoga što je Krist u prvom plakatu: vjernost tome što se dogodilo. Vjernost je dakle iskustvo promjene kao trajanje u povijesti, iskustvo promjene koju je proizvela [...] stvarnost koja već postoji. To je vjernost tome nečemu što već postoji«¹⁰¹ i što me mijenja sada, rađajući u meni novo stvorenje koje traje u vremenu.

Evo primjera vjernosti tome nečemu što već postoji.

»Svjestan sam da je dovoljna sitnica (bolest, rizična odluka, nešto nepredviđeno) da me dovede u tjesnac, da odustanem od onoga što sam vjerovao da kontroliram. To se već nekoliko puta dogodilo i može se ponovno dogoditi. Da odgovorim na tvoje pitanje dovoljno je da se podsjetim svoga iskustva. Što mi je pomoglo da izađem iz onoga što mi je doslovno izgledalo kao zatvor čije su rešetke bile nepostojanost, slabost mojih čina i mojih misli? Vrtlog u kojem sam se nalazio nije me nikada spriječio da ostanem privržen gestima koje su mi prijatelji Bratstva nastavljali predlagati. Diskretni, jednostavni gesti, ali predloženi s neiscrpnom vjernošću. Išao sam na školu zajednice misleći na druge stvari, ali išao sam. Slijedio sam karitativne geste, organizirane s neizrecivom jednostavnošću. Gledao sam i slušao. Iz moga „zatvora“ gledao sam lica i slušao pjesme s pozornošću kao nikada prije. Ponavljao sam riječi i čudio se, jer kao da

⁹⁹ L. Giussani, *La verità nasce dalla carne* (Istina se rađa iz tijela), Bur, Milano 2019, str. 115.

¹⁰⁰ L. Giussani *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., str. 64.

¹⁰¹ *Isto*, str. 64-65.

su bile upućene meni: „Ne boj se“, „Ti si Bog vjeran“, „Svakome će skinuti cipele“, itd. Skoro me strah izreći, ali život je ponovno postajao život kroz tu jednostavnu i vjernu prisutnost na koju su podsjećali gesti i pjesme koje smo pjevali tisuće puta. Na što su podsjećali ako ne na Prisutnost koja je već prisutna? Na „Ti“ koji poznaje moje misli, koji živi u meni«.

3. »Pobjeda koja pobjeđuje svijet je naša vjera«

Ali »iskustvo promjene kao trajanja u povijesti«, onakvog kakvo nam je ukazao don Giussani, dovodi u pitanje našu predodžbu promjene. »Problem je nadići psihološku predodžbu promjene«. Pogledajte kako diskretno nam Giussani govori: »Psihološko shvaćanje promjene je kad čovjek kaže: „Istina je, moram biti više... moram znati voljeti a ne manipulirati drugoga ili drugu...“ [...] i potom ostane u zajednici rezigniran ili razočaran jer se ne mijenja«. Zašto smo tako često razočarani? Jer poistovjetimo promjenu s nečim što mi sami mjerimo. »Koliko i koliki među nama su sebi prigovorili: Obećanje se nije ispunilo, ništa se nije promijenilo! Koliko sam puta čuo: „Ali ništa se ne mijenja!“ To je psihološko shvaćanje promjene, to jest promjene koju ti svojom sviješću primjećuješ, koju mjeriš svojim zapažanjem, svojom sviješću: bio sam naprasitog temperamenta i još sam takav; bio sam sklon kleptomaniji i otkrivam da u džepu imam stvari moga druga; završio sam univerzitet, počeo sam raditi, [...] ne znam što mi je činiti, ništa se ne miče, ili se ne miče kako sam očekivao«. ¹⁰² Ukratko, zamišljamo svoju promjenu prema slici koju udišemo oko nas, koju stvorimo sami, to jest kao rast naših sposobnosti, poboljšanje naše *performance*.

Ali, ako se ne može izmjeriti, u čemu se sastoji promjena? Je li promjena samo prividna? U čemu je prava promjena?

»Iskustvo promjene je nadasve određeno priznanjem Krista kao pobjednika povijesti. To je vjera. ¹⁰³ Najvažnije - najvažnija! - je sigurnost da među nama postoji pobjeda nad svijetom. Sveti Pavao kaže: „Da Krist nije uskrsnuo uzaludna

¹⁰² Isto, str. 65, 62.

¹⁰³ Prva zadaća kršćana je svjedočenje uskrsnuća. I oni su pobunjenici koji se ne mogu pomiriti s ljudskim stanjem. Ali znaju da je Netko prešao živ na drugu stranu i otvorio im put« (O. Clément, *La rivolta dell Spirito*, Jaca Book, Milano 1980, str. 169-170). Nepojmljivo je da me uskrsli Krist čuva istim ne mijenjajući me. Ali On je živ upravo da bi me promijenio. Vjerovati u Krista znači vjerovati da postoji dinamično načelo promjene, to jest oslobođenja. Jer ja nisam slobodan jer sam grešnik i to dobro znam. Mogu postati slobodan jedino ako se dogodi nešto što me promijeni. Uskrsnuće je upravo to. Ne radi se o reanimaciji mrtvacu, ono je prijelaz u slobodu, u slobodu ljubavi. Taj prijelaz u slobodu podrazumijeva radikalnu promjenu...« (F. Varillon, *Traversate di un credente (Kolosijek jednog vjernika)* Jaca Book, Milano 2008, str. 149).

bi bila naša vjera, bili bismo najbjedniji među ljudima“.¹⁰⁴

Dakle, istinska promjena, ona koja te potiče da se svako jutro dižeš s nadom – bilo kakva da je situacija, poteškoća kroz koju prolaziš – sigurnost je da Kristova pobjeda u povijesti postoji među nama. To je *metànoia*, promjena mentaliteta. Drugim riječima, istinska promjena je vjera, priznanje Njegove prisutnosti sada. To je pobjeda u povijesti i nad povijesti, »Ovo je pobjeda što pobijedi svijet: naša vjera«.¹⁰⁵

Slijedeće pismo to svjedoči:

»Vrlo sam ti zahvalna na pitanju koje si nam postavio na Vježbama Bratstva. Od dana kad si nam ga poslao, živim svaki trenutak dana sa željom da u okolnostima otkrijem ono što uistinu odgovara na tvoj izazov. Shvatila sam ovo vrijeme da je jedino što odolijeva šoku vremena Isus koji se neprekidno događa i prati me sad i ovdje. Jedino što omogućuje nastavljanje početka je nastaviti vidjeti Ga živoga među nama, mogućnost da ga sretnem u svakoj okolnosti koja mi je data. Ono što omogućuje da traje, da budem radosna u svakoj, i najtežoj okolnosti je vjernost tome priznanju. U ovom trenutku neki od mojih prijatelja muče se zbog teških situacija, u obitelji, na poslu, zbog bolesti, i u odnosu s njima sam shvatila da jedini pravi način da jedni za druge budemo društvo jest da zajedno slijedimo mjesto koje nam pomaže prepoznati prisutnog Krista jer samo to omogućuje da dignemo pogled i ne podlegnemo umoru. Prije petnaest dana moj dragi prijatelj trebao je ući u bolnicu zbog važne operacije i to je doživljavao obuzet strahom i tjeskobom. Neočekivano, jedno večer me nazvao da mi reče da ga je jako pogodilo pismo mlade djevojke iz Bologne u listu *Tracce*. Ono što je ispričala bio je odgovor na ono što ga je u tom trenutku mučilo. Rekla sam mu: „Prekrasno! Ali to je Isus za tebe!“ Kad smo se vidjeli sutradan imao je drugo lice. Doista, drugo lice, drukčiji pogled, radosniji, s više pouzdanja. Dovoljno je prepoznati Isusa prisutnog da se pobijedi strah i obeshrabrenost! [Ali postoji li netko tko još u to vjeruje?] Prepoznati Isusa koji nas prati, pomoći jedni drugima otkriti jedinstvene znakove Njegove prisutnosti - to je ono što nam pomaže živjeti okolnosti, bilo kakve da su, s novim pogledom. Onda sve više shvaćam da je istinska promjena koja odolijeva šoku vremena priznanje Kristove pobjede sad i ovdje. Slijediti tebe je nadasve mogućnost da mi netko neprestano pomaže prepoznati Krista koji se očituje u našem životu. Rezultat tog puta u vjernosti

¹⁰⁴ L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., str. 66.

¹⁰⁵ 1 Iv5,4.

autoritetu (preko kojega me Misterij dosiže u povijesti) je da svako veče odem u krevet radosna, zahvalna na svim darovima koje mi Misterij neprekidno daje».

Kao što vidite, to je promjena koja traje u vremenu.

»Ono što je u pitanju je sigurnost da pobjeda nad povijesti postoji među nama. Upravo ta sigurnost koju nazivamo vjera [...] daje nam sposobnost za neiscrpni moralni napor«. ¹⁰⁶ Ali onda, [...] moralni napor postaje „sudjelovanje u događaju“.« ¹⁰⁷

„Ja“ kao protagonist povijesti rođen je od prisutnoga Krista, iz priznanja prisutnoga Krista. To je velika razlika između katolicizma i protestantizma. Giussani inzistira: »Privlačnost Kristove pretenzije da je suvremen u povijesti, [...] privlačnost povijesne važnosti uskrslog Krista, priznanje uskrslog Krista, oblikuju novi povijesni subjekt drukčiji od drugih, koji mi jesmo. Govoreći „mi“ čovjek razumije neizmjernu razliku između načina kojim Bog napreduje u povijesti i naših sposobnosti, rezultata za koje smo mi sposobni. Rezultat za koji smo sposobni trebao bi nas potaknuti da se odmah povučemo. Ali u pitanju je nešto drugo: ne etika već vjera. [...] Stoga [kao što možete pročitati u Uskršnjem plakatu ove godine], ljudi koji su išli za njim, učenici koji su išli za njim [...] bili su bijednici kao ti i ja, ali sva novost nade, apsolutno nova sigurnost, nova stvarnost koja su oni bili, nalazila se u toj Prisutnosti. Suvremenost te Prisutnosti za mene, za moju djecu, za one koji će doći nakon nas, za sto milijuna godina: to je pobjeda nad svijetom, apsolutna novost, božansko u povijesti! Ja nastavljam biti bijedan čovjek, ali s Kristom sam siguran, bogat. Mogućnost da budem zadivljen, mogućnost da sebe volim, ovisi o postojanju te Prisutnosti. ¹⁰⁸ Uistinu, jedino u društvu s njime čovjek voli sebe; samo onaj tko nosi tu vijest može izraziti svoju ljubav prema sebi; ljubav prema sebi, stoga i ljubav prema drugima«. ¹⁰⁹

Istinska snaga našeg života je prisutna Prisutnost koja nas ispunja zadivljenošću jer postoji! »Krist je živ. On je naša nada, najljepša mladost ovog svijeta [...] On je živ i želi te živoga!« ¹¹⁰ Zahvaljujući toj Prisutnosti konačno me ne određuju moji nedostaci, moji neuspjesi, moja nesposobnost, moje zlo.

¹⁰⁶ »Ona osoba znala me vezati za disciplinu, za žrtvu, jednostavnim darivanjem sebe. [...] Njezin me dar uzdizao do intuicije novih dužnosti, one su preda mnom postajale konkretne« (C. Pavese, *Il mestiere di vivere (Umjetnost življenja)* Einaudi Torino 1990, str. 34).

¹⁰⁷ L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., str. 66.

¹⁰⁸ »Od Gospodina ne treba tražiti samo pobožnost, već mu treba usmjeriti cijelu našu ljubav: tako ćemo sebe voljeti zbog njega« (CF. Sveti Bernard. *Sermoni/III: diversi e vari*. Scriptorium Claravallense, Fondazione di Studi Cistercensi, Milan 2000, str. 159).

¹⁰⁹ L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., str. 67-68.

¹¹⁰ Papa Franjo, Postsinodaska Apostolska pobudnica mladima i cijelom Božjem narodu, *Christus vivit*.

Sudjelovati u ljudskoj stvarnosti u kojoj je Krist prisutan odgovara na nihilizam koji u sebi otkrivamo, na sav nedostatak povjerenja, sav osjećaj naše nesposobnosti, više nego tisuću govora, naše brbljanje, naši planovi. Događaj, to je kršćanstvo. Ne rasprave među nama, ne naši pokušaji, već događaj neuništive očevidnosti.

Upravo sigurnost u Njegovu Prisutnost koja se naziva »vjera« daje nam neiscrpnu sposobnost da se suočimo sa svime. Jedina istinska moralnost je dakle siromaštvo duha onoga koji priznaje događaj, jednostavnost srca; doista, učenici ne bi bili mogli zamisliti, nije im bilo ni na kraj pameti, da se može dogoditi nešto kao to što su svojim očima vidjeli nakon što su ga položili u grb: da Ga vide živoga!

O kome možemo reći: »Ti si uvijek sa mnom«? »Znam, ljubavi moja, / da nisi nikad ni otišao / jer mi sve oko mene / govori da si uvijek sa mnom«. ¹¹¹ Pozor, priznati da je prisutan nije automatski, podrazumijeva borbu između mog iskustva i svijeta koji ga nije upoznao, između iskustva koje su žene doživjele i svih klevetanja koje se raspirilo oko njih: »São loucas!, são loucas!«, lude su. Drugi bi to isto mogli reći za nas: »Vi ste ludi!«

Pravi izazov razumu i slobodi svakoga od nas je u tome priznanju, jer nema veće odluke od vjere. Nismo došli ovdje da to ispričamo, misleći da smo našli ono što odolijeva šoku vremena, kao magijom, kao da smo to izvukli iz šešira. Ne, ovdje smo da do kraja proniknemo ono što nam se dogodilo. A mi potpuno proniknemo ono što smo sreli, doista obrazložimo iskustvo koje doživljavamo (neka svatko od vas kaže ako nije tako), samo u mjeri u kojoj prepoznamo da Krist djeluje među nama. Pomislimo: svatko od nas bi morao izbrisati znakove novosti koje u sebi otkriva, kad bi izbacio događaj Krista uskrslog, prisutnog i živog u kršćanskoj zajednici.

Ali jednom kad sam ga prepoznao živoga, prisutnoga, kako bih mogao ustati ujutro ne želeći da ga ponovno prepoznam, ne želeći da mi uvijek bude pred očima. Zamislimo trenutak da smo u ulozi apostola: nakon što su Ga vidjeli živoga, kako bi sutradan ujutro mogli ustati da id baciti mreže, ili da kao Pavao idu u cijeli svijet navješćati Krista, da se idu baviti uobičajenim aktivnostima (kao što je za nas uzeti autobus ili pospremati kuću), a da On ne bude u njihovom pogledu. Nisu mogli izbjeći da budu prožeti Njegovom prisutnošću. Zato je kršćansko iskustvo, za one koji su ga priznali i priznaju ga, sažeto ovim veličanstvenim riječima svetoga Pavla, koje smo bezbroj puta čuli: »Što živim u

¹¹¹ *Barco negro*, Glazba Caco Velho i Piratini, tekst D. Mourão-Ferreira.

tijelu, živim u vjeri u Sina Božjega koji je svoj život dao za mene«. ¹¹² To je istinska promjena: živim ispunjen tom Prisutnošću: nisam definiran svojim naporom da se promijenim već sviješću onoga što se dogodilo u mome životu. Opustite se, prijatelji moji, nismo mi ti koji „odolijevaju“, nije naš napor koji podržava sve. Ne, ne, On je uskrsnuo i nije naš napor taj koji podržava Njegovo uskrsnuće. Obrnuto: uskrsli Krist podržava naš život. Samo kad priznamo Njegovo uskrsnuće možemo se opustiti. Tjeskoba i stres više ne prevladaju. Onda se počnemo mijenjati, cijeli život se počne mijenjati, skoro neprimjetno, a da i nećemo. Jednostavno u sebi otkrivamo dinamizme koji nisu naši, iznenadimo se vidjeti da smo drukčiji.

Iskustvo da priznamo Krista vodi nas dakle drugom koraku: osim priznanja, važna je »postojanost priznanja. Kako se naziva? Memorija. Uostalom, što je Krist tražio ? Tražio je da ga se spominjemo : „Činite ovo meni na spomen“. Što je to „ovo?“ Sve!« Upravo je pamćenje, stalno (neprekidno) priznanje« njegove prisutnosti, »istinsko trajanje naše osobe. Ako je priznanje privlačni sadržaj naše osobe, ako je u priznanju tebe, Kriste sva moja čvrstina i postojanost, trajanje toga priznanja definira, definira! moju osobu kao trajanje«. ¹¹³

Sigurno, čovjek bi mogao prigovoriti: »Kako je moguće ne popustiti? Ali taj prigovor je u temelju izbrisan: » „Otpor već postoji“ [nisi ti taj koji mora izdržati], jer otpor je Krist«, ¹¹⁴ On je taj koji ne popušta i na taj način omogućuje i tebi da ne popustiš. Još jednom, obratno je. Otkriti to oslobađa.

4. Mjesto koje je put

Da se ta memorija održi živom dato nam je određeno mjesto. »Mjesto gdje se javlja (iskrsava) to pamćenje [...], izvor te memorije - drugim riječima mjesto koje stalno potiče i podsjeća na to priznanje - znak Kristove pobjede u povijesti, je živa, nova zajednica to jest ljudi koji su zajedno jer postoji Krist«. ¹¹⁵

Ako želimo trajati, ako želimo odoljeti u vremenu, to možemo samo na jedinom mjestu koje odolijeva. Naš napor nije dovoljan. Zato, ističe don Giussani, potrebno je »družiti se sa znakom Kristove pobjede!«, to jest sa zajednicom u kojoj je prisutan On, »Onaj koji je među nama«. ¹¹⁶ Onda je naša konkretna dužnost tražiti znak te pobjede, kao što su ga učenici tražili sutradan i sutradan

¹¹² Usp. Gal 2,20.

¹¹³ L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., st. 68.

¹¹⁴ *Isto*, str. 69.

¹¹⁵ *Isto*.

¹¹⁶ *Isto*.

ponovno, i sutradan ponovno, jer su bili svjesni da će se, ukoliko ne budu s njime, novost koju su sreli s vremenom udaljiti, neće više djelovati.

»Dragi don Carrón, želim ti ispričati nešto što mi se dogodilo. Moram početi od 1 svibnja 2012, od tvoga pisma listu *Repubblica*¹¹⁷ u kojem si se (barem u mojim očima) odalečio od osoba umiješanih u sudskim istragama. To pismo za mene nije bilo na mjestu, pomislio sam da jedan otac nikad tako ne govori o svojoj djeci, pomislio sam da don Giussani ne bi nikad tako nešto napisao. Nekoliko mjeseci kasnije i ja sam se našao u istrazi i moj život se, od danas na sutra, promijenio: gubitak posla i sve poteškoće koje nastaju u tim okolnostima. Unatoč poteškoćama odmah me pratila misao da je sve što se događa za promjenu osobe; k tome, Bog me nikada nije lišio onoga bitnog : istinsko i vjerno društvo moje žene, pomoć i podrška, uključujući i materijalnu pomoć, mojih prijatelja. Uza sve to sam bio smeten: moj život od prije (profesionalni i javni) više nije postojao, moja grupa Bratstva se raspala; neki važni aspekti dvadeset godina prijašnjeg života dovedeni u pitanje, a moj interes za pokret sveden na povijesni minimum. Sve mi je izgledalo komplicirano, nerazumljivo, daleko od mene. Potreba za odgovorom me navela da tražim tamo gdje nije moja povijest: otišao sam u Međugorje, molio sam kao nikada u životu, ali istodobno sam u svom „novom“ početku imao dojam nečega nepotpunog. Potom se moja žena, iz profesionalnih razloga, sprijateljila s jednom osobom iz pokreta koju smo poznavali samo iz vida. Bila je to kao rupica u brani koja se postupno raširila da bi na kraja cijela struktura popustila. Novost je ponovno počela utirati put, kroz tijelo, a ja (više nego da je objeručke prihvatim) nisam pružao otpor. Ne naglo, već polako, prirodno, skoro neprimjetno, s određenom rezervom, našao sam se u toj promjeni, ponovno zahvaćen. Kad je prigodom bolne osude Roberta Formigoni, izašlo službeno saopćenje štampe CL,¹¹⁸ našao sam da je lijepo, a još ljepši je po meni bio članak lista *Avvenire*¹¹⁹ koji je komentirao saopćenje, definirajući ga „beskrajno katoličkim.“ Ušao sam u kuću, moja žena zauzeta, pozdravimo se i na brzinu joj kažem koliko su i saopćenje i članak lijepi. Potom sjednem za stol i dok večeram moja žena mi pošalje poruku na *WhatsApp* : Carrónovo pismo koje kao da objašnjava i opravdava saopćenje štampe. Pomislio sam „to mi je pobjeglo“, pismo je detaljnije, potpunije. Pročitao sam cijelo pismo i na kraju sam vidio da je ono datirano, ne danas, već 2 svibnja 2012. To isto

¹¹⁷ J. Carrón, »Pred nama je još dugi put«, 1 svibnja 2012, str. 1.

¹¹⁸ »Formigoni. Saopćenje iz novinarskog ureda CL o osudi Roberta Formigoni, 22 veljače 2019, clonline.org.

¹¹⁹ M. Leonardi, »Nismo sinovi ako ne griješimo«, *Avvenire*, 26 veljače 2019.

pismo sam prije sedam godina prezreo. Dok ti pišam čitam tvoje pismo od prije sedam godina, volio bih kopirati sve rečenice koje me opisuju, ali nemoguće je izabrati, jer cijelo pismo opisuje te godine ponovnog rođenja; u mom iskustvu cijelo pismo odgovara na pitanje: „Što odolijeva šoku vremena?“«.

Ne želiš izgubiti to što si našao? Znaš gdje si to sreo i stoga znaš gdje se možeš vratiti jer te čeka. Ne pobjeđuje tvoj trud, jer tvoj trud je varljiv - kao i moj - nije u stanju izdržati, nije se u stanju oduprijeti. Dakle, ne gubimo vrijeme slijedeći svoj trud. Želiš se oduprijeti? Pogledaj tamo gdje vidiš da odolijeva. Ako si to našao u pokretu, zbog različitog prijateljstva, zbog njegove sposobnosti da te uvijek ponovno prihvati, zbog njegova uvjerljivog načina koji ti je pomogao da otkriješ vjeru, onda je metoda da se odupreš (da ne popustiš) da se zauzmeš u pokretu, u toj zajednici koja je znak Njegove prisutnosti za tebe. Njemu smo vjerni, kroz vjernost ovoj zajednici.

Kao što ćete vidjeti u zadnjoj knjizi Duhovnih vježaba, »La verità nasce dalla carne« [istina se rađa iz tijela], don Giussani je govorio 1989 da naša zajednica ima »tu bitnu i neposrednu zadaću za svakoga od nas. Gospodin je velik, mogao je izabrati milijardu drugih oblika, i uostalom Crkva obiluje bogatstvom svih različitih oblika: nas je pogodio taj oblik. Da nas nije pogodio na taj način, ono što među nama postoji ne bi bilo potrebno: budući da nas je pogodio na taj način potrebno je, i napustiti ga, oslabiti, zaboraviti ili ne koristiti ga, znači izdati Boga. Ne može se reći: „Gospodine, ti si mi došao u susret ovim putem ja ću tebi doći drugim“. Ne! Upravo kroz ovu našu zajednicu i naše prijateljstvo, ma koliko da je slabo (nepostojano), mi koračamo k Njemu. Moj Bože, je bih želio koračati sa svakim od vas, a nedostaje mi čak energija i vrijeme da odgovorim na sva pisma! Trebate mi oprostiti, jer, kunem vam se, srce je drukčije nego što izgleda. Pomozimo jedni drugima: to je put kojim nas Gospodin zove sebi, pomaže nam da ostanemo budni; taj put je tako slab, sporan u puno aspekata, ali to je pedagoški instrument, odgojni put koji je Gospodin pripremio za tebe. U protivnom, da nisam u to uvjeren, vjeruješ li da bih prihvatio da ti sad ovdje govorim? Za ljubav Božju, mislio bih na sebe i povukao bih se da molim!«.¹²⁰ Zamislite kakav mi se teret skinuo s vrata, meni koji vam sad s pozornice govorim, kad sam pročitao ove riječi don Giussanija!

5. »Kulturno značenje naše promjene«

¹²⁰ L. Giussani, *La verità nasce dalla carne* (Istina se rađa iz tijela), op. cit., str. 239-240.

Kad čovjek prihvati podsjećanje na memoriju na mjestu koje je Krist za njega izabrao, otkrije da je pun energije kako bi stalno, neumorno, mogao ponovno započinjati. Kao što se dogodilo učenicima. Mogu pogriješiti tisuće i tisuće puta, ali stalno ponovno započinem i mogu drugima prenijeti novost, mogu ih pozvati da sudjeluju u našem životu; često će odbiti, ali ja stalno ponovno predlažem, jer ne ovisim o njihovoj reakciji. »To nepokolebljivo nastavljanje, lako kao prepoznati, zagrliti i poljubiti majčino lice, doista je iskusiti u sebi pobjedu nad vremenom, odjek u sebi samome pobjede uskrsloga Krista nad vremenom«. To nepokolebljivo nastavljanje je znak u meni - u tebi, sad, ne samo posljednji dan, već u povijesti, u sadašnjoj pomutnji - Kristove pobjede nad vremenom, znak njegova uskrsnuća. »Onda čovjek riskira svoju energiju u prijedlogu za sebe i za druge. Zašto? Jer ta pobjeda je ispunjena ljudskost«. ¹²¹

Jedna osoba među vama mi piše: »Prije otprilike dva mjeseca u školi u kojoj radim skoro dvije godine, iznenada je umro jedan naš učenik. Bol i zbunjenost pred tim događajem potakli su neočekivane dijaloge. Osobito s jednim kolegom s kojim sam od početka osjećala sklad, dogodio se istinski „susret“. Potrebno je reći da se on definira ateist i da prezire sve što je povezano s Crkvom. U jednom od najtežih trenutaka nakon gubitka našeg učenika priznao mi je da nije zadovoljan i da već dulje vrijeme nastoji smiriti nemir koji osjeća. Dodao je da se ne osjeća u stanju odgovoriti na traženje pomoći naših mladih, a da naprotiv, za mene nije tako. Rekao je: „Ti si na tvom mjestu sa svima. Ti prihvatiš drugu osobu u toj mjeri da nestaneš, da drugi postane središte“. Potom je dodao: „Uvijek si prisutna. Ali također si uvijek drugdje“. Na kraju je zaključio da je osjetio da sam „ispunjena, potpuna“. Odlučili smo da ćemo se vidjeti da razgovaramo u miru, jer on želi bolje razumjeti što je za mene taj „drugdje“ koji je vidio«.

Čovjek koji je ispunjen. »To je kulturno značenje naše promjene«. ¹²² To je naš doprinos svijetu: dok je većina ljudi izgubljena i nesređena, zbog čega netko kao Ulrich Beck, nakon što je cijeli život posvetio proučavanju društva, mora zaključiti da više ne razumije svijet, ¹²³ mi - milošću koju smo primili i koju svakodnevno primamo - mi nismo izgubljeni, kao što ni učenici nisu bili izgubljeni u kaosu Rimskog carstva. To je kulturno značenje onoga što nosimo, kulturna važnost

¹²¹ L. Giussani, *Qui e ora (1094-1985)*, op. cit., str. 70.

¹²² *Isto*.

¹²³ »Svijet je izvan svojih temelja. Mnogi to misle. Lutamo bez cilja, smeteni, raspravljajući za ili protiv ovoga ili onoga. Kad je u pitanju jedna rečenica svi se slažu, neovisno od svih antagonizama, i na svim kontinentima: „Ne razumijem više svijet“«. (U. Beck, *La metamorfosi del mondo*, Laterza, Bari 2017, str. XIII).

prijedloga s kojim se suočavamo s poviješću i rušenjem svega. Sve forme koje su dosad izdržavale mogu se srušiti, ali naša pobjeda ne podudara se s trajanjem određenih forma i našom privrženošću njima. To je razlog da možemo ponovno započeti, kao što su prvi kršćani ponovno započeli nakon pada Rimskog carstva; došli su barbari, ali kršćani su nastavili, i kako! Iako se sve srušilo to ih nije uništilo, jer njihov temelj nije počivao na tom svijetu koji se raspadao. I mi prolazimo kroz trenutak iskušenja, i mi također možemo izazvati tu situaciju s prijedlogom punim smisla.

»Iskustvo promjene je (sastoji se, rađa se, cvjeta) u priznanju Krista«; naša vjera je vjera u prisutnost Krista koji nas mijenja, jer »On omogućuje svijetu da ponovno nađe istinu pobjeđujući zlo, jer zlo je ono što nije ljudsko, što nije istinito«, pobjeđujući ono što je prolazno i što ne traje. Tako počnemo sudjelovati u Njegovoj pobjedi, u stostrukom koje možemo iskusiti u ovome svijetu, u miru, radosti, snazi tako da se začuđeni pitamo: »Ali odakle mi dolazi sve to?« Moramo dobro razumjeti odakle dolazi, jer zašto bismo se inače trebali ovdje vratiti? Dolazi nam od živoga Krista. »Suvremena prisutnost Krista u povijesti je obećanje za sadašnjost, stostruko koje mogu sad iskusiti, premda je uvijek drukčije od onoga što mi možemo zamisliti. Koliko osoba me pita: „Ali stostruko ne postoji. Gdje je stostruko?“ Sigurno, ako ga zamišljaš po vlastitoj slici, onda više nije novost i ponovno predlažeš ono što ti nedostaje. Otkupljenje je stostruko koje možeš iskusiti, ali uvijek je drukčije od onoga što mi zamišljamo, uvijek«. ¹²⁴

Ako ja sâm zamišljam svoju promjenu, mislim, na primjer: »Sa svime što sam ove dane čuo, kad se vratim kući moguće je da se više ne razbjesnim«; potom se razbjesnim za jedva dvadeset minuta, i to je dovoljno da dovede u pitanje sve što sam ovdje doživio.

Naprotiv, moja promjena se događa u vremenu, po mjeri koja nije moja. To je stvarna promjena, čak i drugi je vide. Da dosegne sve aspekte života - kao što svi želimo - pitanje je vremena. Ali porijeklo promjene je već tu, već se dogodilo, činjenica je, živa Prisutnost koju mogu iskusiti sada. Mi se nadamo da će se proširiti na cijeli naš život, tako da sve što dotaknemo bude prožeto tom novošću koja je dosegla nas.

Započeli smo našu lekciju konstatacijom promjene i na više načina smo rekli: »„Potrebno je tražiti ono što je u korijenu, razlog zašto je naša zajednica, naše prijateljstvo dalo rezultate koje je dalo, ljudske“. U svakom slučaju, upravo

¹²⁴ L. Giussani, *Qui e ora (1984-1985)*, op. cit., str. 70-71.

sudjelovanje u tome znaku, pohađanje tog znaka neprestano će nas podsjećati na potrebu da ga priznamo i spominjemo ga se. To stalno priznavanje i spomen na tu Prisutnost koja je korijen, izvor činjenice da smo mi, stranci, braća i prijatelji, i činjenice da mi, bijedni kakvi jesmo, osjećamo kao da nas neka vrsta bogatstva obuzima čudnim žarom (čudnim jer nije u našem planu).¹²⁵

Završit ću ovim svjedočanstvom:

Dragi oče Carrón, prošle godine sam na povratku s Vježaba otkrila da sam trudna. Željeli smo drugo dijete, ali mislili smo da smo sretni da smo imali prvu kćer, koja se rodila nakon što su nam liječnici rekli da je malo vjerojatno da imamo djecu prirodnim putem. Međutim, u svibnju prošle godine ostala sam trudna. Za nas je od početka bilo jasno da je to djelo Misterija i to nas je jako začudilo i duboko ganulo. K tome se to događalo u posebnom trenutku: moj suprug je prije malo više od mjesec dana izgubio posao i tako smo počeli shvaćati što znači biti nezaposlen. Kod prvog liječničkog pregleda sve je bilo „savršeno“, moje vrijednosti optimalne, fetus je bio korektno usađen i čak smo čuli kako mu srce kuca. Izgledalo je da se sve odvija u redu, ali vidjela sam da nešto nije normalno, sa suprugom smo otišli na hitno gdje su ustanovili da je trudnoća prekinuta prije nekoliko tjedana. Isti dan sam kod kuće spontano izgubila dijete. U danima koji su neposredno slijedili mnogi su me pokušavali utješiti s već gotovim frazama. Osjetila sam svu svoju nemoć pred onim što se događalo, za moj život i život moga djeteta. Shvatila sam da, ako sam iskrena, istu nemoć osjećam i kad je moja kćer u pitanju. Mogu se za nju brinuti konkretno, ali ne mogu joj dodati ni jedan dah života. Što ispunjava smislom svaki trenutak? Što odolijeva šoku vremena? Samo Prisutnost, stvarna i konkretna. Ne ideja ili logički zaključak, već nepobitna Prisutnost sad, koju nijedna loša okolnost ne može poreći ni opovrgnuti. Jedino Ti, Kriste odolijevaš šoku života. Ali bez ove zajednice Krist bi za mene ostao samo ime, ne bi postao sigurna Prisutnost; ovo je, prije svega, jedino mjesto koje mi omogućuje održati živima moja pitanja, koje ih ne ušutka frazama o okolnostima, već ih održava na razini koja je doista zanimljiva. U iskustvu pobačaja jasno sam shvatila što znači da je odnos s Misterijem osoban. Osjetila sam neku vrstu samoće pred tim što se dogodilo, postalo je očito da nikoga, ni zajednicu, ne mogu ovlastiti da umjesto mene odgovori Kristu. Pred Misterijem sam sama, u tom odnosu sam sama. Ali upravo pojava te samoće pokazala mi je vrijednost koju ova zajednica ima u mojoj vezi s Kristom. Prijatelji

¹²⁵ Isto, str.71.

nemaju zadaću da me utješe ili da mi pomognu, oni mi ne mogu vratiti moje dijete, a činjenica da se družimo ne otklanja mi ni probleme ni strah. Ali potrebno mi je mjesto kao ovo da me održi ili vrati ispravnom stavu, mjesto koje ne dopušta da izgubim pitanja koja stvarnost nameće. Ta povijest, lica i gesti toga puta prenose odnos s Njime i s vremenom On mi postaje blizak. „Čovjek se ne prestaje bojati samo jer mu netko reče: Ne boj se! Potrebno je da ta Prisutnost - Božja - uđe u srce čovjekova „ja“, mora se raditi o prisutnosti koja se pokazala vjerodostojna u konkretnoj povijesti. Samo povijest koju smo doživjeli može biti valjani temelj povjerenja. Sve što je Bog učinio i nastavlja činiti je 'da ti shvatiš da sam ja Gospodin' i da se možeš u Njega pouzdati“. (Evo, činim nešto novo: zar ne vidite?, Vježbe Bratstva 2018, str. 26. To je povijest u kojoj je Bog postao vjerodostojna prisutnost u koju se mogu pouzdati, koja izaziva vrijeme i odolijeva mu. Bilo što da On učini«.

Poslušajmo na kraju, *Cristo al morir tendea*, jer ta pjesma je dijalog s tom Prisutnošću koja određuje život. Slušajući je osjetimo kao upućeno svakome od nas, pitanje: »Hoćete li ga ostaviti za drugu ljubav?«.

Pjesma: *Cristo al morir tendea*.¹²⁶

¹²⁶»Cristo al morir tendea, / ed ai più cari suoi Maria dicea: / „Or, se per trarvi al ciel dà l'alma e 'lcore, / lascieretelovoiperaltroamore ?“. // “Bensachefuggirete / digrantimor, ealfinvinascondrete : / ed ei, pur come agnel che tace e more, / svenerassi per voi d'immense amore“. //“Dunque, diletti miei, / se a dura croce, in man d'iniqui e rei, / dà per salvarvi il sangue, l'alma e'l core, / lascieretelo voi per altro amore ?“. (Krist je išao prema smrti, i njegova majka Marija ovako je govorila učenicima : Ali, ako On, da bi vas odveo u nebo, daje svoju dušu i svoje srce, hoćete li ga možda ostaviti zbog druge ljubavi ?“ “Dobro zna da ćete, obuzeti velikim strahom, pobjeći i da ćete se na kraju sakriti; ali on, jaganjac koji umire u tišini, prolit će krv za vas, zbog svoje velike ljubavi“. “Dakle, prijatelji moji, ako on na križu, rukom nepravdanih i zlih ljudi, daje svoju krv, svoju dušu i srce da bi vas spasio, hoćete li ga možda napustiti za drugu ljubav ?“)« (Fra Marc'Antonio da San Germano, » Cristo al morir tendea«, in *Canti per la Settimana Santa*, Soc. Coop. Ed. Nuovo Mondo, Milan 2007, p. 50-51).

Nedjelja 14 travnja, jutro

Na ulasku i izlasku:

Wolfgang Amedeus Mozart, Sonata za klavir i violinu K 304, 376, 378, 301

Clara Haskil klavir, Arthur Grumiaux violina

„Spirto Gentil“ br. 46, Philips

Anđeo Gospodnji

Jutarnja

PITANJA I ODGOVORI

Davide Prosperi. I ove godine smo dobili mnogo pitanja; više od tisuću tristo, koja s dvije tisuće pitanja i mailova koje smo dobili kao odgovor na Carrónon izazov, predstavljaju lijepi broj. To je znak, zajedno s drugima, da je sve više riječ o gestu u kojem doista osobno sudjelujemo, ne zadovoljimo se da samo prisustvujemo, već svatko od nas doprinosi svojom prisutnošću. Još više, na Vježbama se dobro razumije što je »gest« - izraz koji dolazi od latinskog *gerere*, što znači donositi -: gest koji donosi određeno značenje. Došli smo ovdje da bismo otkrili to značenje. To je bitno za naš odgoj kao odraslih osoba, jer odraslom čovjeku (što više napredujemo to više postajemo toga svjesni) treba više nego ikada, možda još više nego dok je mlad, neprestani odgoj kako bi mogao otkriti sebe, otkriti svoje ljudsko lice. Zato taj gest uključuje cijelo naše čovječstvo. To svjedoče i mnoga pitanja koja ste poslali, jer osim zahtjeva da razumijete riječi koje nam je don Carrón ove dane uputio, ona izražavaju i pokušaj provjere iskustva koje doživljavamo u našem svakodnevnom životu i u kušnjama s kojima se suočavamo.

Ovdje smo dvadeset dvije tisuće i dio smo pouzdane zajednice. Ali moram reći da je od prve večeri tišina koju smo svi vidjeli i koja nas je pratila ove dane (s određenog gledišta tišina koja zadivljuje jer smo brojni i koja je po mom sjećanju bila intenzivnija nego druge pute) znak da je u ovoj pouzdanoj zajednici svatko ovdje za sebe, jer prepoznaje konačnu samoću, dobru samoću pred Misterijem.

To nas uvodi u prvo pitanje:

»Nakon zadnjeg popodnevnog svjedočanstva, što znači biti sâm pred Misterijem, ako nam u svakome slučaju treba jedno mjesto? Kako je moguće produbiti odnos s Kristom u situaciji samoće, to jest kad nemaš priliku družiti se s osobama koje su za tebe znak Kristove pobjede? Ne razumijem dobro je li produblјivanje odnosa s Kristom pitanje druženja sa živom zajednicom ljudi ili je nešto što se odigrava na osobnom planu«.

Julián Carrón. Po mome mišljenju prije svega treba shvatiti narav samoće. Kad sam prvi put, prije mnogo godina, u Španjolskoj, pročitao *Tragove kršćanskog iskustva*, duboko me se dojmio način na koji don Giussani govori o pitanju samoće: »Što više otkrivamo vlastite potrebe to više postajemo svjesni da ih ne možemo riješiti sami, a niti to mogu drugi, ljudi kao mi. [...] Taj osjećaj nemoći rađa osjećaj osamljenosti«. Stoga, suprotno od onoga što često mislimo, »istinska samoća ne rađa se zbog toga jer smo fizički sami, nego zbog otkrića da naš osnovni problem ne može naći odgovor ni u nama ni u drugima«. To je svjedočilo i pismo koje smo jučer citirali. Nitko ne može onoj ženi vratiti sina kojega je izgubila. Zato »se može mirno reći da se osjećaj samoće rađa u samom srcu svake ozbiljne zauzetosti s vlastitim čovještvo. Sve to može dobro razumjeti onaj tko je vjerovao da je našao rješenje svoje velike potrebe u nečemu ili nekome: i to nestane, ode, ili se pokaže nesposobnim odgovoriti«. Posljedica toga je da, ako polažemo nadu u jednu ili drugu stvar, u jednu ili drugu osobu, ostajemo razočarani. »Sami smo, nastavlja don Giussani, u svojoj potrebi da postojimo i intenzivno živimo, kao osoba koja je sama u pustinji. Jedino što može je čekati da netko dođe. A rješenje sigurno neće doći od čovjeka, jer ono što treba riješiti upravo su potrebe čovjeka«. ¹²⁷

Samo ta svijest nam omogućuje shvatiti narav naše samoće. Ako je svedemo na činjenicu da smo fizički sami, možemo riješiti problem na razne načine. Ali ako je istinska samoća ona koja se rađa zbog nemoći da odgovorimo na naše krajnje potrebe, na našu potrebu da postojimo i da dosegnemo puninu (koje često nismo svjesni), onda je pitanje što je u stanju nadvladati, jer mi sami, ali ni zajedno, ne možemo odgovoriti na našu duboku potrebu da stvarno budemo.

Izgubljeni sin je vjerovao da poznaje sebe, da zna što mu je potrebno i zato je mislio da će riješiti problem ostavljajući očinsku kuću sa svojim dijelom nasljedstva. Ali umišljenost da će se snaći sâm brzo se otkriva lažna: u jednom

¹²⁷ L. Giussani, *Tragovi kršćanskog iskustva*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar 1995, str. 27.

trenutku je shvatio da mu treba nešto drugo što ne može sebi dati sâm. Samo kad stvarno otkrijemo tko smo, veličinu naših potreba, možemo postati svjesni što nam na njih može odgovoriti. Zato me, kao što sam često ponavljao, pogađala Chestertonova fraza: »loše s mudrima nije u tome da ne vide odgovor, već da ne vide zagonetku«¹²⁸, to jest me shvaćaju problem, ne shvaćaju o čemu je riječ. Tu se rađa naša umišljenost da se možemo snaći sami. Naprotiv, kad čovjek postane svjestan porijekla svoje samoće, stoga svoje nemoći, razumije da na taj problem može odgovoriti samo netko drugi, veći od nas, netko na visini naše ljudske potrebe. Zato je Krist došao! On je jedini koji može pobijediti našu nemoć.

Drugi dio pitanja, onaj o vezi između sudjelovanja u živoj zajednici i osobnog odnosa s Misterijem, još ostaje bez odgovora. Po tom pitanju bitno je istaknuti kakvu svijest Krist o sebi ima: on sebe shvaća kao odnos s Ocem, kao »poslanog od Oca« (»Tko u mene vjeruje, ne vjeruje u mene, nego u Oca koji me posla«¹²⁹); njegovo je poslanje da čovjeka, to jest svakoga od nas, uvede u konačni odnos s misterijem Boga, Oca, od kojega sve dobiva temelj i čvrstinu, o kojem moj život ovisi u ovom trenutku. Jeidni razlog zašto nas Krist nastoji privući sebi je da nas uvede u odnos s Ocem (»Objavio sam ime tvoje ljudima koje si uzeo od svijeta da bi mi ih dao«¹³⁰). Ali to upućivanje na Drugoga definira i Crkvu, to jest nas koje je Krist osvojio kroz određeni susret i koji se nalazimo ovdje. »Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas«.¹³¹ Don Giussani nam je to svojim životom svjedočio. Obavljajući obred njegova pogreba kardinal Ratzinger je to istaknuo: »On je postao otac mnogih, budući da nije vodio osobe sebi nego Kristu uistinu je zadobio mnoga srca, doprinio je da svijet postane bolji i otvorio je vrata svijeta nebu«.¹³² Giussani nas nije vezao uz sebe, već nas je vodio Kristu.

Don Giussani nam je uvijek predlagao određeno mjesto - zajednicu, Crkvu -, ali s ciljem za koji to mjesto postoji: da nam omogući iskustvo Krista, da nas uvede u osobni odnos s Kristom pomažući nam da preko Njega prepoznamo svoju ovisnost o Ocu. Čak je i ateist, kad sretne nekoga od nas, upućen na jedno »drugdje«, kao što smo jučer pročitali u pismu naše prijateljice, to jest na nešto drugo, veće od nas, što je dubina onoga što se vidi. Ako smo pozvani pohađati određeno mjesto, to je zato da uspostavimo kontakt s Onim koji je to mjesto

¹²⁸ G.K. Chesterton, *Ortodossia*, Edizioni Martello. Milano 1988, str. 49.

¹²⁹ Usp. Iv 12, 44.

¹³⁰ Usp. Iv 17,6.

¹³¹ Iv 20,21.

¹³² J. Ratzinger, »Propovijed na pogrebu don Giussanija«, Milan 24 veljače 2005.

stvorio i koji jedini može odgovoriti na našu potrebu za životom. Ali ako »ne vidimo zagonetku«, ako nemamo živu svijest te potrebe, ne možemo se niti otvoriti da bismo prepoznali Krista i ne razumijemo čudnu narav naše zajednice. Zato smo često razočarani.

Prosperi. Jedna od točaka koja je potakla najviše pitanja je ona, gdje nam, pričajući o epizodi Manzonijevoga Bezimenoga, postavljaš pitanje: »Tko je naš kardinal, kardinal svakoga od nas?« To je pokrenulo pitanje autoriteta u našem životu. Među mnogim pitanjima koja smo dobili formulirat ću pitanje ovako:

»Možeš li objasniti zašto je autoritet način kojim nas Misterij dostiže? Što je i tko je autoritet?«

Carrón. Kad prilazim tome pitanju, uvijek mi ponovno pada na pamet drugi odlomak iz djela *Tragovi kršćanskog iskustva* u kojem nas don Giussani vodi razumijevanju naravi autoriteta i njegova porijekla. Od toga treba poći svaki put.

Nakon što je objasnio značenje samoće, to jest osjećaj nemoći, nakon što je počeo tumačiti pitanje zajednice, don Giussani se koncentrira na autoritet. Kako ga opisuje?: »U sredini u kojoj živimo [u zajednici u kojoj se nalazimo, svjesni vlastite nemoći], uistinu postoje osobe s većom osjetljivošću za ljudsko iskustvo; one *uistinu* bolje razumiju sredine života i osoba, *uistinu* lakše potaknu zajednicu da se pokrene. One žive naše iskustvo intenzivnije, više se zalažu, svatko od nas se osjeća bolje zastupljen u njima, s njima se osjećamo bliži drugima, u zajednici. Priznati tu pojavu znači biti pošten prema sebi i vlastitoj ljudskosti; to je dužnost razboritosti. Ali susret s onim tko osjeća i razumije moje iskustvo, moju bol, moju potrebu, moja očekivanja, prirodno me vodi tome da ga *sljedim*, da postanem njegov učenik zbog tog čovječstva, koje nas, kad otkrijemo da smo nemoćni i sami, potiče da se ujedini s drugima. U tome smislu takve osobe prirodno za nas predstavljaju *autoritet*, iako ne posjeduju prava ni titule«. ¹³³ Nije prvenstveno pitanje uloga na koje često svedemo problem autoriteta. Važno je prepoznati osobe koje mi omogućuju rasti i potpunije živjeti ljudsko iskustvo, kao što ja želim.

To je razlog da »onaj tko bolje razumije ili poštenije živi ljudsko iskustvo prirodno postaje autoritet. Autoritet se tako rađa kao bogatstvo iskustva koje se nameće drugima«. Osoba postaje autoritet jer to što predlaže je očito. »Ona potiče novost, divljenje, poštovanje. U njoj vidimo neospornu privlačnost«, kao

¹³³ Usp. *Tragovi kršćanskog iskustva*, op. cit., str. Str. 29-30.

što je bio slučaj s Isusom. »Ovaj je zaista autoritet«, ¹³⁴ nije kao farizeji. Tako se prirodno rađa autoritet, tako će se uvijek ponovno roditi. Zato ga je lako prepoznati.

Svatko je od nas pozvan na odanost onome što mu iskustvo pokazuje. Oni koji slijede sugestije koje im iskustvo nudi neće imati nikakvog problema da prepoznaju autoritet, neće imati problema da prepoznaju svoga kardinala, jer će biti očito. To je izravno razmjerno svijesti o naravi potrebe, jer što je čovjek svjesniji važnosti potrebe, to će lakše priznati autoritet. Činjenica da priznajemo autoritet usko je vezana s iskustvom vlastite nemoći. Naime, ako nismo umišljeni, ako smo svjesni svoje nemoći, ako priznajemo da smo potrebiti, lakše se vežemo uz one koji nam uvjerljivije svjedoče postojanje odgovora i pomažu nam ga živjeti.

Ako, naprotiv, mislimo da ćemo se izvući sami, čak iako nam je odgovor pred očima, takav da očitiji ne može biti, nećemo ga prepoznati. Upravo to se dogodilo onima koji su se našli pred Isusom i nisu ga prepoznali. Zašto? Jer Isus je došao za uboge, za bolesne, za one koji pošteno priznaju svoje rane, svoju prirodnu nesposobnost da se spase sami: čim su ga vidjeli, pristali su uz Njega s jednostavnošću, zbog ljubavi prema sebi, a ne zbog pridržavanja nekih pravila; pristali su uz Njega jer ne žele izgubiti svoj život.

Don Giussani nam je pomogao shvatiti porijeklo nekih stvari: tako doista sve postaje jednostavnije. Naime, ako posmatramo vlastito iskustvo, sve postaje jednostavno.

Za vrijeme skupa Vježaba Bratstva u Španjolskoj, postavilo se slično pitanje o temi autoriteta.

»Iskustvo podudarnosti koje se rađa iz doživljenog susreta povezuje me s porijeklom, s povijesnom stvarnosti pokreta, s onima koji ga vode, jer ti su elementi od početka ujedinjeni. Kad sam bio student, u mom iskustvu to jedinstvo nije postojalo. Svjestan sam da je jedini način, da iskustvo te podudarnosti nastavi, slijediti mjesto na kojem je Krist ušao u moj život. Nakon dvadeset pet godina sudjelovanja u pokretu, shvaćam da kad se odvojim od iskustva podudarnosti, kad se odvojim od svoje istinske potrebe, od svojih rana, svojih zahtjeva, zajednica i autoritet promijene se u nešto što nije dio mene. Naprotiv, u iskustvu susreta zajednica i autoritet su dio mene. Ponekad sam

¹³⁴ Isto.

doživljavao pokret kao da je svejedno živim li ga ili ne, pristanem li uz njega ili ne, slažem li se ili ne, sa stavom sličnim „sviđa mi se“ ili „ne sviđa mi se“ (u suvremenom svijetu, kako smo svi mi djeca Instagrama, „sviđa mi se“ ili „ne sviđa mi se“ je kriterij suda). Često mogu sudjelovati u CL i osjećati izvjesni skepticizam: premda slijedim CL mogu postati skeptičan. Shvaćam da je problem u tome kako sudim podudarnost, slijedim li je (onu početnu i onu sadašnju). Tu pojavu vidim u brojnim krugovima pokreta, kod studenata i kod odraslih: postoji način sudjelovanja u pokretu koji kao da je odvojen od izvornog čimbenika u kojem je sve ujedinjeno. U iskustvu susreta podudarnost, zajednica i autoritet su ujedinjeni. Volio bih da nam pomogneš po tome pitanju«.

Carrón. Čini mi se da to što si rekao pomaže razumjeti tip iskustva koje nam je svima zajedničko. Jer očito je, da kad jedan od ovih elemenata nedostaje, iskustvo je posve drukčije. Ponekad riješimo problem na apstraktan način a ne, kao što si nam objasnio, polazeći od jedinstva iskustva. Zato mislimo da je autoritet nešto što je nadodano izvana našem iskustvu. Zašto? Jer, kao što sam spomenuo, sva iskustva o kršćanstvu nisu jednaka. U djelu *Čemu Crkva*¹³⁵ opisuje tri stava s obzirom na kršćanski događaj, tri metode da danas dosegnemo sigurnost o Kristu, iz kojih proizlaze različite posljedice: racionalistička, protestantska i pravoslavno-katolička metoda. Prva razmatra Isusa kao isključivu činjenicu prošlosti, na koju treba primijeniti kategoriju „povijesnog razuma“. Ona ograniči sadržaj kršćanskog navještaja - Bog je postao prisutnost u povijesti - prije nego što ga uopće uzme u obzir. Druga metoda priznaje sadržaj velikog navještaja, ali ga odbaci u određeni trenutak u povijesti: Bog je postao prisutan u čovječanstvu samo u jednoj točki, u Kristu. Kako dakle današnji čovjek može doseći sigurnost o toj prisutnosti? Preko iskustva koje je isključivo unutarnje rasvjetljenje Duha Svetoga. Taj stav, premda duboko religiozan, ne poštuje sve aspekte kršćanskog navještaja. Treća metoda, naprotiv, ostaje dosljedna kršćanskom događaju, onakvom kakav se izvorno predložio. Bog je u Kristu postao potpuno ljudska prisutnost i kao takav nastavlja u povijesti u stvarnosti Crkve, u zajednici ljudi koji u Njega vjeruju. Susret s Njegovom prisutnošću danas - susret u kojem su ujedinjeni vanjski i unutarnji aspekt, objektivni i subjektivni aspekt - metoda je kojom dosižemo sigurnost o Njemu.

¹³⁵ Usp. don Giussani, *Čemu Crkva*, op. cit., str. 18-35.

Premda prve dvije metode također sadrže elemente istine, one vode posve drukčijem iskustvu nego treća metoda. Iskustvo osobe za koju kršćanstvo nije prisutni događaj i kojoj nedostaje objektivna točka oslonca data autoritetom (protestantizam) vrlo je različito od katoličkog iskustva. Ali trebamo sami otkriti tu razliku u svom osobnom iskustvu zajednice, to jest vođene stvarnosti: u protivnom će autoritet uvijek izgledati nešto strano našoj vjeri i kao posljedica kršćanstvo će uvijek biti na milost i nemilost subjektivizmu, to jest našem samovoljnom tumačenju. Prije mjesec dana jedna me djevojka pitala da joj razjasnim autoritet pape. Rekao sam joj: »Ako govoriš deset minuta s nekom osobom, iz onoga što ti kaže o Crkvi možeš razumjeti je li autoritet papa prisutan u njenom iskustvu, ne trebaš otići govoriti s papom kako bi provjerila da li ono što ti ona govori o Crkvi odgovara papinom mišljenju«. Deset minuta je dovoljno da shvatimo je li neka osoba povezana s autoritetom pape. Dovoljno je da otvori usta da vidimo je li njezino iskustvo povezano s autoritetom, ili je autoritet nešto što je dodano izvana njezinom iskustvu. Isto se događa u životu pokreta. Kao što je don Giussani rekao u prvom poglavlju djela *Tracce d'esperienza cristiana*,¹³⁶ autoritet je konstitutivni dio ljudskog iskustva.¹³⁷ Ali kako možemo shvatiti da to vrijedi i za nas? Iz iskustva koje čovjek doživljava. Jer na licu nam piše kakvo iskustvo živimo. »Po plodu se stablo poznaje«,¹³⁸ to jest po iskustvu podudarnosti koje čovjek živi, razumije se istina porijekla. Ta je metoda apsolutno nepogrešiva, jer jedino određeno stablo proizvede određeni plod; drukčije stablo ne može uroditi istim plodom. Svojim načinom života svjedočim tip iskustva koje doživljavam u kršćanskoj zajednici. Don Giussani primjećuje da ne postoji kršćanska zajednica bez krajnje povezanosti s autoritetom, ne postoji katolička karizma bez konačne veze s autoritetom: to nije samo teološki problem, to je nešto što je u korijenu našeg kršćanskog iskustva. Zato svatko od nas, svojim načinom života, pjeva pred svima svoju »*Traviatu*«.

Prosperi. Sljedeća dva pitanja su povezana.

»Što znači da iskustvo podrazumijeva razumijevanje smisla stvari i da ne proničemo stvarnost do kraja ako ne potvrdimo njezin smisao?«

¹³⁶ Usp. L. Giussani, *Tragovi kršćanskog iskustva*, op.cit., str. 29-30.

¹³⁷ Isto vrijedi za kršćansko iskustvo: »Ne postoji kršćansko iskustvo [...] koje, barem na kraju ne uključi [...] to pozivanje na autoritet«. L. Giussani, *Il rischio educativo* op. cit., str. 130. Pogledaj ovdje, str. 20.

¹³⁸ *Mt* 12, 33.

Rekao si da možemo doživjeti izvanredne stvari a da iz njih ništa ne naučimo, a da bismo dokučili važnost toga što se u životu događa, trebamo slijediti veličanje „spoznajne sposobnosti svijesti“ koju sâm događaj potiče. Možeš li produbiti tu točku?»

Carrón. Nastavit ćemo povezujući sva pitanja.

Kako shvatim da je određena prisutnost presudna za moj život? To se dogodi jer ona odgovara na potrebe moga čovjštva kao nijedna druga. Ali to podrazumijeva usporedbu stvarnosti i mojih potreba, dakle sud mog razuma. »Ovdje ima nešto što konačno odgovara onome što tražim«. Da doživim iskustvo o nečemu nije dovoljno da to sretnem, da to u meni izazove reakciju, potrebno je da shvatim važnost, smisao, vezu sa mnom. Iskustvo se ne ograničava na sentimentalni odjek stvari: podrazumijeva da otkrijem njihov smisao, jer u protivnom prije ili kasnije ću izgubiti put. Potrebno je stoga da shvatim važnost prisutnosti koju sam sreo, da shvatim vezu između te prisutnosti i moje potrebe, te da primijetim da u odnosu s njom rastem. To znači doživjeti iskustvo. Ako ne shvatim da je to što mi se događa povezano s mojim potrebama, onda to što se događa (mogu biti i izuzetne činjenice koje često pripovijedamo jedni drugima) samo su poludjele iskre, jer ne otkrivamo povezanost s našim potrebama. Tako, budući da nismo otkrili značenje susreta, na kraju odemo.

Giussani je bio posve sâm kad je počeo »ukazivati na povezanost vjere s potrebama života«, ¹³⁹ kako bismo mogli shvatiti - shvatiti! - povezanost događaja Krista, onoga što nam Krist predlaže, onoga što nam pokret predlaže, s našim ljudskim željama. U protivnom sve postaje moralističko, postaje nešto što „treba“ učiniti: ne pristajem više uz ono što mi se predlaže jer mi je to potrebno, jer uviđam da je povezano s mojim potrebama, jer mi se dogodilo najbolje od svega što mi se moglo dogoditi. Ako nisam zahvalan da mi se dogodilo, kršćanstvo postaje ogromna komplikacija, nepodnošljivi teret. Naprotiv, što više uviđam važnost toga, to se više vežem, to sam zahvalniji. Srećom da si tu Kriste. Srećom, jer u protivnom bih bio sâm sa svojim ništavilom.

Čudi me da često ne obraćamo pozornost na izuzetne stvari koje vidimo da se događaju među nama (primjer toga su pisma koja sam naveo). Kao što smo pročitali na školi zajednice, možemo proći pored svetosti, brojnih plodova koje

¹³⁹ L. Giussani, *Il rischio educativo*, op. cit., str. 13.

sudjelovanje u životu Crkve rađa među nama, a da ih ne vidimo, te da stoga ne shvatimo njihovu važnost.

Da prijedemo na drugo pitanje, što se događa kad čovjek sretne nešto što, za razliku od svega drugoga, osjeti kao zaista presudno za sebe, puno obećanja za život? Događaj onda u njemu izazove takvo divljenje da poveća njegovu sposobnost da vidi i razumije. To navodi Giussanija da kaže da »isti čin u kojem Bog postaje prisutan za čovjeka«, dolazeći u susret našoj slabosti »veliča spoznajnu sposobnost svijesti, prilagođava oštrinu ljudskoga vida iznimnoj stvarnosti«. ¹⁴⁰ To je kao kad se čovjek zaljubi, on sretne prisutnost koja ga privlači i koja mu omogućuje da bude više ono što uistinu jest: taj događaj otvori njegov pogled, njegovu sposobnost da sve upozna, nadasve osobe koja je pred njim, vrijednost koju ta osoba ima za njega. Svi znamo koliko je to presudno: ako ne shvatimo koliko je za naš život važna osoba za koju se vežemo, iako nam je stalno pred očima bilo bi kao da je nema.

Ako se to dogodi u ljubavnom odnosu, zamislite koliko je dublje iskustvo susreta s Kristom, jer iskustvo zaljubljenosti samo je njegov blijedi odraz. Što se dogodilo i što se događa? Čuli smo u svjedočanstvima: »Zaboravila sam puno toga, ali ne onaj pogled«; od onog trenutka ona djevojka nije više mogla gledati sebe kao prije, njezin osjećaj o stvarnosti se promijenio. U susretu s Kristom, preko ljudskog konteksta kojim se on služi kako bi nas osvojio, postoji očevidnost koja nas privlači, veže i širi naš razum; ona nas otvara da shvatimo, uvidimo što nam se dogodilo, ne silom kao kad upotrebimo žlicu za obuču da navučemo cipelu koja je preuska, niti logičnim zaključkom koji više nikoga ne zanima: dovoljno je slijediti djelovanje Njegove prisutnosti u nama. Prepoznamo Kristovu prisutnost jer Krist „nadvlada“ čovjeka, pobijedi me svojom inicijativom, svojom milošću, dosežući me u ljudskom susretu s kojim se nijedan drugi susret ne može usporediti. Zato, don Giussani zaključuje: »Kao što mi se Krist daje u događaju prisutnom sada, On je taj koji u meni jača sposobnost da ga proniknem i prepoznam u njegovoj izuzetnoj naravi. Moja sloboda onda prihvati taj događaj, prihvati da ga prizna«. ¹⁴¹

Prosperi. »Navodeći Ratzingera rekao si da „mogućnost da 'vidimo' Boga ovisi o čistoći srca“, o siromaštvu duha. U čemu se sastoji ta čistoća? Rekao si također

¹⁴⁰ L. Giussani, *Il rischio educativo*, op. cit., str. 13.

¹⁴¹ L. Giussani – S. Alberto – J. Prades, *Generare tracce nella storia del mondo*, op. cit., str. 30-31.

da trebamo postati svjesni veze između spoznaje i siromaštva duha. Možeš li se vratiti na pitanje o vezi između siromaštva duha i spoznaje?

Carrón. Ratzinger primjećuje da Crkveni oci ukazuju na vezu koja postoji između spoznaje i siromaštva, a Evanđelje to ne prestaje ponavljati: »Blago siromasima duhom, njihovo je kraljevstvo nebesko. [...] Blago čistima srcem, oni će Boga vidjeti.¹⁴² Evanđelje ne postavlja drugi uvjet da upoznamo, da prepoznamo Boga osim tog siromaštva. Zato sam inzistirao na nemoći. Stvoreni smo za tako beskonačnu sudbinu (»Stvorio si nas za Tebe«,¹⁴³ kaže sveti Augustin), da je ne možemo dosegnuti svojim snagama; ne možemo sami odgovoriti na potrebu punine koja je u samoj našoj naravi. Zato je Krist došao. Došao je jer bez Njega ne možemo učiniti ništa, baš ništa, kako bismo odgovorili na našu žeđ za srećom, za sudbinom. Nema koristi ljutiti se na stvarnost (ženu, muža, posao, okolnosti) jer ništa ne može primjereno odgovoriti na našu želju za srećom. »Sve je premalo za sposobnost ljudske duše«,¹⁴⁴ govorio je Leopardi. Zato ne koristi ničemu ljutiti se na život. Jedino što možemo je čekati da dođe Onaj tko će donijeti odgovor. Osim priznanja vlastite strukturalne nemoći i svijesti da odgovor može doći jedino od Drugoga potrebna je jednostavnost srca da ga prepoznamo i pristanemo uz Njega. »Zaista, kažem vam, tko ne primi Kraljevstva Božjega kao dijete, u nj neće ući«¹⁴⁵, izgubit će ga.

Dakle, jedino što trebamo učiniti pred jedinstvenim darom Njegove prisutnosti jest da ga prihvatimo. Što više poznamo Krista i uviđamo kakav dar On za nas predstavlja, to postajemo svjesniji da je naša prva izvorna aktivnost pred Njim - pred Bitkom koji je postao naš suputnik u povijesti - pasivnost¹⁴⁶: prihvatiti i s jednostavnošću srca priznati Onoga koji je došao i nastavlja dolaziti kako bi nas spasio. Često srećem osobe koje pokret žive s jednostavnošću punom pouzdanja, što me ostavlja bez riječi. Volio bih da ih svi mogu vidjeti. Život nije pitanje inteligencije, već siromaštva, jednostavnosti srca, koja nam omogućuje da postanemo svjesni onoga što nam se dogodilo. Potrebno je da stalno postajemo kao djeca. Kao djeca ne znači infantilnost, kao što često zamišljamo. U malom djetetu sve je spontano, ali dijete još nije svjesno. Biti kao djeca kad smo odrasli, to je veliko pitanje! Za nas je skoro naivnost, gotovo proturječje, da jednom kad

¹⁴² Mt 5, 3-8.

¹⁴³ Sveti Augustin, Ispovijesti, I,1.1.

¹⁴⁴ G. Leopardi, »Pensieri« (Misli). LXVIII. *Poesie e prose*, vol II. Mondadori, Milan 1980, str. 321.

¹⁴⁵ Mk 10,15.

¹⁴⁶ Usp. L. Giussani, *Religiozni smisao*, op.cit., str.172.

smo odrasli možemo biti kao djeca. Međutim, to je prava mudrost, jedina mudrost na koju nam Evanđelje ukazuje, jedina koju trebamo imati ako ne želimo izgubiti najbolje.

Prosperi. To što si nam upravo rekao o djetetu što se tiče mudrosti i znanja vrijedi i za osjećajnu dimenziju: uostalom, kad je odnos djeteta s majkom i ocem jasan, dijete u odnosu sa stvarnošću ima sigurnost koju odrasla osoba često ne uspijeva imati. Odrasla je osoba naime često sklona svesti svoje iskustvo na psihološke aspekte, to jest kako ona osjeća stvarnost polazeći od sebe. U određenom trenutku govorio si o promjeni, i evo pitanja.

»Možeš li bolje objasniti što znači da je problem u tome da nadiđemo psihološku sliku promjene i naš pokušaj da je mjerimo?«

Sljedeće pitanje dodaje jedan element.

»Govorio si o vjernosti kao onome što proizvede promjenu, ali rekao si da vjernost ne možemo svesti na etiku, na problem sposobnosti: međutim ona pretpostavlja da sam ja prisutan, da djelujem, traži moju slobodu. Kako je moguće da se vjernost ne sukobi s mojim djelovanjem tako da postane samo etički napor?«

Carrón. Počet ćemo od drugog pitanja i vrlo jednostavnog primjera kao osjećaja zaljubljenosti. Zaljubiti se ne može biti rezultat etičkog napora (jer kad bi bilo tako, kad bi bilo dovoljno to htjeti, postojao bi dugi red svih onih koji traže nekoga tko će odgovoriti na njihovu želju da ih netko voli), nije nešto što možemo proizvesti mi sami. Ali kad se dogodi, trebamo prihvatiti, sloboda se mora pokrenuti. Vjernost je sudjelovanje naše slobode u nečemu što ne proizvedemo mi sami, ona je stalno oživljavana i podržavana istim događajem koji se ponavlja, to jest činjenicom da Krist ostaje prisutan, kao što sam rekao u meditaciji jučer popodne.

Da se vratimo na prvo pitanje koje je usko povezano s ovim što sam upravo rekao, jučer sam također istaknuo da se promjena ne može svesti na njezinu psihološku sliku, to jest na nešto što mogu izmjeriti vlastitom mjerom: bio sam naprasitog karaktera i još sam takav; mislio sam da ću se nakon ovih dana vratiti kući promijenjen, a nastavljam se ljutiti kao prije, zbog mog lošeg karaktera, dakle mislim da od svega što sm doživio ne ostaje ništa. Takva slika promjene nas paralizira. Uvijek smo u napasti da je poistovjetimo s napretkom vlastitih sposobnosti, s činjenicom da smo bolji, što mnogi pokušavaju postići vježbajući.

Ali to nije promjena o kojoj govorimo i koja nam je potrebna. Istinska promjena sastoji se u tome da priznamo Onoga koji odgovara na našu slabost. Kao što nisam sposoban dati taj odgovor, ne mogu sâm proizvesti ni svoju promjenu. Kao što sam prije rekao, riječ je jednostavno o tome da budem otvoren Kristovoj inicijativi u mom životu. U tome je istinska promjena: živjeti sve s tom Prisutnosti u očima, sa sviješću njegove vjernosti: »Što sada živim u tijelu, živim u vjeri u Sina Božjega koji me ljubio i život svoj dao za mene«. ¹⁴⁷ Promjena je u tome da sa svoje pruzetnosti prijeđemo na priznanje Njegove prisutnosti.

U naš život tako ulazi nešto drukčije, novost koju primijete i drugi, ali koja ne odgovara našim slikama. Ne sastoji se u tome da smo postali bespriječni, nepogrešivi, ili u našoj superiornosti kao plodu vlastite sposobnosti; novost je u tome da naša osoba postaje odraz Onoga koji odgovara na našu slabost, novost je sigurnost u njegovu prisutnosti koja malo po malo osvaja naše srce. To je drukčija radost, plodnost, pozitivnost koja polako zahvaća sve što radimo, premda ostajemo slabi i krhki, kakvi smo bili.

Don Giussani nam je jasno rekao: promjena je u tome da prepoznamo tu živu prisutnost koja nam dolazi u susret, a ne nešto što po mojoj mjeri. Sve drugo proizlazi iz toga; možda će se dogoditi ono što želiš da se dogodi (na primjer promjena tvoga lošeg karaktera), ali nije nužno; u svakom slučaju to će se dogoditi u trenutku i naumu koji nisu tvoji. Upravo to nas često izludi, zbog naše nestrpljivosti: htjeli bismo se promijeniti na način i u vremenu koje mi odlučimo, umjesto da budemo jednostavno zahvalni jer On je tu. On nas oslobađa od vlastite mjere o sebi, kao što je slučaj s djetetom: otac je tu, mama je tu, nema potrebe da mjerimo. Promjena će doći, ali po naumu koji nije moj.

Prosperi. Sljedeće pitanje je osobno; izabrali smo ga jer se na neki način tiče svih nas.

»U obitelji živim istu dramu oca iz prispodobe o izgubljenom sinu. Kako je onaj otac mogao pustiti svoga sina da ode, kako nije popustio napasti da ga odmakne od prostitutki i vrati kući? Gdje je našao snagu da ostavi sinu slobodu da se ne vrati, i da ga stoga možda više nikada ne vidi? Sad me ne zanima toliko stav sina koliko stav oca. Kako je tako slobodno, bez bijesa, mogao čekati da se sin vrati?

¹⁴⁷ Usp. Gal 2,20.

Inače ne bi bio učinio svečanost na njegovu povratku. Od čega je živio u očekivanju? Meni se čini da ne bi uspjela to živjeti kao taj otac. «

Carrón. To je naš problem: mi ne uspijevamo i zato se nikada nećemo vladati kao otac izgubljenoga sina. Zašto Bog, naprotiv, to može? Razlog je ukorijenjen u punini božanskoga života, to jest u odnosu slobodne i uzajamne ljubavi između Oca, Sina i Duha Svetoga. Kako bi podijelio preobilje te punine Bog je stvorio biće, ljudsko „ja“ na njegovu sliku i priliku, to jest slobodno, koje odražava izvorni misterij Bitka jednoga i trojstvenoga upravo u toj slobodi. Bog ga ostavlja slobodnog jer ga ljubi bezgranično kako samo Bog može ljubiti. Prispodoba o izgubljenom sinu odražava dakle istinsku Božju narav: otac toliko ljubi sina da ga ostavlja slobodnog, zna da bi bez slobode bio samo rob u njegovoj kući.

Don Giussani je izrekao doista zadivljujuće riječi, koje vrijedi ponovno pročitati, korisne su za sve one među vama koji su zabrinuti zbog slobode svoje djece: »Vjerojatno najveća žrtva za roditelje, nakon što si vidio dijete umrijeti, je vidjeti vlastito dijete koje si odgojio s ljubavlju, kojem si dao sve što si mogao dati, donijeti odluke, poći putem ili izraziti sudove drukčije od onih koje smatramo ispravnima. To je najgore što osjećamo i pred učenicima u školi. Međutim za jednog oca ili majku je sto tisuća puta jasnije«. U tom se stavu krije moguća napast koju don Giussani želi razotkriti: »Vlast nad dušama: posjedovati ih zbog njihova dobra; oteti im slobodu da bismo im zajamčili sreću«, sve za dobro sina, naravno! Kršćanska perspektiva je potpuno drukčija: »Krist je umro da bi nam omogućio da ostanemo slobodni!« Giussani nastavlja: »Što jače želimo slobodu naših učenika [ili naše djece], to jest da dosegnu svoju sudbinu, [...] to se više, s bolom, čudesno, povećava poštovanje za njihovu odluku, poštovanje njihova razvoja. Za njih ne može postojati sreća koju nisu sami izabrali, sudbina koju nisu sami prepoznali i prihvatili«. ¹⁴⁸

Zato sloboda nije presudna samo na putu prema sudbini, već i u njezinom otkrivanju: »Sigurno, zaključuje Giussani, mi bismo ih radije uhvatili za vrat i odveli tamo gdje trebaju ići. Radije bismo se usprotivili njihovoj slobodi, u smislu slobode izbora«, zbog tjeskobe koja nas obuzima. Što je može umiriti? Jedino što je može umiriti i »što nam stvarno daje mir jest da postoji Netko, Drugi [s velikm N i D] koji ih je htio, koji je sklopio savez s njima dajući im život«. ¹⁴⁹

¹⁴⁸ L. Giussani, *Realtà e giovinezza. La sfida* (Stvarnost i mladost., Izazov), Butr, Milano 2019, str. 229.

¹⁴⁹ *Idem*, str. 230.

Pred vašim obiteljskim okolnostima mislim uvijek na Božju zabrinutost: ako ste vi toliko zabrinuti zbog sudbine vaše djece, zamislite Boga koji bi mogao učiniti puno toga što mi ni ne sanjamo a ne čini; kakva tjeskoba! Zašto On može čekati, što Ga podržava? Samo punina koju živi. Zato se jedini način da doista odgovorimo na taj nemir naziva »djevičanstvo«, to jest tako snažan odnos s Misterijem koji mi daje slobodu da djetetu ostavim njegovu slobodu. A to, ne zato jer ne želim sve dobro za svoje dijete, već želim da on svoje dobro dosegne slobodno. Potrebno je da imam takav mir, takvu čvrstu i postojanu sigurnost da postoji Netko tko ga ljubi, tko je dao život za njega i sklopio savez s njime, da mogu čekati kao što On čeka. Kakav odnos morate, moramo imati s Kristom, kako bismo mogli tako odgajati djecu i naše mlade, ne popuštajući napasti da stavimo sebe na mjesto njihove slobode!

To ne znači da trebamo ostati skrštenih ruku. Ni Bog nije tako postupio, poslao je svoga Sina da preda život za nas, da nam omogući iskustvo punine. Nije poslao Krista da nam oduzme slobodu. Krist je čekao (kao što smo jučer rekli) da ga čovjek prepozna. Što mi možemo učiniti? Ono što djeci najviše treba: više im treba da živimo pred njima, nego da im govorimo što trebaju učiniti. Živimo pred njima! Stavimo im pred oči takvu privlačnost, da ih izazove ljepota koju vide u nama, tako da mogu pristati slobodno a ne sa žlicom za cipele. Mi se često brinemo da pristanu, a ne brinemo se za njihovu slobodu.

Jeste li zabrinuti za vašu djecu? Živite kao odrasle osobe, svjedočeci im svu privlačnost vašeg života! To je jedino što je Bog učinio: poslao je Svoga sina da svima ponudi tako snažnu privlačnost kako bi nas tako pridobio za Sebe. Bez toga ćemo samo stvoriti mjesta gdje se naša djeca guše, umjesto mjesta gdje slobodno dišu, sa željom da se uključe i sudjeluju.

Za vrijeme skupa Vježaba Bratstva u Španjolskoj, postavilo se slično pitanje o ulozi slobode u fenomenu spoznaje.

»Jutros si rekao da slobode nije važna samo na putu prema Bogu kad Ga jednom otkrijemo, već da je važna i u samom otkrivanju Boga. Ne razumijem, jer meni se čini da je otkriće Boga nešto neposredno: kad se dogodi, otkriješ Ga. Što onda znači da je sloboda važna i u otkrivanju Boga?«

Carrón. To je problem. Mi ne razumijemo da su u spoznaji Boga neprekidno u igri i razum i sloboda. U *Religioznom smislu* don Giussani postavlja tri premise koje podrazumijevaju tri elementa; da bismo upoznali, on kaže, potreban je

realizam (prvenstvo stvarnosti: objekt je taj koji određuje metodu spoznaje), *razumnost* (potrebno je primjereno korištenje razuma subjekta koji upoznaje) i *moralnost* (tu se javlja element slobode: u stavu koji subjekt zauzme, sloboda je neizbježna u igri).¹⁵⁰ On nam predlaže primjer koji nam može pomoći da razumijemo pitanje. Kad je Pasteur otkrio značenje mikroorganizama u medicini (bilo je očito da je otkrio nešto važno i novo) svi znanstvenici bi bili morali prepoznati vrijednost njegova otkrića, ali umjesto toga upravo su najpoznatiji znanstvenici onoga doba bili najžešći protivnici tog otkrića. Zašto? Jer u igri nisu bili samo stvarnost i razum, već i njihova sloboda: oni su osjećali da to otkriće ugrožava njihov ugled.

Sloboda ima bitnu ulogu u spoznaji. Svi su znali da je »slijepac od rođenja« slijep; pa ipak nakon njegova čudesnog ozdravljenja neki idu tako daleko da nastoje dokazati da to nije on; nisu bili spremni prihvatiti to što se dogodilo, njihova sloboda odbijala je to priznati; ne jer nije bilo očito, već jer su apriori bili zatvoreni prema tome. Zato se kaže da nema »gorega slijepca (gluhoga) od onoga tko neće da vidi (čuje)«. Drugim riječima: sloboda igra bitnu ulogu u spoznaji.

Sloboda ne ulazi u igru samo na putu prema onome što sam otkrio, već nadasve u otkriću istoga. To je razlog da je jednostavnost presudna za spoznaju. Epizode Pasteura i slijepca od rođenja ne tiču se samo prošlosti već vrijede i za današnjicu. Ponekad, nakon što sam sudjelovao u nekim susretima, slušajući druge, kažem sebi: ali, jesmo li bili na istom mjestu? Jesmo li vidjeli iste stvari? Slušajući različite opise čini se naime da su se dogodile različite stvari. Pitam se: lje li to zato zašto neki imaju izoštreniji kritički stav, ili nisu spremni vidjeti? Bez otvorenosti i raspoloživosti slobode, uistinu više ne vidimo što se događa. Učili smo u školi zajednice: »Dakako, moguće je potpuno ravnodušno proći pored čuda, ljudske ravnoteže i snažnog iskustva svetosti u Crkvi«¹⁵¹, to jest a da ne vidimo. Potom dođe netko drugi i iznenadi ga to što vidi. To potvrđuje da sloboda ima stalnu ulogu u spoznaji. Presudno je da toga postanemo svjesni, jer ako se nešto dogodi a mi ne prepoznamo (iz bilo kojeg razloga), izgubimo najbolje. Mislimo da se ne događa ništa, a naprotiv se događa. Upravo to je pitanje: budući da kažem da nije moguće da se dogodi, kad se dogodi ne priznajem, niječem da se dogodilo, a to ide tako daleko da rečem: rođeni slijepac nije bio slijep, Pasteur

¹⁵⁰ Usp. L. Giussani, *Religiozni smisao*, op.cit., str. 15-59.

¹⁵¹ L. Giussani, *Čemu Crkva*, op. cit., str. 304.

nije vidio to što je vidio. Moramo postati svjesni elementa slobode. Ti kažeš: ali ako je nešto očito zašto je potrebna sloboda? Postoji element slobode koji je u igri sad. Sad ima presudnu ulogu da ja i ti prepoznamo ono što se događa sad pred našim očima.

Prosperi. »Govorio si o provjeri kao jedinom načinu da vjera postane osobna. Kako je ti opisuješ, to je nešto oduševljavajuće, dok mi često među nama... «

Carrón. To jest oduševljavajuće, jer provjeravamo Krista a ne svoje napore!

Prosperi. Točno!, »Mi, međutim, provjeru često doživljavamo kao moralizam; na taj način, ne riskirajući osobno, provjeravamo samo svoj napor a to nas može samo deprimirati...«

Carrón. Odlično!

Prosperi. Možeš li nam pomoći da shvatimo pojam provjere na koju nas pozivaš? Ako je iskustvo o Kristu nešto od čega nema više povratka natrag, budući da izazove neuništivu privlačnost od koje se ne uspijevam odvojiti, zašto nam je potrebna provjera? O čemu je riječ?

Carrón. Treba vidjeti vrijedi li to što nam se dogodilo za svaku situaciju? Upravo provjera nas stalno čini sve sigurnijima: iskustvo da Krist služi svemu, da je u stanju odgovoriti na sve. Da je istinit pred svim izazovima, ne samo onima za koje mislim da može odgovoriti, već pred svima! Što je veći izazov to više želim vidjeti kako će se snaći ovaj put. Jer Krist je taj kojega provjeravamo. Ako očekujem od Krista sve, u bilo kojoj situaciji, kad izgubim dijete ili kad ga nemam, nastojat ću vidjeti kako me vodi punini, sve da se ne ispuni slika punine koju ja imam u glavi. Kako će me dovesti iskustvu »stostrukoga ovdje«, po slici koja je drukčija od moje.

Mi mislimo da je punina samo ono što ulazi u našu sliku, koja nam je često prenesena od sveopćg mentaliteta, ali ona je previše skučena, previše ograničena. Jesmo li spremni prihvatiti izazov da nas Krist može ispuniti na način koji nadilazi naš kriterij? Jesmo li mu spremni dati prostora da nam to može pokazati? Dajemo li mu mogućnost? Samo siromašni duhom mogu prihvatiti izazov te provjere, ne oni koji misle da, ili se Krist treba prilagoditi njihovim idejama, ili Njegov odgovor neće biti stvaran.

Prosperi. Zadnja dva pitanja odnose se na tvoje inzistiranje na mjesto kao put.

»Možeš li razjasniti točku mjesta koje je put? Je li svaka kršćanska zajednica dobra? Ili postoji osobita zajednica, i koje su njezine osobine?«

»Izvor memorije je živa zajednica, ljudi koji su zajedno jer postoji Krist. Ali čak i to mjesto (osobe koje je čine) mogu postati prigovor. Kako nadići taj prigovor?«

Carrón. Mjesto je ono koje je Krist stvorio i nastavlja stvarati putem onih koje je zahvatio i koji ga priznaju. Pitanje je jesmo li mi zajedno zbog Krista, jer želimo ići prema Kristu koji je naša sudbina. Zapitajmo se: je li razlog da smo zajedna, barem kao težnja, Krist? Tko od nas želi biti zajedno s drugima zbog uzajamne pomoći na putu prema sudbini? Tko od nas želi biti s drugima isključivo zbog Krista? Postavljajući to pitanje počet ćemo vidjeti tko nam je stvarno društvo? Oznake su jasne, svaki drugi razlog da smo zajedno je u biti nedovoljan. To od nas traži da budemo poštenu: »Tko je za mene stvarno društvo? Jesu li svi jednaki?« Ako znamo razlikovati liječnika koji odgovara na našu potrebu od onoga tko to ne zna, kako je moguće da ne znamo razlikovati nekoga tko nas vodi sudbini od onoga tko to nije u stanju? Moramo li možda slijediti kurs na Harvardu da to naučimo? Vrijeme je da se probudimo!

Lako je prepoznati mjesto koje je put: ne teba ga izmisliti, već prepoznati i ići za njim.

OBAVIJESTI
Julián Carrón

Zajednička blagajna

Uvijek je dirljivo dobiti vaša pisma koja se tiču zajedničke blagajne.

»Sa žaljenjem sam pročitala situaciju o svom uplaćivanju u zajedničku blagajnu prošle godine. Bila sam i još sam je svjesna. Moja obitelj se nalazi u ozbiljnim ekonomskim problemima. Naši prihodi - već niski - su se zadnje vrijeme još smanjili, jer raspoloživa mjesta profesije moga muža su se smanjila, a pokušaji novoga zaposlenje su bili neuspješni. Morat ćemo vjerojatno odlučiti i za našu kuću. Zato moram smanjiti na pola, već minimalni doprinos zajedničkoj blagajni, u nadi da će to olakšati vjernost gestu. Želim ostati čvrsto privržena tome prijateljstvu koje me je odgojilo i odgaja me smislu života«.

Htio sam vam pročitati ovo pismo jer ta je osoba imala jednostavnost da reče da je smanjila doprinos zajedničkoj blagajni, jer nije u stanju ispuniti obavezu koju je preuzela; činjenica da među nama postoje osobe koje imaju tu slobodu, svjedoči zrelu svijest odrasle osobe a to me duboko dira.

Među svjedočanstvima koja sam primio pripremajući Vježbe dirljivo je iskustvo zajedničke blagajne koje neki opisuju.

»Kad je don Giussani predložio da kupimo „opeke“ da bismo mogli kupiti Sacro Cuore i dati „kuću“ pokretu, moja žena i ja, iako nikada nismo imali mogućnost da kupimo stan, uzeli smo zajam na banci«.

»Kad je moje poduzeće propalo, ostao sam godinu dana bez posla, a sljedećih petnaest godina morao sam plaćati veliki dio mojih primanja, da nadoknadim dug uzrokovan propašću poduzeća. Za cijelo to vrijeme, ono što smo uvijek htjeli i što je za nas bio prioritet, je plaćati u Zajedničku blagajnu Bratstva. Sigurno, morali smo smanjiti sumu i još uvijek se nismo uspjeli vratiti na nekadašnju sumu, ali smo nastavili plaćati. Zašto? Jer vjerujemo da podržavati tu prisutnost, taj život, koji je direktno pokret a indirektno Crkva, znači istinsku garanciju za našu djecu i naše unuke, da će nastaviti prisutnost koja se može sresti i izabrati kao što smo je mi sreli«. To je rekla osoba koja je razumjela važnost toga što živimo.

Dvoje mladih od nedavno u braku pišu: »Odluka da pristanemo uz zvanje kojem nas Gospodin poziva rodila se i sazrela na putu vjere koji već godinama prelazimo zajedno. Na tom putu društvo pokreta bilo je bitno. Bez te zajednice

koja nam stalno pomaže gledati u dubinu sebe, stoga otkrivati da smo mi u stalnom odnosu s Misterijem, taj korak ne bismo mogli zamisliti. Zahvalni na susretu koji smo doživjeli, želimo sudjelovati u rastu pokreta u nadi da milost koja je dosegla nas može doseći i druge. Zato želimo dati prilog koji može podržati potrebe i nakane pokreta«.

Neki su zahvalni jer su nakon raznih peripetija mogli diplomirati, netko je napunio šezdeset godina i dao prilog za naše misije, »kako bi ljudi mogli bolje upoznati i zavoljeti Krista«. Jedna grupa je dala izvanredan prilog prigodom pedesetogodišnjice braka jednog para među njima, »kao znak zahvalnosti njihova života za svakodnevno zajedničko otkrivanje Prisutnosti koja se utjelovila i koja preobražava dane i vrijeme«.

Kao zadnje, iznenadio nas je prijatelj koji je nazvao, zbog bolesti nije mogao doći. Htio je ipak sudjelovati kako je mogao, stoga je dao izuzetno veliki prilog s napomenom »Vježbe«.

TELEGRAM PAPI FRANJU

Vašoj svetosti papi Franju

Svetosti,

22 000 osoba koje pripadaju Bratstvu Comunione e Liberazione sudjelovale su na godišnjim vježbama Bratstva u Riminiju a druge tisuće iz 13 zemalja bile s nama povezane preko satelita. Tema Vježaba je bila »Što odolijeva šoku vremena«. Prihvaćajući poziv vaše poruke - na kojoj smo vam vrlo zahvalni - da »razabiremo znakove vremena« prepoznali smo jednoga od tih znakova u potrebi da u ovoj promjeni epohe, postoji nešto što traje. To nam je omogućilo da postanemo svjesniji naravi kršćanstva onakvoj kakva nas je dosegla kroz karizmu don Giussanija: nepredviđeni susret u kojem smo doživjeli iskustvo posebne naklonosti. »Dragocjen si u mojim očima« (Iz 43,4). Poistovjetili smo se s prvim učenicima: »Učenici su pošli za njim, bili su bijednici kao ti i ja, ali cijela novost nade bila je ta Prisutnost. Ta prisutnost je prisutna sad, suvremena je mojoj djeci, onima koji će doći za sto milijuna godina: to je pobjeda koja pobjeđuje svijet, to je božansko u povijesti!« Jedino što odolijeva šoku vremena. »Onaj koji nas je oslobađa je Netko živ, Uskrsli Krist« (*Christus vivit*), koji ostaje prisutan u povijesti na određenom mjestu u »svetoj Crkvi« i dostiže nas preko svjedoka svetosti.

Vraćamo se svojim domovima sigurniji da je On živ, zbog stotrukog koje živimo sad i ovdje: radost i mir koji nas ispunjavaju ljubavlju. Moleći Gospu da sve što dotaknemo bude zahvaćeno Novošću koja nas je osvojila, nastavljavamo moliti za vas, svetosti, Božjeg svjedoka kroz radost koju vidimo na vašem licu oca i vođe naroda.

Sretan Uskrs želimo vam svi mi, vaša djeca Bratstva.

Don *Julián Carrón*